

Vilniaus universitetas Filologijos fakultetas
Lituanistinių studijų katedra

Ramutė Bingelienė

KAD
NEPRITRŪKTŲ
ŽODŽIŲ

B2 / C1 lygių lietuvių kalbos
leksikos mokymosi sąsiuvinis (II)

Vilnius, 2014

UDK 811.172'373(075)
Bi262

Apsvarstė ir rekomendavo išleisti
Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto taryba
(2014-05-30, protokolas Nr. 7)

Recenzavo:

dr. Vilma Zubaitienė (VU)
Virginija Stumbrienė (VU)

Iliustracijų autorius
Ojaras Mašidlauskas

Knygos rengimas ir leidyba finansuota ES projekto
Lietuva čia ir ten: kalba, mokslas, kultūra, visuomenė
(VP1-2.2-ŠMM-08-V-02-005).

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

© Ramutė Bingelienė, 2014
© Vilniaus universitetas, 2014

ISBN 978-609-437-273-5

TURINYS

Pratarmė	4
1. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie namus, namų tvarką, remontą.....	6
2. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie kraštovaizdį, gamtovaizdį.....	16
3. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie augaliją.....	24
4. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie gyvūniją.....	34
5. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie kaimą, žemės ūkį.....	44
6. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie miestą, eismą, automobilius.....	52
7. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie aplinkos saugą ir taršą.....	62
8. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie ekonomiką, verslą.....	70
9. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie politiką	78
10. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie socialinę rūpybą, paramą	88
11. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie nusikaltimą ir bausmę	98
12. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie karą ir taiką	107
13. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie tikėjimą ir religiją.....	116
Literatūra	127

Pratarmė

Šie lietuvių kalbos leksikos mokymosi sąsiuviniai – KAD NEPRITRŪKTŲ ŽODŽIŲ – skirti ugdyti leksinę lietuvių kalbos besimokančiųjų kompetenciją ir yra orientuoti į tuos, kurie jau senokai peržengė lietuvių kalbos *slenkstį* bei siekia *aukštumą* – mokėti lietuvių kalbą B2 / C1 lygiu.

Leidinį sudaro du sąsiuviniai. Pirmojo sąsiuvinio teminiuose skyriuose mokomasi tokios leksikos, kuri vartojama kalbant apie *asmenį* – jo *šeimą, darbinę veiklą, charakterį, išvaizdą, pomėgius*, t. y. kai pokalbio dėmesys kreipiamas į individą, į jo artimiausią aplinką, savijautą ir patirtis, kūrybinę raišką. Antrajame sąsiuvinyje plečiamas ir sutvirtinamas tas žodyno sluoksnis, kuris pravartus kalbant apie tai, kas mus visus sieja, – apie *namus ir aplinką, kraštovaizdį ir gamtą, ekologiją ir politiką, nusikaltimą ir bausmę, karą ir taiką*, t. y. apie tai, kas rūpi mums, kaip tam tikros bendruomenės nariams, už ką mes jaučiamės atsakingi.

Kiekvienas teminis skyrius pradedamas atraminių žodžių sąrašu. Jį sudarant remtasi „Aukštuma“ – B2 kalbos mokėjimo lygio turinio aprašu, kaip tos temos branduoliu. Tačiau žodžiai nemėgsta vienumos, atvirkščiai – vienas žodis šaukiasi kito, o tas – dar kito, ir taip jie susiveria į žodžių grandines, susisaisto nenutrūkstamais ryšiais. Būtent ši mintis tapo žodžių atrankos ir pateikimo pagrindiniu principu. Štai kodėl kiekvienos temos žodžiai pateikiami ne pagal abėcėlę ar pavieniui. Atvirkščiai, jie sugretinami, kad išryškėtų ir tai, kuo jie panašūs – tam tikras prasmės branduolys, ir tai, kuo jie skiriasi – savo spalvomis ir atspalviais. Tokiu būdu siekta atskleisti ne tik kurios nors temos ar potėmės žodžių sisteminius ryšius, tam tikrą reikšmės organizaciją, bet ir kiekvieno jų vartojimo specifiką. Pagrečiui pateikiami ir tie žodžiai, kurie dažniausiai vartojami kartu – tam tikros kolokacijos, stabilieji žodžių junginiai. Be to, norėta pateikti ir tuos žodžius, kurie tampa svarbūs dėl jais teikiamos sociokultūrinės informacijos – ji leidžia pažinti ne tik kalbą, bet ir ją įvardijamą tikrovę. Patys žodžių sąrašai atviri, pildytini pagal kiekvieno, atsivertusio šiuos sąsiuvinius, poreikius.

Keletas pastabų dėl formalaus aptariamų žodžių pateikimo. Trečiosios linksniuotės daiktavardžių duota ne tik vienaskaitos vardininko, bet ir vienaskaitos bei daugiskaitos kilmininko forma, pavyzdžiui, *viltis (-ies, -ių); ausis (-ies, -ų)*. Būdvardžių pateikiama ir moteriškoji forma: *asmeninis (-ė)*. Šalia veiksmažodžio bendraties skliaustuose pateikiamos ir kitos dvi pagrindinės jo formos bei klausiamieji žodžiai, nurodantys veiksmažodžio gramatinį valdymą, pavyzdžiui, *susipažinti (susipažįsta, susipažino su kuo?)*; pateikiami ir galimi, dažniausiai ta tema kalbantys vartojami vieno ar kito veiksmažodžio priešdėliniai variantai, pavyzdžiui: *išvirtį; užvirtį; apvirtį* ir pan.

Šalia pakartojamų, įtvirtinamų ar naujai mokomų žodžių pateikiami ir jų vartosenos pavyzdžiai, parinkti iš kasdienės vartosenos ar publicistikos. Būtent tokios kalbos vartojimo vienetai – pasakymai ir tekstai – tapo ir užduočių pagrindu: jų kiekvienoje temoje pateikiama nuo septynių iki dešimties. Skirtingo pobūdžio ir sunkumo

žodžių vartojimo užduotimis siekiama pakartoti ir tai, kas jau – geriau ar ne taip gerai – išmokta, ir tuo pasirėmus plėsti bei tvirtinti besimokančiojo leksinę kompetenciją.

„Kad nepritrūktų žodžių“ skirti darbui su mokytoju, kuris padėtų pasiaiškinti, kodėl kai kur galimi ne vienas, o keli variantai, kuris iš jų dažnesnis, tinkamesnis kalbantis žodžiu, o kuris labiau vartotinas raštu, kuomet dar kitaip būtų galima tą patį pasakyti.

Norėtusi pabrėžti – šie mokiniai sąsiuviniai grindžiami ta patirtimi, kurią pavyko sukaupti daugelį metų mokant Vilniaus universiteto Lituanistinių studijų katedros studentus lietuvių kalbos leksikos B2 / C1 lygiu. Tam tikra prasme studentai yra ir šių sąsiuvinų bendraautoriai – kad ši mokomoji priemonė yra tokia, o ne kitokia dažnu atveju lėmė ir jų domėjimasis, kaip būtų galima vieną ar kitą savo patirtį įvardyti lietuviškai, ir net tam tikras nusivylimas susivokus, kad tiek daug dar norėtusi viena ar kita tema pasakyti ar paklausti, bet kad... „tų žodžių vis dar trūksta“. Šia proga norėčiau visiems savo studentams – buvusiems, esamiems ir būsimiems – nuoširdžiai padėkoti: ir už bendrą, daug dėmesio teikiantį darbą, ir už padėsinimą parengti šį leidinį. Ir norisi tikėtis, kad kalbinė veikla, pasiūlyta šiuose lietuvių kalbos mokymosi sąsiuvinuose, padės pasiekti svarbiausią tikslą – kalbėsite tiksliau, aiškiau, sklandžiau, ir žodžių jums jau nebepritrūks.

Dėkoju ir Vilniaus universiteto Lietuvių kalbos katedros docentei dr. Vilmai Zubaitienei bei Lituanistinių studijų katedros docentei Virginijai Stumbrienei, recenzavusioms šį leidinį – jų pastabos ir patarimai padėjo pasižiūrėti į savo darbą kito akimis, ir visoms kolegėms iš Lituanistinių studijų katedros, pritarusioms jo leidybai. Esu dėkinga ir visiems tiems, kurie buvo šalia rengiant šį leidinį.

Autorė

1. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie namus, namų tvarką, remontą

namai	
būstas	<i>Valstybė galėtų padėti jaunoms šeimoms įsigyti pirmąjį būstą.</i>
kampas; pastogė	<i>Kiekvienas nori turėti savo pastogę.</i>
bendrbutis; butas; namas	<i>Kai iš studentų bendrabučio kambarėlio persikraustėme į nuosavą namą, jautėmės kaip karaliai.</i>
viešbutis; svečių namai	<i>Kur apsistojote: viešbutyje ar svečių namuose?</i>
poilsio namai; sanatorija	<i>Vasarą gyvenu Druskininkuose, „Pušyno“ poilsio namuose.</i>
sodyba; vasarnamis; sodo namelis	<i>Pernai įsigijome sodybą Dzūkijoje, bet tai kol kas tik vasarnamis – reikėtų nemažų investicijų, kad galėtume ten gyventi ir žiemą.</i>
dangoraižis	<i>Ar Konstitucijos prospekto daugiaaukščius jau galime vadinti dangoraižiais?</i>
rūmai; pilis (-ies; -ių); dvaras	<i>Norėčiau aplankyti Verkių rūmus. Čia ne pilis, tik pilaitė. Kurį laiką jis tarnavo karaliaus dvare.</i>
troba; pirkia	<i>Einame į trobą – pailsėsime.</i>
lūšna	<i>Šiuo metu galėtume įpirkti tik kokią lūšną, bet po to visą gyvenimą ją ir remontuotume.</i>
nakvynės namai	<i>Laikiniai apsistoti galite ir nakvynės namuose.</i>
prieglaida; globos namai	<i>Anksčiau globos namus vadino prieglaida, dabar prieglaudų dažniausiai skiriamos benamiams gyvūnams.</i>
barakas	<i>Anksčiau barakuose gyveno kaliniai, darbininkai.</i>
landynė	<i>Per laiką namai virto landyne, kur rinkosi įvairūs asocialūs asmenys.</i>
žeminė; bunkeris	<i>Tame miške įrengto bunkerio priešas ilgą laiką neaptiko.</i>
palapinė	<i>Šią vasarą ilsėjomės Latvijos paplūdimyje, gyvenome palapinėje.</i>
pavėsinė	<i>Kur gersime arbatą: viduje ar pavėsinėje?</i>
pastatas: medinis ~; mūrinis / plytinis ~; blokinis ~; monolitinis ~; karkasinis ~; molinis ~	<i>Mums siūlo statyti plytinį namą, bet man norėtųsi medinio. Greičiausiai pastatytume karkasinį namą.</i>
plotas: gyvenamasis ~; bendrasis ~ (matuojamas kvadratiniais metrais / m ²)	<i>Koks jūsų buto bendrasis plotas, o koks gyvenamasis?</i>
aukštas: dviejų aukštų / dviaukštis, trijų aukštų / triaukštis ir pan. namas	<i>Mūsų butas per du aukštus. Gyvenu daugiaaukščio namo antrame aukšte. Mūsų namą lengvai rasi – tai vienintelis dviaukštis namas prie miško.</i>
apsigyvenimas	
apsigyventi (-ena, -eno kur?) apsistoti (apsistoja, apsistojo kur?) įsikurti (įsikuria, įsikūrė kur?)	<i>Kur apsistojai? Pakviesiu į svečius, kai įsikursime. Kaip įsikūrėte? Per įkurtuves sukviessime visus draugus – dabar jau turime vietas.</i>

persikraustyti (-o, -ė kur?) / persikelti (persikelia, persikėlė kur?)	<i>Susiradau naują butą, rytoj persikraustysiu. Persikeliamo gyventi į Šiaulius, arčiau tėvų, jau susiradom ir namą.</i>
iš-nuomoti (-oja, -ojo ką? kam?) iš-si-nuomoti (ką?) šeimininkas (-ė); savininkas (-ė) nuomininkas (-ė) nuoma: nuomos mokesčiai	<i>Galiu šį butą išnuomoti pusei metų. Norėčiau išsinuomoti jūsų butą pusei metų. Dėl remonto kalbėkite su šeimininke. Aš esu šio buto nuomininkas, ne savininkas. Norėčiau sumokėti nuomos mokesčių.</i>
komunaliniai mokesčiai už (ką?) su-mokėti (-a, -ėjo) mokesčius	<i>Ar jau sumokėjai komunalinius mokesčius? Kai sumoki mokesčius už dujas, elektrą, šiukšlių išvežimą, administravimą, laiptines, aplinkos valymą, tvarkymą ir kitas paslaugas, nedaug kas ir lieka.</i>
namų ruošia	
jovalas netvarka: netvarkingas (-a) purvas: purvinas (-a) šiukšlės: šiukšlinas (-a) dulkės: dulkėtas (-a); dulkinas (-a) nešvarumai: nešvarus (-i)	<i>Čia tikras jovalas. Kokia netvarka: visur išmėtyti drabužiai, batai, indai... Namų ruošos nemėgstu, kaip ir netvarkingų namų. Vaikai, nevaikščiokite purvinais batais po namus. Koks šiukšlinas miškelis šalia mūsų gyvenvietės – gal susitvarkome? Dulkių yra visur: ir po lova, ir žemės atmosferoje. Geriausiai nešvarumus pašalina paprastas actas ir soda.</i>
su-tvarkyti (-o, -ė ką?) namus, kiemą	<i>Prieš šventes norėčiau iš pagrindų sutvarkyti namus.</i>
iš-valyti (-o, -ė ką?) langus: langų valiklis	<i>Kai išsivalau langus, visada sau pasižadu, kad juos valysiu dažniau.</i>
iš-šveisti (-šveičia, -šveitė ką? kuo?) klozetą	<i>Vonią šveiskite atidžiai, kad nesugadintumėte paviršiaus.</i>
iš-/su-plauti (-plauna, -plovė ką? kuo?) indus plovyklė; indų ploviklis	<i>Vaikai, gal išplautumėte indus? Aš jau suploviau visus indus. Gal reikėtų įsigyti indų plovyklę?</i>
iš-siurbti (-ia, -ė ką?), išsiurbliuoti (-iuoja, -iavo ką?) kilimus; dulkių siurblys	<i>Vaikai, padėkite susitvarkyti namus – vienas galėtumėte išsiurbliuoti kilimus, o kitas – išplauti grindis.</i>
nu-šluostyti (-o, -ė ką?) dulkes nuo baldų; šluostė; skudurėlis	<i>Tik dulkes, ypač nuo knygų, šluostykite sausa šluoste.</i>
pa-/iš-šluoti (-šluoja, -šlavė ką?) kambarį, grindis nu-šluoti laiptus; šluota	<i>Pašluok prieškambarį – prisinešė žemių. Ar gali nušluoti laiptus – vėl prikrito lapų. Šluotą rasi po laiptais.</i>
nu-kasti (-kasa, -kasė ką?) sniegą; kastuvą	<i>Mėgstu padirbėti kastuvu – kol rytą nukasi sniegą, išlaksto visi miegai.</i>
su-grėbti (-grėbia, grėbė ką?) lapus; grėblys	<i>Sugrėbk lapus ir sudegink. – Mūsų grėblys sulūžo.</i>
nu-pjauti (-pjauna, -pjovė ką?) žolę, veją dalgis; žoliapjovė	<i>Ar gali nupjauti žolę? Mūsų žoliapjovė sugedo, o dalgiu pjauti aš nemoku.</i>
drabužių priežiūra	
iš-skalbti (-ia, -ė ką?), iš-plauti (-plauna, -plovė ką?) drabužius skalbyklė; skalbiklis; baliklis pa-/už-merkti (-ia, -ė ką?) į vandenį pa-mirkyti (-o, -ė ką?) drabužius iš-skalauti (-auja, -avo ką?) skalbinius	<i>Kaip skalbti šį megztinį: rankomis ar skalbykle? Jei nenori, kad švari patalynė atrodytų kaip purvina, naudok baliklį. Pamerk trumpam į vėsus vandenį su skalbikliu – lengviau išsiskalbs. Darbiniai drabužiai labai nešvarūs – prieš skalbdamas pamirkyk. Kai skalausi megztinį, pasirink nelabai karštą vandenį.</i>

iš-gręžti (-ia, -ė ką?) skalbinius	<i>Šio megztinio negalima nei stipriai trinti, nei stipriai gręžti.</i>
pa-džiauti (-džiauna, -džiovė ką?) iš-džiausti (-o, -ė ką?) skalbinius; džiovyklė	<i>Skalbinius padžiauok ant virvės. Išdžiaustyk skalbinius ant džiovyklės, tik pačią džiovyklę pastatyk šešėlyje, kad spalvos nenubluktų.</i>
iš-valyti (-o, -ė ką?) drabužius sausas valymas; cheminis valymas	<i>Šio švarko skalbti negalima, tik valyti. Jei nenori, kad drabužis susitrauktų, rinkis sausą valymą.</i>
iš-lyginti (-ina, -ino ką?) drabužius: lygintuvus	<i>Renkuosi tokius drabužius, kurių nereikia lyginti – net lygintuvo neturiu.</i>
statybos; remontas	
pa-statyti (-o, -ė ką?); pastatas; statinys	<i>Tas pastatas vaiduoklis statomas jau dešimt metų.</i>
pristatyti (ką? prie ko?); priestatas	<i>Ši namo dalis yra priestatas, tas pats architektas jį pristatė vėliau.</i>
užstatyti (ką?) teritoriją; vaizdą	<i>Kaimynai mums užstatė vaizdą į pačius gražiausius saulėlydžius.</i>
nu-griauti (-griauna, -griovė ką?) namą nu-griūti (-griūna, -griuvo) apgriuvęs pastatas, griuvena griuvėsiai išgriauti sieną, pertvarą	<i>Būtų pigiau senąjį namą nugriauti ir pastatyti naują. Ši tvora baigia nugriūti – tai labai pavojinga: ją reikėtų arba suremontuoti, arba nugriauti. Pirkome griuveną, todėl daug ką reikėjo perstatyti iš naujo. Čia buvo likę tik griuvėsiai – viską atstatėme pagal originalų planą. Išgriaukime šią pertvarą ir turėsime erdvią svetainę.</i>
su-remontuoti (-uoja, -avo ką?) butą remontas: kapitalinis ~; kosmetinis ~	<i>Jei nori brangiau parduoti, turite suremontuoti virtuvę. Šiam statiniui jau reikia kapitalinio remonto.</i>
restauruoti (-uoja, -avo ką?) atkurti (-kuria, -kūrė ką?)	<i>Restauruotame dvare įsikurs vaikų muzikos mokykla. Šioje salėje atkūrėme lipdinius pagal senąją technologiją.</i>
iš-kasti (-a, -ė ką?) pamatų duobę	<i>Ar planuojate įsirengti rūšį? Jei taip, kasime gilesnę pamatų duobę.</i>
iš-mūryti (-ija, -ijo ką?) sienas; mūras plyta; blokėlis; blokas su-mūryti; krosnis (-ies; -ių); židinys	<i>Nuo šios kalvos atsiveria vaizdas į senuosius Vilniaus mūrus. Persirkime šią patalpą stiklo blokėlių siena – bus šviesiau, jaukiau. Galiu sumūryti ir krosnį, ir židinį – spręskite jūs.</i>
nu-tinkuoti (-uoja, -avo ką?) sieną; tinkas iš-tinkuoti sienas	<i>Tinkas byra – reikėtų nutinkuoti sieną iš naujo. Ištinkuokime sienas stambiu tinku, kad atrodytų kaip senovinės.</i>
nu-glaistyti (-o, -ė ką?) sieną iš-glaistyti sienas; kambarį; glaistas	<i>Šiandien baigtume glaistyti sienas, bet, atrodo, glaisto pritrūks – labai jau nelygios sienos.</i>
nu-dažyti sieną (-o, -ė ką?) sieną iš-dažyti sienas, kambarį dažai; teptukas, volelis	<i>Vieną sieną nudažysime sodria spalva, o kitas paliksime baltas. Kada išdažytumėte šį kambarį? Teptuku sienos nudažys, reikia volelio.</i>
iš-klijuoti (-uoja, -avo ką? kuo?) sienas, kambarį tapetais per-klijuoti (ką?) tapetus, plyteles; klėjai	<i>Sienų nedažysime, klijuosime specialiais tapetais, tad galite jų ir neglaistyti – bus ir greičiau, ir pigiau. Remonto nedarysime, tik vonioje perklijuosime plyteles.</i>
nu-tiesti (-ia, -ė ką?) vamzdžius, kabelį	<i>Darbus pradėsime, kai elektrikai baigs tiesti kabelį.</i>
į-vesti (-veda, -vedė ką?) elektrą, dujas	<i>Kada įvesite internetą?</i>
nuotekos nuotekų šalinimo sistema nuotekų valymo įrenginiai	<i>Įrengta vietinė nuotekų šalinimo sistema, bet yra galimybė prisijungti ir prie miesto kanalizacijos. Kada pradės veikti nuotekų valymo įrenginiai?</i>

uždengti (-ia, -ė ką? kuo?) stogą stogo danga: čerpės; šiferis; skarda	<i>Pirmiausia būtina uždengti stogą, tik tada galima galvoti apie kitą. Kokią stogo dangą rinksitės: skardą, čerpes ar...?</i>
įstatyti (-o, -ė ką?) langą, duris langinės; orlaidė; palangė	<i>Gal verta įsistatyti medinius, ne plastikinius langus? Man norėtūsi turėti langines ir plačias palanges.</i>
užsandarinti (-ina, -ino ką?) langus sandarus langas	<i>Mano kambario langas labai nesandarus – prieš kiekvieną žiemą jį turiu užsandarinti.</i>
įstiklinti (-ina, -ino ką?) balkoną	<i>Jei įsistiklintume šiaurinį balkoną, būtų šilčiau.</i>
ap-šiltinti (-ina, -ino ką?) namą	<i>Apšiltinę namą kasmet sutaupykite kone dvigubai – tikrai verta.</i>
pa-kloti (-kloja, -klojo ką?) grindis grindų danga: parketas; linoleumas; lentinės grindys; laminatas	<i>Gal reikėtų įsirengti šildomas grindis? Kokią grindų dangą rinksitės? Gal parketą? – Man patinka mūsų senosios lentinės grindys – jas tik reikėtų nušlifuoti ir perdažyti.</i>
į-kalti (-a, -ė ką?) / iš-traukti (-ia, -ė ką?) vinį vinis (-ies; -ių); plaktukas; replės	<i>Kreivai įkalniau vinį, bet kaip dabar jį ištraukti? – Ar turi replės? – Ne, tik plaktuką.</i>
iš-gręžti (-ia, -ė ką? kuo?) skylę: grąžtas	<i>Ar išgręžtum kelias skylės? Pasikabinčiau nuotraukas.</i>
į-sukti (-a, -o ką?) / iš-sukti varžtą; atsuktuvą	<i>Varžtą gal ir įsukčiau, bet išsukti tikrai negaliu – reikia jėgos. Tavo atsuktuvą per mažas, neužkabina.</i>
už-veržti (-ia, -ė) / at-sukti veržlę	<i>Paieškok tinkamo dydžio veržliarakčio – šis per mažas.</i>
iš-grįsti (-grindžia, -grindė ką? kuo?) kelią grindinys iš-asfaltuoti (-uoja, -avo ką?) įvažiavimą	<i>Kuo norite išgrįsti kiamą? Gal trinkelėmis? Ar akmenimis? Gaila, kad neišsaugojo senojo Gedimino prospekto grindinio. Man nepatinka asfaltuoti kiamai, bet plytelės labai nepraktiška.</i>
aptverti (aptveria, aptvėrė ką? kuo?) tvora; tvorelė; gyvatvorė	<i>Visa teritorija aptverta aukšta, aklina tvora, gal nori ką nuslėpti? Gal mums visai nereikia tvoros, užtektų tik gyvatvorės?</i>
su-tvarkyti (-o, -ė ką?) aplinką	<i>Liko sutvarkyti aplinką: užsėti žolę, pasodinti medžių, gėlių.</i>
buitinės avarijos, nesklandumai	
avarinė tarnyba likviduoti (-uoja, -avo ką?) avariją	<i>Įvykus pastatų šildymo, vandentiekio, nuotekų, elektros tinklų avarijoms reikia skambinti į avarinę tarnybą. Per kiek laiko žadate likviduoti šią avariją?</i>
vandentiekis; vamzdynas	<i>Sprogo vandentiekio vamzdis – kol užsukome sklendę, vanduo apsėmė apatinius aukštus.</i>
radiatorius	<i>Sprogo radiatorius ir karštas vanduo užliejo kaimynus.</i>
kanalizacija: užsikimšti (užsikemša, užsikimšo)	<i>Greičiau: pas mus užsikimšo kanalizacija – vanduo klozete labai greitai kyla.</i>
elektra nutraukti (-ia, -ė ką?) laidus sutrikdyti (-o, -ė ką?) elektros tiekimą su-trikti (-trinka, -triko) elektros tiekimas	<i>Mūsų rajone dinga elektra – gal žinote, kada viskas bus pataisyta? Virstantys medžiai nutraukė elektros laidus ir sutrikdė elektros tiekimą – tūkstantis žmonių buvo likę be elektros. Elektros tiekimas buvo sutrikęs tik kelias valandas.</i>
dujų nuotėkis: užsukti (-a, -o ką?) sklendę	<i>Jaučiu dujų nuotėkį. – Dėl dujų nuotėkio prašom skambinti kitu telefonu, bet pirma užsukite sklendę.</i>

avarinis durų atrakinimas užsitrenkti (-ia, -ė) pa-keisti (-keičia, -keitė ką?) spyną	<i>Užsitrenkia. Dėl skersvėjo užsitrenkė durys – aš lauke, o raktas viduje. Yra tokia paslauga – avarinis durų ir kitų užraktų atidarymas visą parą. Gal jie ir užraktą pakeistų?</i>
liftų priežiūros tarnyba įstringti (įstringa, įstringo kur?) lifte	<i>Kai įstringi lifte, pirmiausia skambini į liftų priežiūros tarnybą. Aš įstringau lifte – prašom greičiau mane išvaduoti.</i>

PRATIMAI

1. Kartu su draugu aptarkite, kuo skiriasi:

- *vasarnamis* nuo *vilos*? .....
- *nakvynės namai* nuo *svečių namų*? .....
- *lūšna* nuo *landynės*? .....
- *palapinė* nuo *pavėsinės*? .....
- *barakas* nuo *bendrabučio*? .....
- *bendrabutis* nuo *prieglaudos*? .....

2. Kokių gali būti gyvenamųjų ir pagalbinių patalpų? Namų dalių? Baldų? Namų apyvokos daiktų? Dirbdami poromis pratęskite sąrašus.

- Gyvenamosios patalpos: *svetainė, svečių kambarys*, ...
- Pagalbinės patalpos: *rūsys, sandėliukas*, ...
- Namų dalys: *slenkstis, lietvamzdis*, ...
- Baldai: *komoda, knygų lentyna*, ...
- Namų, drabužių ir batų priežiūros priemonės: *dulkių šluostė, šluota*, ...

3. Papasakokite, kaip sekėsi pasinaudoti firmos, padedančios susitvarkyti butus ar namus, paslaugomis.

Sutartą šeštadienio rytą į mūsų namus atvyko trijų žmonių komanda. Jie rūpestingai užsirašė mūsų pageidavimus.

O mes prašėme nei daug, nei mažai: *rūpestingai sutvarkyti visą namą ir aplinką: išvalyti langus* .....

Grįždami namo tikėjomės, kad pasamdyti darbuotojai jau *bus viską sutvarkę: išvalę langus*, ...

Ir iš tiesų grįžę namo, pamatėme, kad *viskas tiesiog blizga: langai išvalyti*, ...

4. Pavartokite tinkamą pagal prasmę įrankio, buitinio prietaiso ar valymo priemonės pavadinimą.

1. Įkalčiau vinį ir pakabinčiau paveikslą, bet neturiu ..... *plaktuko* .....
2. Drabužius skalbiu ....., o lyginu – .....
3. Produktus, kurie greitai genda, reikia laikyti .....
4. Sukasčiau daržą, bet niekur nerandu .....
5. Palaistyčiau gėles, bet niekur nerandu .....
6. Išsilyginčiau kelnes, bet kad mano ..... sugedęs. – Galėčiau jį pataisyti, bet neprisimenu, kur padėjau ....., o be jo šių varžtų niekaip neatsuksi.
7. Gaila, bet per laiką baltiniai praranda savo baltumą. – Panaudok ....., tikrai efektyvu.
8. Gaila, kad neveikia mūsų ....., – labai nemėgstu plauti indų.
9. Jei nenori, kad kiltų dulkės, nešluok kambarių .....: kilimus valyk ....., o grindis plauk šlapiu ....., Dulkes nuo baldų ir knygų šluostyk tik sausu .....
10. Kokia bjauri dėmė! Gal turi kokį efektyvų dėmių .....?
11. Kodėl neišvirei pietų? – Sugedo mūsų .....
12. Jei skalbdamas įpilsu ....., drabužiai bus minkštesni.
13. Kur stovi jūsų .....? Noriu padžiauti skalbinius.

5. Norint pastatyti namą reikia atlikti daug darbų. Pratęskite pasakojimą pavartodami duotus žodžius.

<i>statybinės medžiagos</i>	<i>namo projektas</i>	<i>vidaus apdailos darbai (patikslinkite...)</i>	
<i>durys, langai</i>	<i>stogas</i>	<i>kanalizacija, vandentiekis</i>	<i>aplinka</i>
<i>pabaigtuvių vainikas</i>	<i>elektros instaliacija</i>	<i>pamatų duobė</i>	<i>įkurtuvės</i>

Kai nusprendėme statyti namą, pirmiausia

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Pagaliau galėjome kraustyti

.....

6. Jūsų šeima nori atlikti remontą – vieną vakarą visi susėdę kartu nutarėte surašyti darbus, kuriuos reikia atlikti.

– Mūsų langai labai nesandarūs – juos reikia arba *užsandarinti* ar *pakeisti / įstatyti naujus* ...

Be to, vieną balkoną galėtume padaryti šiltesnį – reikėtų jį .....

– O aš noriu židinio... Kad žiemą nešaltume...

– Gera mintis: ..... ir židinį!

– Vieną savo kambario sieną noriu ..... tapetais, o kitas ..... švie-
siomis spalvomis. Ir dar – man jau atsibodo vonios plytelės – reikia .....

– Manau, reikėtų ..... elektros instaliaciją: ji jau seniai įrengta.

– O aš norėčiau, kad virtuvė ir salonas būtų sujungti, todėl siūlau šią sieną .....

– Mano kambaryje remontas būtų minimalus: aš tik noriu ..... savo paveikslus ir
..... nusiųnusį parketą.

– Keletą skylių galiu ..... ir rytoj, o parketą tvarkysime vasarą, kai galėsime vėdinti kambarius...

7. Kaip tai būtų galima suremontuoti ar šiaip sutvarkyti?

- Paveikslas stovi atremtas į sieną. *Reikėtų išgręžti skylę sienoje ir pakabinti paveikslą.* .....
- Blogai užsidaro langai. ....
- Koridoriuje perdegė lemputė. ....
- Kai lyja, bėga stogas. ....

- Čiaupas persisukęs ir gerai neužsisuka – vanduo nuolat kapsi. ....
- Sienų tapetai vietomis nuplyšę. ....
- Sienos sutrūkinėjusios. ....

8. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su pateiktu skliaustuose.

Galima sakyti, kad terasa – tai kambarys po ..... *atviru* ..... (*atverti*) dangumi, kuris ne tik suteikia namui išskirtinio ..... (*žavus*), bet ir praplečia ..... (*gyventi*) erdvę. Ir nors mūsų klimato sąlygos nėra labai palankios gyventi terasoje (dažniausiai ja galime ..... (*nau-da*) tik vasarą), tačiau galimybė mėgautis gamta neiškeliant kojos iš namų ..... (*vilionės*) vis daugiau žmonių. Tad reikia tik truputėlio noro ir ..... (*vaizdas*), ir netrukus turėsite kur ..... (*vakaras*) ilgais vasaros vakarais ar priiminėti svečius po atviru dangumi.

Terasos forma, ... (*didelis*), stilius gali būti pats įvairiausias, tačiau svarbiausia, kad ji susilietu su ..... (*supti*) gamta, jos nepažeistų ir kartu pakartotų namo stilių. Tad prieš pradėdami darbus būtinai išnagrinėkite ne tik namo, bet ir supančios gamtos ..... (*ypatingas*): augančius medžius, kalvas, namo padėtį saulės atžvilgiu ir pan.

Jei ..... (*įranga*) terasą priešais ar šalia namo, išnaudosite šalia namo esančią ..... (*erdvus*) – ruošiant pikniką su draugais ji galės tapti virtuve ar ..... (*val-gyti*). Jei namas L arba U raidės formos, terasa puikiai užpildys ..... (*tvora*) plotą. Turintys didelį sodą ar kiemą gali įsirengti terasą – salą kiemo vidury. Didelės erdvės gali būti pritaikytos ..... (*žaisti*), valgymui ar net maudymuisi. Namą ..... (*juosta*) terasos tinka tais atvejais, kai erdvės mažoka. Terasą galima įsirengti ir sunkiai ..... (*prieiti*) vietose: stačiame šlaite, ... (*akmuo*) pakalnėje, ... (*smėlis*) vietoje.

..... (*įranga*) terasą daugiausia dėmesio skiriama jaukumui. Tad čia nepartina naudoti „šaltų“ medžiagų, nebent to ..... (*reikėti*) stilius. Dažniausiai pataria ma naudoti medį – jis suteikia ..... (*šilta*). Žinoma, kad medis nepūtų ir kuo mažiau ..... (*drėgmė*), jis turi būti impregnuotas. Jei nusprendėte naudoti ..... (*keramika*) plyteles, geriau rinkitės žemės spalvos, artimas gamtai.

Lauko ..... (*šviesa*) leis jums gėrėtis terasos grožiu ir naktį. Patartina ..... (*šviesa*) tik tuos objektus, kuriuos norite išskirti, kitus palikdami skendėti ..... (*tamsus*). Gerai parinktas apšvietimas mažą terasą ..... (*didelis*), o didelę terasą padarys mažesnę, jaukesnę.

Norėdami terasai suteikti ..... (*jaukus*) ir individualumo nepamirškite ir įvairių deko-ro elementų: suoliukų, ... (*vaza*) gėlių, fontanėlių ir t. t. Pinučiai, grotelės aplinką daro ..... (*romantika*). Be to, terasą galima ..... (*ryškus*) ir spalvomis.

Parengta pagal spaudą.

9. Remdamiesi nuotraukose užfiksuotais vaizdais baikite pasakojimą apie tai, kaip suremontavote savo butą.

Čia jūs matote tai, ką mes pamatėme pirmą dieną, o antroje nuotraukoje – tai, ką kartu su architekto ir statybininkais sukūrėme..

Kai pirmą kartą užėjome į butą viename senamiesčių kiemy, man net širdis sustojo – toks jis buvo nugyventas ir negyvenamas. Buvo aišku, jog tai – ne gyvenamoji vieta, o svajonė, iššūkis, galimybė susikurti savo gyvenimą tokį, kokio visada norėta...

Pasižiūrėjusi į vyrą supratau – jis mano tą patį: mes radome savo namus.

Tik kol galėjome į juos įsikelti teko daug padirbėti.

Visų pirma, buvo aišku, kad .....

.....

.....

.....

.....

.....

10. Jūs norite įsirengti terasą. Architektas pateikė tokį siūlymą.

Kartu su draugu aptarkite, kas ir kodėl jums patinka, ką norėtumėte įsirengti kitaip?

2. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie kraštovaizdį, gamtovaizdį

kraštovaizdis

gamtovaizdis; peizažas; landšaftas

*Dzūkijos ar Žemaitijos gamtovaizdžio su niekuo nesupainiosi.*žemėlapis; atlasas; gaublys; planas
mastelis*Parodyk kelionių maršrutą atlase.
Koks šio žemėlapio mastelis? – 1: 400 000 (1 cm – 4 km, arba
vienas centimetras prie keturių kilometrų.)*

Žemė: Žemės rutulys

*Žemė – tai Saulės sistemos planeta, pagal atstumą trečia nuo
Saulės.*

koordinatės:

ilguma
ašigalis (polius): Šiaurės ~; Pietų ~
platuma*Ar žinote, kokios Lietuvos geografinės koordinatės?
Ilguma – geografinė koordinatė, nurodanti, kiek į rytus ar į vakarus
nuo pradinio (Grinvičo) dienovidinio nutolęs Žemės paviršiaus
taškas. Norėčiau ir aš nukeliauti į Šiaurės ašigalį. Pietų ašigalis –
piečiausias Žemės taškas. Platuma – dydis, parodantis, koks yra
nutolis, nutolęs į šiaurę arba pietus nuo pusiaujo.*dienovidinis (meridianas)
Grinvičo dienovidinis*Dienovidinis – didysis apskritimas, einantis per Žemės polius.
Tai pradinis, arba nulinis dienovidinis, einantis per Grinvičą – jam
priskirta nulinė ilguma.*

lygiagretė

*Lygiagretės (platumos linijos) – horizontalios linijos, einančios per
visą žemėlapij nuo vakarų iki rytų.*

pusiaujas (ekvatorius)	<i>Pusiaujas – linija, esanti vienodu atstumu nuo Žemės ašigalių ir dalijanti Žemės rutulį ar dangaus sferą į du pusrutulius.</i>
poliarinis ratas	<i>Poliariniame rate kartą per metus žiemą saulė nepakyla, kartą per vasarą – nenusileidžia. Šiauriniame pusrutulyje tai vyksta vasaros saulėgrįžos, o pietiniame – žiemos saulėgrįžos metu.</i>
saulėgrįža	
horizontas	<i>Įdomu, kas ten, už horizonto?</i>
atogrąžos (tropikai)	<i>Atogrąža, arba tropikai, – tai Žemės rutulio zonos abipus pusiaujo.</i>
subtropikai (Žemės rutulio zonos už atogrąžų)	<i>Subtropikais vadinama Žemės klimato zona, besidriekianti tarp tropikų ir vidutinių platumų klimato juostų.</i>
vidutinės platumos	<i>Vidutinių platumų klimatas būdingas teritorijai tarp šiaurės poliaračio ir tropikų.</i>
Arktis (Arkties sritis) / Arktika: arktinis (-ė)	<i>Arktis (arba Arktika) – sritis aplink Šiaurės ašigalį, susidedanti iš Arkties vandenyno ir trijų aplinkinių žemynų pakraščių.</i>
Antarktis (Antarkties sritis): antarktinis (-ė)	<i>Antarktis – penktasis pagal plotą žemynas aplink Pietų ašigalį.</i>
sausuma	
lyguma	<i>Lietuva – kalvotų lygumų kraštas.</i>
lygus (-i): ~ laukas; ~ kelias	<i>Koks nelygus, duobėtas kelias.</i>
driektis (-iasi, -ėsi)	<i>Ši lyguma driekiasi iki pat kalnų.</i>
plokštuma	<i>Žemėlapis – žemės paviršiaus vaizdavimas plokštumoje.</i>
plokščias (-ia)	<i>Einant žemės paviršiumi, ji atrodo plokščia, ne apvali.</i>
aukštuma	<i>Plynaukštė – plati, lygi arba banguota aukštuma.</i>
kalnas: aukštas ~; žemas ~; plokščias ~ (plokščiakalnis); status ~	<i>Tas kalnas visai neaukštas, plokščia viršukalne.</i>
kalnuotas (-a)	<i>Trijų Kryžių kalnas Vilniuje labai status – greitai pavargsti kopdamas.</i>
dunksoti (-o, -ojo)	<i>Kalnuotoje vietovėje dviratininkai pavargsta daug greičiau.</i>
stūksoti (-o, -ojo)	<i>Kokie ten kalnai dunkso?</i>
kalnynas	<i>Tolumoje stūksėjo neįžengiamos girios.</i>
	<i>Tibeto kalnynas – viena aukščiausių kalnų sistemų pasaulyje.</i>
kalva; kalvelė	<i>Argi čia kalnas – čia tik kalvelė.</i>
kalvotas (-a)	<i>Man patinka kalvotas Žemaitijos peizažas.</i>
akmuo: akmenuotas (-a); akmeningas (-a)	<i>Ties Karkle pakrantė tampa akmenuota. Ši dirva akmeninga.</i>
uola; uoliena: uolėtas (-a)	<i>Bangos lūžta į uolėtas pakrantes.</i>
kopa	<i>Vėjas supustė kopą. Neringoje smėlis užpustė ne vieną kaimą.</i>
smėlis: smėlėtas (-a); smėlingas (-a)	<i>Slenkantis smėlis užnešė takus. Grįžome nuo jūros visi smėlėti.</i>
piliakalnis; pilkapis	<i>Noriu tau parodyti piliakalnį, vadinamą Napoleono kopure.</i>
ugnikalnis: iš-si-veržti (-ia, -ė); lava	<i>Šis ugnikalnis dar veikia, paskutinį kartą jis išsiveržė 1971 m.</i>
viršūnė; viršukalnė	<i>Nuo viršukalnės atsivėrė nuostabus vaizdas į slėnį.</i>
į-kopti (-ia, -ė), į-lipti (-a, -o) į kalną	<i>Per kiek laiko planuojate įkopti į aukščiausią Karpatų kalnų viršūnę?</i>
skardis: status ~	<i>Namas stovėjo ant stataus skardžio.</i>
tarpeklis; praraja	<i>Tarpeklis – tai gilus slėnis stačiais kraštais, susidaro upei pragraūžus kalnų uolienas.</i>
šlaitas	<i>Reikia sutvirtinti Gedimino kalno šlaitus.</i>
įkalnė / nuokalnė	<i>Kelias buvo slidus – šiaip ne taip užvažiuome į įkalnę.</i>
terasa	<i>Kalno terasoje valstiečiai sugebėjo įrengti vynuogynus.</i>

pakalnė; kalno papėdė	<i>Kalno papėdėje įsikūrė miestelis.</i>
žemuma	<i>Nestatyk žemumoje – nesaugu, gali neatlaikyti elektrinės užtvanka.</i>
slėnis	<i>Namą geriau statyti ne slėnyje, o ant kalvos.</i>
duobė: duobėtas (-a) duburys įduba	<i>Nekask kitam duobės – pats įkrisi. Ežerai klasifikuojami pagal jų duburio kilmę. Giliausia pasaulio vieta – beveik 11 km gylio Marianų įduba.</i>
vandenys	
vanduo: gėlas (-a) ~; geriamas (-a) ~; sūrus (-i) ~	<i>Gėlo vandens atsargos Lietuvoje yra vienos didžiausių. Net 96 proc. Žemės vandens yra sūrūs.</i>
upė; upelis, upokšnis, upeliūkštis sroventi (-ena, -eno) čiurlenti (-ena, -eno) almėti (-a, -ėjo) sraunus (-i) upės srovė, tėkmė sūkurys, verpetas	<i>Jei užtvėnkėtume šį upelį, galėtume auginti žuvis. Per sklypą sroveno ir nedidelis upeliūkštis – šaltas, lyg kalnuose. Man patinka klausytis Vilnelės čiurlenimo. Per akmenis upelis alma. Pavasariais upelis tapdavo itin sraunus. Upės srovė pagauna ir neša. Plaukti pasroviui lengviau nei prieš srovę. Saugokis verpetų – kai pagauna ir įsuka, būna sunku ištrūkti.</i>
šaltinis; versmė: iš-trykšti (-trykšta, -tryško)	<i>Vietovė šaltiniuota – čia trykšta ne viena gydomojo vandens versmė.</i>
upės ištakos upės žiotys; delta	<i>Kur yra Nemuno ištakos? – Nemunas išteka Baltarusijoje. Nemuno delta yra salų grupė Šilutės rajone.</i>
upės vaga upės aukštupys; vidurupis; žemupys senvagė	<i>Kad Nemunu galėtų plaukti laivai, reikėtų pagilinti jo vagą. Kaunas įsikūręs Nemuno vidurupyje. Versekos senvagė baigia išsekti.</i>
vingis; vingiuotas (-a) vingiuoti (-iuoja, -iavo) kilpa	<i>Šis upės vingis pavojingas. Vingiuoti keliai neleido važiuoti greičiau. Upelis vingiavo pro keletą kaimų. Nemunas ties Jurbarku daro kilpą.</i>
upės intakas upių santaka	<i>Neris – didžiausias Nemuno intakas. Kaunas pastatytas Nemuno ir Neries santakoje.</i>
ežeras: tyvuliuoti (-iuoja, -iavo) ežeringas (-a)	<i>Čia pat, už kalnelio, tyvuliuoja didelis ežeras. Ežeringas Zarasų kraštas – patraukliausia vandens turizmo vieta.</i>
bala: telkšoti (-o, -ojo)	<i>Po lietaus visur telkšo balos. Į balą puolęs sausas nekelsi.</i>
potvynis / atoslūgis pa-tvinti (-tvinsta, -tvino) už-tvindyti (-o, -ė ką?) ap-semti (-semia, -sėmė ką?) nu-slūgti (-slūgsta, -slūgo) nu-sekti (-senka, -seko) tvanas	<i>Po audros milžiniška potvynio banga užliejo rytų pakrantę. Upė patvino ir užtvindė keletą kaimų, vanduo apsėmė ir kelius – negalime išvažiuoti. Vanduo jau semia krantinę. Potvynio atoslūgis dar menkas – atvažiuosime, kai vanduo visai nuslūgs. Per karščius nusenka net Nemunas. Pasaulinis tvanas yra vienintelė pasaulinė katastrofa, apie kurią pasakoja beveik visų tautų legendos ir Biblija.</i>
banga: banguoti (-uoją, -avo)	<i>Banga pakyla ir krinta. Jūra smarkiai bangavo, o krantas dar buvo toli. Kokia banguota jūra – pasisaugok.</i>

plūduras: plūduriuoti (-iuoja, -iavo)	<i>Plūdurai žymi vietą, kur plaukioti yra saugu. Jūros pakrantėje ties Šventąja gali pamatyti plūduriuojant medūzas.</i>
tvenkinys užtvanka: už-tvenkti (-ia, -ė ką?)	<i>Ką auginsite tvenkinyje? Gal pastatykite užtvanką ir užtvenkime šį upelį?</i>
kanalas: iš-kasti (-a, -ė ką?) kanalą šliuzas	<i>Išplėtota kanalų sistema leido užsiimti prekyba. Sueco kanalas sujungė Viduržemio ir Raudonąją jūras. Gote kanalo 58 šliuzai laivus pakelia į 95 metrų aukštį virš jūros lygio.</i>
pelkė; pelkėtas (-a) už-akti (-anka, -ako) raistas liūnas akivaras	<i>Vietovė buvo pelkėta, netinkama gyventi. Šis ežeras niekada neužaks – labai jau daug čia šaltinių. Iš to raisto išklampojau laikydamasis medžių ir krūmų. Kai ežeras užsitraukė, liko liūnas. Šioje pelkėje daug akivarų – būkite atsargūs.</i>
klampus (-i) į-/už-klimpti (-klimpsta, -klimpo kur?) klampoti (-oja, -ojo kur?)	<i>Neblaivių jaunuolių pasivažinėjimas baigėsi klampioje pievoje. Automobilis įklimpo, turėjome ieškoti pagalbos. Rytą klampojome per sniegą, o vakare jau visur telkšojo balos.</i>
dumblas dumblinas (-a) / skaidrus (-i)	<i>Ežerų dugne susidaręs dumblas turtingas organinių medžiagų. Vanduo ežere buvo dumblinas, praėjo bet koks noras maudytis.</i>
gilus (-i) / sekus (-i) gelmė / sekluma	<i>Šis ežeras labai gilus. Valtis užplaukė ant seklumos.</i>
brasta bristi (brenda, brido); braidyti (-o, -ė)	<i>Neikime per tiltą, aš žinau, kur brasta – bus greičiau. Šį upelį galima ir perbristi. Einu pabraidyti – atsivėsinti.</i>
krantas; pakrantė: paežerė; paupys; pajūris krantinė prieplauka šelfas paplūdimys	<i>Eikime pasivaikščioti pajūriu. Įrengtos Neris krantinės taptų miestiečių pasivaikščiojimų vieta. Šioje pakrantėje norėtume įrengti prieplauką jachtoms. Baltijos jūros šelfe rasta dujų ir naftos. Čia įrengsime paplūdimį.</i>
damba molas pylimas	<i>Tik pastatę dambą sutvirtinsime jūros krantą. Kad apsaugotume akvatoriją nuo bangavimo, pastatėme molą. Miestą nuo potvynių saugo pylimas.</i>
įlanka užutėkis	<i>Įlankoje įsikūrė keletas žvejų kaimelių. Aurą pralauksime užutėkyje.</i>
pusiasalis; kyšulys; ragas nerija sąsiauris: Lamanšo sąsiauris ir kt.	<i>Ventės ragas – pusiasalis prie Kuršių marių, netoli Nemuno upės žiočių. Kuršių nerija – sausumos juosta iš smėlio, skirianti marias nuo jūros. Sąsiauris – tai vandens ruožas tarp žemynų ar salų.</i>
vandenynas; okeanas	<i>Žemynų krantus skalauja Atlanto, Ramusis, Indijos, Pietų ir Arkties vandenynai.</i>
jūra	<i>Šios valstybės krantus skalauja kelios jūros.</i>
marios: Kuršių marios, Kauno marios ir kt.	<i>Mariomis gali būti vadinama ir jūra, ir tvenkinys.</i>
sala; negyvenamoji sala salynas, archipelagas atolas	<i>Susitikome Meilės saloje, esančioje Nemune ties Druskininkais. Havajų salynas – tai salų grandinė, priklausanti JAV. Atolas – tai žiedo pavidalo koralų sala, viduryje turinti lagūną.</i>

PRATIMAI

1. Kartu su draugu aptarkite, kuo skiriasi:

- žemėlapis nuo gaublio? .....
- jūra nuo marių? .....
- potvynis nuo tvano? .....
- kanalas nuo upės? .....
- akivaras nuo šaltinio? .....
- užtvanka nuo molo? .....
- piliakalnis nuo pylimo? .....
- intakas nuo santakos? .....
- krantinė nuo dambos? .....
- vingis nuo kilpos? .....

2. Kiekvienoje eilutėje raskite žodį, kuris čia netinka pagal prasmę. Kodėl taip manote?

upė	upokšnis	<i>kanalas</i>	ežeras	jūra
gamtovaizdis	teritorija	kraštovaizdis	landšaftas	peizažas
žemėlapis	atlasas	mastelis	gaublys	planas
lyguma	ilguma	plokštuma	žemuma	aukštuma
užtvanka	pelkė	liūnas	raistas	bala
tundra	stepė	dykuma	sausuma	taiga
smėlynai	sniegynai	ledynai	tankumynai	durpynai

3. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Dviem žodžiais yra daugiau.

<i>atoslūgis</i>	<i>duobė</i>	<i>ištakos</i>	<i>kalvelė</i>	<i>krantas</i>	<i>peizažas</i>	<i>potvynis</i>
<i>santaka</i>	<i>skardis</i>	<u><i>slėnis</i></u>	<i>srovė</i>	<i>šaltinis</i>	<i>upė</i>	<i>verpetas</i>

1. Nuo Merkinės piliakalnio atsiveria gražus vaizdas į Nemuno ..... slėnj ....., į dviejų upių – Nemuno ir Merkio .....
2. Koks monotoniškas ..... Kur tik pažvelgsi, visur lygumos, nėra jokios .....
3. Nesėdėk arti ....., dar į vandenį įkrisi.

4. Šio ..... vanduo gydo.
5. Šiomet labai greitai nutirpo sniegas, tad ..... prasidėjo per vieną naktį.
6. Pernai, kai braidžiojau šiame ežere, įsmukau į ..... upės dugne – ir nors tai buvo visai netoli ....., labai išsigandau, nes nemoku plaukti.
7. Toliau bristi negalime – upės ..... per stipri. Be to, šioje upėje visai netoli kranto yra daug ..... – saugokis jų: jei pagaus, neištrūksi.
8. Sunku perplaukti tokią sraunią ir šaltą .....

4. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį. Vienu žodžiu yra daugiau.

<i>driektis</i>	<i>dunksoti</i>	<i>lipti</i>	<i>išsilieti</i>	<i>ištrykšti</i>
<i>nusekti</i>	<i>nugarmėti</i>	<i>nuslūgti</i>	<i>patvinti</i>	<i>supti</i>
<i>telkšoti</i>	<i>tyvuliuoti</i>	<i>užlieti</i>	<i>užplaukti</i>	<i>užtvindyti</i>

1. Pasižiūrėti į Merkio ir Neries santaką žmonės ..... *lipa* ..... į Merkinės piliakalnį.
2. Po sausros vanduo upėje labai ....., todėl plauk atsargiai – kitaip gali ir ant sekumos .....
3. Pakalnėje ..... ežerėlis, o už jo driekėsi linų laukai.
4. Upeliūkštis nedidelis, bet kai pavasarį ....., visus laukus ir kelius .....
5. Miestą iš trijų pusių ..... upė, tad per pavasario potvynius senamiestis dažnai būna ..... Šiomet potvynio vanduo ..... tik po savaitės.
6. Kai nutirpo sniegas, vanduo laukuose dar ilgai .....
7. Koks ten kalnas .....tolumoje?
8. Jei ir toliau taip lis, upė tikrai .....
9. Šis šaltinis ..... po žemės drebėjimo.
10. Abipus kelio ..... akimis neaprėpiami laukai.

5. Pasakykite tą patį vienu žodžiu.

1. Kelias *vingiais sukinėjosi* / ..... *vingiavo* ..... per laukus.
2. Tamsoje *buvo neaiškiai matyti* / ..... varpinė.
3. Sniegas buvo nutirpęs tik pietiniame *kalno šone* / .....
4. Stovyklą įkūrėme kalno *apačioje* / .....
5. Stovime *ten, iš kur išteka Nemunas* / .....
6. Nuo *kalno, kur kadaise stovėjo pilis*, / ..... atsiveria gražus vietovės vaizdas.
7. *Po to, kai pakilęs vanduo smunka į ankstesnį lygį*, / ..... žmonės grįžta į savo namus.
8. *Pylimas, saugantis uostą nuo bangų*, / ..... – klaipėdiečių mėgstamiausia pasivaikščiavimo vieta.
9. Ar galite aprašyti *bendrą vietovės vaizdą* / .....?
10. Pilis buvo pastatyta *sausumoje, iš trijų pusių supamoje vandens* / .....

11. Netoli mūsų tyvuliavo *natūralus gėlo vandens telkinys* / .....
12. Siūlau bėgioti *palei upę* / .....
13. Trakų pilis įkurta *sausumoje, iš visų pusių supamoje vandens* / .....
14. Ar galime užlipti ant tos *kalvos, vėjo supustytos iš smėlio* / .....?
15. Dvi didžiosios upės buvo sujungtos *kastine vandens vaga* / .....
16. *Senoji upės vaga* / ..... baigia užakti.
17. Kaip norėčiau gyventi prie *didelio vandens ploto, susisiekiančio su vandenynu* / .....
18. Siūlau susirasti *audrų nepasiekiamą įlanką* / ..... ir palaukti, kol viskas nurims.
19. Miestą nuo potvynių išgelbės tik *dirbtinai supilta žemės juosta* / .....
20. Ar šis kelias pažymėtas *krašto paviršiaus brėžinyje* / .....?

6. Pavartokite tinkamą pagal prasmę būdvardį. Dviem žodžiais yra daugiau.

<i>duobėtas</i>	<i>klampus</i>	<i>lygus</i>	<i>gilus</i>	<i>dumblinas</i>	<i>plokščias</i>
<i>seklus</i>	<i>skaidrus</i>	<i>smėlėtas</i>	<i>sraunus</i>	<i>vaizdingas</i>	<i>vingiuotas</i>

1. Kaip čia gražu: kur tik pažvelgsi, jokios kalvelės, visur ..... *lygu lygu* .....
2. Ežeras pasidarė labai ..... – jis po truputį pelkėja.
3. Prie kranto visai *ne* ..... – vandens tik iki kelių.
4. Vanduo labai ..... – matyti smėlėtas ežero dugnas.
5. – Medininkus iš visų pusių supa miškai. – Taip, Medininkų apylinkės ištis ..... .
6. Ši upė labai vingiuoja. Taip, nors ir sunku plaukti baidare tokia ..... upe, bet gražu – nieko gražiau nesu dar mačiusi.
7. Būk atsargus, kai važiuoji šiuo keliu – jis labai ....., galima ir automobilį sulaužyti.
8. Ši pelkė labai ..... Būkite atsargūs, kai ten uogausite.
9. Jūsų laukia ..... paplūdimiai su rojų primenančiomis palmėmis, nepaliesta gamta su egzotiška augmenija ir gyvūnija...
10. Aštrių pojūčių mėgėjai savo jėgas galės išbandyti plaukdami ..... kalnų upėmis.

7. Remdamiesi nuotraukose užfiksuotais vaizdais baikite šį pasakojimą.

„Taip jau susiklostė, kad mano širdžiai brangios dvi vietos – viena, kurioje gimiau ir užaugau, kur stovi mano tėvų sodyba, kitoje leidžiu laiką, kai tik atitrūkstu nuo darbų Londono, Milano ar Vilniaus operose...“, – taip savo pasakojimą apie save, kaip pasaulio pilietį, pradėjo garsusis lietuvių tenoras Tadas Tumaitis.

Paklaustas, kuo šie vaizdai jam brangūs, dainininkas neskubėdamas ima pasakoti: ...

3. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie augaliją

augalas	
augalija; augmenija	<i>Augmenijos mažai, matyt, prasta žemė.</i>
augti (-a, -o): paaugti; užaugti; išaugti; suaugti; ataugti auginti (-a, -o ką?): paauginti; užauginti; išauginti	<i>Kaip greitai viskas auga. Kai sodas paaugs, vaisių visiems užteks. Ar pas jus jau užaugo agurkai? Kaip per šiuos metus išaugo qžuoliukai... Būk ramus – šie augalai labai gajūs, tikrai ataugės. Dar paaugink tuos agurkus kokią dieną. Vaisių ir daržovių užsiauginame patys. Per metus išauginame 90 tonų javų.</i>
pa-sodinti (-ina, -ino ką?) gėlę, krūmą per-sodinti (ką?) gėlę, medį, krūmą prigyti (prigyja, prigijo) at-sodinti (ką?)	<i>Kai gimdavo sūnus, tėvai pasodindavo qžuolą, kai dukra – liepą. Šis medis trukdo matyti sankryžą, reikėtų jį persodinti. Persodinau kelias rožes, viena, deja, neprigijo. Šiomet iššalo keli medžiai – reikės atsodinti.</i>
sėkla; grūdas pa-sėti (-sėja, -sėjo ką?) žolę, daržovių	<i>Auginame grūdinius augalus sėklai. Ar jau pasėjote žolę?</i>
daigas dygti (dygsta, dygo); išdygti; sudygti kaltis (kalasi, kalėsi kas?); prasikalti želti (želia, žėlė); suželti; atželti želdinti (-ina, -ino ką?); apželdinti: želdinys	<i>Pomidorų daigų užsiauginame patys. Jau išdygo pirmosios salotos. Jau sudygo visos salotos. Jau prasikalė pirmieji javų daigai. Jau sužėlė pirmoji žolė. Ar jūs jau apželdinote savo parką? Čia galėtų būti daugiau želdinių.</i>

Pienė; kiaulpienė

Kvietys

ūglis	<i>Tu tik pasižiūrėk, kokie gražūs pušų ūgliai...</i>
stiebas; stiebelis, kotelis stiebtis (-iasi, -ėsi) stagaras	<i>Rinkis rožę storu koteliu. Visi augalai stiebiasi į saulę. Žiemą iš po sniego kyšo tik stagarai.</i>
pumpuras: su-krauti (-krauna, -krovė ką?) sprogti (sprogsta, sprogo)	<i>Gėlės sukrovė pirmuosius pumpurus, jau sprogsta medžiai – tuoj pavasaris.</i>
žiedas skleistis (skleidžiasi, skleidėsi); išsiskleisti pražysti (pražysta, pražydo) žydėti (-i, -ėjo); nužydėti žiedadulkės žiedlapis nektaras	<i>Natūralių pievų grožis – įvairiaspalvių žiedų jūra. Kaktuso žiedas išsiskleidžia nepastebimai. Gaila, kai visos gėlės pražysta vienu metu. Šiuo metu pievose žydi nedaug augalų. Visos gėlės baigia nužydėti. Kas turi alergiją žiedadulkėms, pavasario laukia su nerimu. Kažkodėl ruduoja vos išsiskleidusių rožių žiedlapiai. Vasarą bitės iš žiedų renka nektarą ir perdirba jį į medų.</i>
vaisius už-megzti (-mezga, -mezgė ką?) vaisių pri-sirpti (-sirpsta, -sirpo) su-bręsti (-bręsta, -brendo) su-brandinti (-ina, -ino ką?) pri-nokti (-noksta, -noko); su-nokti su-nokinti (-ina, -ino ką?) kauliukas: vyšnios ~; slyvos ~ kekė	<i>Kada galėsime valgyti vaisius nuo šiandien pasodintų obelių? Ši obelis žydi, bet vaisių nemezga – visi žiedai tušti... Šilė prisirpo pirmosios žemuogės. Jau javai subrendo. Nevalgyk nesubrendusių vaisių. Obelys subrandino vaisius. Gal jau prinoko vaisiai? Jau javai sunoko, galima pradėti rugiapjūtę. Pomidorus galima sunokinti ir ant palangės. Iš avokado kauliuko galima užsiauginti avokado medelį. Šios uogos auga kekėmis. Nupirk bananų kekę.</i>

Miežis

Šermukšnis

šaknis (-ies; -ų); šaknynas iš-leisti (-leidžia, -leido ką?) šaknis iš-rauti (-rauna, -rovė ką?) su šaknimis	<i>Šios gėlės šaknys auga negiliai. Šių medžių šaknynas nedidelis, todėl jie bijo stipraus vėjo. Sodinukas jau išleido šaknis. Piktžolės stenkis išrauti su šaknimis, kad ir vėl neataugty.</i>
augalas: vienmetis ~; daugiametis ~ ištvėringas ~; atsparus šalčiams ar sausroms ~; gajus ~; lepus ~	<i>Gal daugiamečiams augalams reikia mažiau priežiūros? Šis augalas labai ištvėringas – nebijo nei sausras, nei šalčių. Tai ištis lepus augalas – jam reikia daug priežiūros.</i>
su-vešėti (-i, -ėjo): vešlus (-i) nu-skursti (-skursta, -skurdo): skurdus (-i)	<i>Gerai metai – viskas veši. Kokia vešli šiemet augmenija... Reikia lietaus – visi augalai skursta. Per sausrą augmenija skurdi.</i>
nu-stelbti (-stelbia, -stelbė ką?) už-gožti (-gožia, -gožė ką?)	<i>Ką sodinti kartu, kad vėliau vieni augalai nenustelbtų kitų? Šis beržas baigia užgožti sodą – visos obelys per jį skursta.</i>
nu-vysti (-vysta, -vyto) iš-/nu-džiūti (-džiūna /-džiūsta /-džiūva, -džiūvo) išdegti (-a, -ė); iš-deginti (-ina, -ino ką?) iššalti (-šąla, -šalo): šalna	<i>Paliek gėles – baigia nuvysti. Nepaliejai per sausrą ir nudžiūvo. Sausra išdeginė laukus. Išdegę, nurudę nuo sausras laukai. Šaltą žiemą šie augalai gali iššalti. Jei ne viena itin šalta naktis, obelys būtų neiššalusios. Šalna pakando pirmuosius vyšnių žiedus.</i>
su-/nu-nykti (-nyksta, -nyko); iš-nykti žūti (žūna / žūsta / žūva, žuvo)	<i>Kokia liga užpuolė jūsų vyšnias – visos baigia sunykti. Šie augalai labai reti – dėl melioracijos išnyko jų augavietės. Nuo tos ligos žuvo visos mamos rožės.</i>
medžiai	
medžių rūšys: eglė; pušis (-ies; -ų); ąžuolas; liepa (liepaitė); beržas; lazdynas; klevas, drebulė; juodalksnis; tuopa; uosis; gluosnis ir kt.	<i>Per pavasarinę talką kieme pasodinome eglaitę ir keletą pušaičių, tėvas – ąžuoliuką ir berželį, o mama – šermukšnij ir liepaitę.</i>
eglynas; pušynas; ąžuolynas; beržynas	<i>Kauno ąžuolynas garsiausias šalyje.</i>
miškas: retas ~; tankus ~ lapas; lapuotis spygliys; spygliuotis miškingas (-a) tankmė; tankumynai laukymė	<i>Koks tankus, nežengiamas miškas. Lapuočių miškai drėgnesni. Dzūkijoje auga spygliuočiai. Kai kuriose miškingose vietovėse gaisras labai pavojingas. Miško tankmė – saugiausi namai gyvūnams. Laukymėje mačiau šernų šeimyną.</i>
giria šilas	<i>Anksčiau girios buvo sunkiai įžengiamos. Šile prisirpo avietės.</i>
jaunuolynas; atžalynas medelynas	<i>Jaunuolyne radau daug kazlėkų. Medelyne įsigijome kalninių pušų daigų – apsodinsime kalno šlaitą.</i>
krūmas krūmynai krūmokšnis uogienojas	<i>Jazminų krūmas jau pražydo – kvapas užtvindė visą kiemą. Parkas ruošiasi pavasariui – kertami krūmynai, menkaverčiai medžiai. Spanguolių krūmokšniai paprastai auga pelkėse. Įsidėmėk šią vietą – čia daug mėlynių uogienojų.</i>
kankorėžis; gilė; liepžiedis; tošis; riešutas	<i>Pasirinkime kankorėžių, kaštonų ir gilių – namie kursime žaislus.</i>
kamienas: iš-pūti (-pūva, -puvo) žievė: nu-lupti (-lupa, -lupo ką?) žievė šerdis (-ies) drevė	<i>Šis medis gali bet kada lūžti – jo kamienas baigia išpūti. Nelupk žievės – be jos medis gali žūti. Medžio šerdis išpuvusi, gali bet kada lūžti. Pušyje susiformavo drevė ir ten apsigyveno pelėda.</i>

mediena rąstas kelmas rievė	<i>Norime nupirkti miško medienai. Savo namą statysime iš rąstų. Nupjovus medį lieka kelmas – reikia jį išrauti. Iš medžio rėvių skaičiaus galima numatyti jo amžių.</i>
šaka; šakotas (-a) šakotis (-ojasi, -ojosi); išsišakoti	<i>Šis medis labai šakotas, tiks tik malkoms. Kaip šis medis išsišakojo – reikės pavasarį apgenėti.</i>
laja; vainikas	<i>Medžio laja tanki – vasarą teiks pavėsj. Obelių vainikus reikia formuoti.</i>
atžala atauga	<i>Jeį norite išnaikinti alyvas, nepamirškite nupjauti ir atžalas. Antžeminė augalo dalis iššals, bet pavasarį ir vėl gėrėsitės jo ataugomis.</i>
ap-genėti (-i, -ėjo ką?) nu-laužti (-ia, -ė ką?) šaką laužyti (-o, -ė ką?) šakas nu-lūžti (-lūžta, -lūžo) nu-kirsti (-kerta, -kirto ką?) iš-kirsti: kirvis nu-pjauti (-pjauja, -pjovė ką?); pjūklas	<i>Ne tik vaismedžius būtina genėti. Vėjas nulaužė medžio šaką. Obuolių tiek daug, kad laužo šakas. Obuolių tiek daug, kad šakos tiesiog lūžta. Nukirsk tą medį – trukdo gėrėtis saulėlydžiais. Iškirtome krūmokšnius ir atsivėrė gražus vaizdas. Gal reikia nupjauti tą šaką – ji gali bet kada nulūžti.</i>
grybai	
grybų rūšys: baravykas; paberžis; voveraitė; raudonviršis; kelmūtis; lepšis; musmirė...	<i>Nedaug pažįstu grybų – skiriu tik baravyką nuo raudonikio. Žinoma, galiu atpažinti pievagrybius ir voveraites.</i>
grybai: valgomieji ~; nevalgomieji ~ (nuodingi) grybauti (-auja, -avo ką?); pri-grybauti (ko?) grybiena iš-dygti (-dygsta, -dygo)	<i>Svarbu atpažinti nuodingus grybus, pavyzdžiui, musmirę. Jei nesate tikras, kad grybas valgomas, geriau palikite jį miške – grybais galima ir apsinuodyti. Kai grybaujate, stenkitės nepažeisti grybienos. Po šilto ir gausaus vasariško lietaus gerai dygsta grybai.</i>
samanos; samanotas (-a) apsamanoti (-oja, -ojo) kerpės apkerpėti (-ėja, -ėjo)	<i>Tankūs žali samanų kilimai sugeria kritulius ir palaiko drėgmę. Man patinka šis apsamanojęs akmuo. Kerpės auga ten, kur niekas kitas negalėtų: ant uolų, riedulių. Stogo dangą gadina ir kerpės, nors pažiūrėti apkerpėjęs stogas gražu.</i>
žolės	
žolynas smilga; ramunėlė; čiobreliai; zuikio kopūstas; jonažolė; dilgėlė; garšva; pelynas; usnis ir kt. prieskoninės žolės vaistažolės piktžolė žolininkas (-ė)	<i>Vilnius garsėjo savo Joninių žolynų turgumi. Jeį skauda gerklę, skalaukite ramunėlių nuoviru. Kai būsite miške, būtinai paskanaukite zuikio kopūstų – tikrai patiks. Pasirinkite ir dilgėlių – jos tikras vitaminų šaltinis. Peršalus padės čiobrelių arbata, jeį skauda pilvą, pagelbės pelynas. Piktžoles reikia ravėti, bet dauguma jų – sveikatai vertingi augalai. Augalus pažinti ir juos tinkamai vartoti išmokė senelė, kuri buvo žolininkė, žinojo kiekvieno augalo gydomąsias savybes.</i>

PRATIMAI

1. Kartu su draugu aptarkite, kuo skiriasi:

- žiedas nuo pumpuro? .....
- grūdas nuo sėklos? .....
- samanų nuo kerpių? .....
- krūmas nuo krūmokšnio? .....
- atžala nuo ūglio? .....
- laja nuo vainiko? .....
- stiebas ar kotas nuo stagarų? .....

2. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį. Dviem žodžiais yra daugiau.

atželti	augti	busti	išsilaikyti	laistyti	lįsti
patręšti	sprogti	persodinti	sėti	vešėti	žydėti

Kovas – tinkamiausias laikas ne tik ..... *persodinti* ..... kambarines gėles, bet ir ..... įvairius augalus ir gėles: pomidorus, pipirus, petunijas, begonijas ir kitus. Taip pat jau dabar reikėtų augalus pradėti ..... dažniau – augalai pradeda ..... po žiemos miego.

Kad vazonuose ilgiau ..... drėgmė ir augalai geriau ....., rinkitės keraminius vazonus. Jei augalo šaknys ..... į gylį, vazonas turi būti gilesnis, jeigu į plotį – platesnis. Jeigu vazonas yra per mažas, augalo šaknys pradeda ..... į paviršių. Gėlės geriau augs ir ....., jeigu jas ne tik persodinsite, bet ir .....

Parengta pagal spaudą.

3. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Vienu žodžiu yra daugiau.

augalas	aukštis	citrina	daigelis	lapas	pavėsis
pumpuras	sėkla	skaičius	skonis	šaknis	šviesa
užuomazga	vaisius	vazonas	žaluma	žemė	žiedelis

Siūlome namuose ant palangės auginti citrusinį medelį – sodria ..... *žaluma* ..... jis džiugins visus metus. Įdomu tai, kad vienu metu ..... gali žydėti, megzti vaisių, o šalia kabėti jau prinokęs sodraus aromato ir ..... apelsinas ar citrina.

Citrusai yra visžaliai medeliai, užaugantys iki 1,5 m ..... Augalai labai dekoratyvūs ir gražūs: tamsiai žali lapai, sniego baltumo, smulkūs vaškiniai ....., skleidžiantys švelnų ir

subtilų aromata, bei žali, auksiniai, oranžiniai ..... . Augalai greitai auga, žydi ir mezza vaisius visus metus. Vienu metu ant jų galima išvysti ....., žiedą, vaisiaus užuomazgą ir jau prinokusį patį vaisių.

Citrusinius augalus nėra sudėtinga auginti – į drėgną ..... pasodinta sėkla išdygsta po 1–2 mėnesių. Kol ji išdygs, ... reikėtų laikyti tamsioje ir šiltoje vietoje. Jei jį uždengsite stikliniu indu, laistyti reikės mažiau ir rečiau, be to, ... greičiau išlįs. Sėklai išdygus, vazoną reikėtų pastatyti arčiau lango, nes šie augalai labai mėgsta ..... bei šilumą, tik citrina gerai žaliuoja ir .....

Iš ..... užaugęs augalas vaisius užmegs tik po kokių 10–15 metų. Medeliams gausiai žydint ir mezzant, reikia dirbtinai reguliuoti vaisių ..... . To nepadarius, augalas pradeda nykti: iš pradžių jis numeta visus vaisius, po to – ....., o kartais net nudžiūva. Vienai apytiksliai 200 g ..... reikia ne mažiau kaip 12 lapų, todėl suskaičiavus lapus ir vaisius, likusias vaisių ..... reikia nuskabyti.

Parengta pagal spaudą.

4. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį.

<i>jsišaknyti</i>	<i>išdžiūti</i>	<i>iškirsti</i>	<i>neišrauti</i>	<i>nenuvysti</i>	<i>nesunokti</i>
<i>nežydėti</i>	<i>numesti</i>	<i>nužydėti</i>	<i>paliėti</i>	<i>pražysti</i>	<i>prisirpti</i>
<i>skursti</i>	<i>sprogti</i>	<i>subręsti</i>	<i>sužaliuoti</i>	<i>užgožti</i>	<i>užstelbti</i>

1. Vilniaus universiteto botanikos sode tokio meto, kad ..... *nežydētu* ..... augalai, nėra: vienoms gėlėms ....., kitą dieną ..... jau kitos.
2. Jei nepaliesite per sausrą medelių, jie .....
3. Saulės atokaitoje jau ..... pirmosios žemuogės.
4. Nevalgyk ..... vaisių – skaudės pilvą.
5. Norint užauginti gražias rožes, reikia jas prižiūrėti: laiku ....., patręšti, naikinti kenkėjus.
6. Jei ..... piktžolių su šaknimis, jos ir vėl greitai ataugės.
7. Kada daržus ravėsi? Piktžolės baigia ..... daržoves.
8. Palauksime, kol augalai ....., tik tada juos karpysime.
9. Šią gėlę reikia persodinti į geresnę žemę, nes čia ji tik .....
10. Kai ateis pavasaris, viskas čia .....
11. Kai javai ....., pradėsime rugiapjūtę.
12. Kai medžiai ..... lapus, prasideda ilgas ir tamsus ruduo.
13. Alyvų krūmai baigia ..... langus – kambariuose per daug tamsu ir drėgna, bet ..... jų negaliu – kaimynai neduoda sutikimo.
14. Pavasarį, kai medžiai ....., visada atšąla.
15. Pamerk gėles į vazą, kol jos .....

5. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su pateiktu skliaustuose.

Po užsitęsios žiemos išmušė miesto ..... *gėlininkų* ..... (*gėlė*) valanda

Atšilus orams želdintojai suskubo tvarkyti miesto ..... (*gėlė*) – purenti ir ..... (*trąšos*) dirvas, ... (*grėblys*) vejas, rinkti pernykščius lapus bei šiukšles. Kai kuriuose skveruose bei transporto žieduose jau ..... (*geltonas*) narcizai, ... (*mėlynas*) krokai.

Daugiametės ir ..... (*svogūnas*) gėlės – narcizai, tulpės, krokai – buvo ..... (*sodas*) dar rudenį – tai gėlininkų ir ..... (*sodas*) dovana miestui. Gėlės būtų ..... (*žiedas*) jau prieš Velykas, bet netikėtas ..... (*snigti*) sutrukdė. ..... (*vieni + metai*) gėlės bus sodinamos gegužės pabaigoje, kai nebeliks ..... (*šalti*) pavojaus. Rūpintis aplinka: ..... (*tvarka*) gėlynus, parkus, upių ..... (*palei + krantas*) ravėti vejas, ... (*kirpti*) krūmus, genėti medžius – suskubo ir mokyklos, ir įstaigos, ir sostinės gyventojai.

Parengta pagal spaudą.

6. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Dviem žodžiais yra daugiau.

<i>atžala</i>	<i>kamienas</i>	<i>laja</i>	<i>medelynas</i>	<i>medelis</i>	<i>medis</i>	<i>sodas</i>
<i>sodyba</i>	<i>spygliuotis</i>	<i>stiebas</i>	<i>šaka</i>	<i>ūglis</i>	<i>viršūnė</i>	<i>žievė</i>

Debesų medžiai Žemėje

Kas yra debesų medžiai? Tai ..... *medžiai* ....., turintys vieną ar keletą pagrindinių stiebų su lapais šakų galuose ir apvalią, ovalią ar plokščią ..... Šitoks karpymas būdingas tradiciniams japonų, kinų, tailandiečių .....

Norite tokį debesų medį auginti ir savo kaimo .....? Galite nusipirkti jau suformuotą iš specializuoto ....., o galite ir patys padirbėti su žirkėmis. Apžiūrėkite savo sodo medžius: ir lapuočius, ir ..... – gal rasite tokį, kurio kamienas kreivas ar susisukęs, ... išsidėsčiusios neįprastai, o žievė gumbuota? Ypač tinka toks, kuris turi ne vieną pagrindinį ..... , o kelis.

Išsirinkę augalą pirmiausia išryškinkite ..... Nuo pagrindinio stiebo, kurį nusprendėte palikti, pašalinkite visą lapiją ir mažas šakas.

Iškarpykite ir per tankias, silpnas, jūsų ..... formą gadinančias šonines šakeles. Tačiau palikite ..... pagrindinių šakų galuose, nes vėliau jie virs plokščiais, rutuliškais ar kitokiais „debesėliais“. Per keletą metų kamieno ir šakų ..... susidaro tankūs „debesėliai“.

Parengta pagal spaudą.

7. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su pateiktu skliaustuose.

Gamtos subtilumą atskleidžia samanos

Geriausiai gamtos ..... *įvairovę* ..... (*įvairu*) ir subtilumą išreiškia ne ryškios gėlių spalvos, bet samanos – taip mano japonai ir japoniškų sodų kūrėjai.

Gamtoje samanos atlieka labai svarbią funkciją. Tankūs žali kilimai sugeria daug atmosferos kritulių ir palaiko miško ..... (*augalas*) reikalingą drėgmę. Po jais geriau .....

(*daigas*) sėklos. Samanos apsaugo nuo išdžiūvimo ..... (*grybas*), atstoja namus daugybei smulkių gyvūnų.

..... (*samana*) pieva sode – puiki alternatyva vejai ir kitoms žalioms dangoms: samanų nepuola kenkėjai, šaltą žiemą jos (*ne + šaltas*) ....., karštą vasarą, net per didžiausias sausras (*ne + džiovinti*) ..... ir, priešingai nei žolė, jos visada ..... (*žalias*). Paprastai įsikuria ir vystosi ant dirvožemio, akmenų ar pūvančios ..... (*medis*).

Samanos ima želti tuomet, kai ..... (*augti*) sąlygos joms pasidaro geresnės nei žolei. Jeigu ne, imkitės iniciatyvos – ..... (*želti*) savo sodo veją samanomis patys... Kadangi samanos neturi šaknų, jos ne ..... (*sodas*), o tiesiog perkeliamos iš vienos vietos į kitą. Jei norite, kad augalai greičiau ..... (*auginti*) į vieną minkštą žalią kilimą, „sodinkite“ juos tankiau.

Vanduo ir šešėlis – viskas, ko reikia samanoms, kol ..... (*gyvas*). Ir jų priežiūra paprasta – kartkartėmis išraukite ne vietoje išdygusias ..... (*pikta + žolė*).

Parengta pagal spaudą.

8. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį. Dviem žodžiais yra daugiau.

Kaip būtų galima pasakyti tą patį kitaip?

akmuo

ąžuolas

gilė

giria

grūdas

kirminas

medis

obuolys

sėkla

šaka

šaknis

šiaudas

šilas

vaisius

žiedas

- Kiekviena pušis savo ..... ošia.
- Juo toliau į mišką, juo daugiau .....
- Girios paukštis vis į ..... žiūri.
- Bloga ..... ir nesėta dygsta.
- Koks medis, toks ir .....
- Nekirsk ....., ant kurios pats sėdi.
- Kiekvienas obuolys turi savo .....
- ..... nuo obels netoli krinta.
- Alksniu gimęs ..... nebūsi.
- Iš mažos ..... didelis ąžuolas išauga.
- Tyli kiaulė giliaj ..... knisa.
- Ant visų ..... bitės tupia, bet ne iš visų medų renka.

Pavyzdys: Vietoje būdamas ir ..... akmuo ..... samanoja. Turi keistis, antraip apsamanosi...**9. Kuo šie augalai panašūs, o kuo skiriasi?**

4. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie gyvūniją

naminiai gyvuliai	
gyvulininkystė; gyvulininkystės ūkis gyvulus: darbinis ~; pieninis ~; mėsinis ~; vilninis ~; galvijus	<i>Mes užsiimame gyvulininkyste. Mūsų gyvulininkystės ūkis augina tik mėsinius galvijus. Žinoma, savo poreikiams auginame ir keletą pieninių. Eisiu šerti galvijų.</i>
arklys; žirgas, eržilas (veislinis) kumelė; kumeliukas nusi-/su-žvengti (-ia, -ė) žirgo spalvos: šyvas; širmas; bėras; sartas; obuolmušys; laukas ir pan.	<i>Auginame žirgus. Žirgyne dirba kone visas kaimas. Parodykite man kumeliuką. Nusižvengė žirgas. (daugiau žr. http://www.kalbosnamai.lt/gyvunu_spalvos/)</i>
šuo; kalytė (kalė); šuniukas medžioklinis / tarnybinis / sarginis šuo su-loti (loja, lojo); ap-loti (ką?) su-skalyti (-ija; -ijo); su-amsėti (-i, -ėjo) į-kąsti (-kanda, -kando kam? kur?) su-kandžioti (-ioja, -iojo kam? ką?) su-/pa-vizginti (-ina, -ino ką? / kuo?) pa-/iš-laižyti (-o, -ė ką?) rankas šiepti (-ia, -ė ką?) dantis su-urgzti (urzgia, urzgė) pavadėlis; antsnukis iš-vesti (veda, vedė ką?) pa-vedžioti (-ioja, -iojo ką?) šuns būda	<i>Kada jūsų kalytė atsives šuniukų? Norėčiau vieno šuniuko. – Kokio šuns jums reikia: medžioklinio, tarnybinio ar sarginio? – Draugo. Jūsų šuo manęs nemėgsta – kiekvieną kartą aploja. – Ko tas šuo skalija? – Gal zuikį užuodė. Mama, man įkando šuo! Šuo sukandžiojo man ranką! Jei šuo vizgina uodegą, būk tikras – nepuls. Labai meilus šuo – visais džiaugiasi, kiekvienam laižo rankas. Koks piktas šuo – vis šiepia dantis, atrodo, tuoj kąs... Kai mūsų šuo suurzgia, tai visi žino, kad juokauti nereikia. Kai šuo pamato, jog imu pavadėlį, jį apima toks džiaugsmas. Išvesk šunį pavadžioti, tik būtinai uždėk antsnukį. Vedžioti šunį – mano pareiga, bet tai – ir malonumas. Šuo tik keletą kartų suamsėjo ir nutilo, vadinasi, namo grįžo savas.</i>
katė, katinas, kačiukas su-murkti (-ia, -ė) su-miaukti (-ia, -ė); kniaukti (-ia, -ė) pa-lakti (-a, -ė ką?) pieną pagauti (pagauna, pagavo ką?) pelę peliauti (-iauja, -iavo) iš-gaudyti (-o, -ė ką?) peles glaustyti (-osi, -ėsi aplink ką? / prie ko?) ap-draskyti (-o, -ė ką?)	<i>Jūs auginate katę ar katiną? Mūsų katė retai kada murkia. Kai ji alkana, ji miaukia, kai pyksta, kniaukia – visada supranti. Kaip godžiai ji laka pieną. Kai Murkė pagauna pelę, visada atneša parodyti. Ar jūsų katė peliauja? Pilkė gera peliautoja – išgaudė visas peles sodyboje. Tik katės moka taip glaustyti. Ir draskyti – jei katė apdrasko, žaizda labai ilgai negyja..</i>
karvė; jautis, bulius (veislinis) veršiukas, veršis; telyčaitė, telyčia su-baubti (-ia, -ė kas?) su-mūkti (-ia, -ė kas?) pa-melžti (-ia, -ė ką?) karvę	<i>Jei norime rimtai užsiimti gyvulininkyste, reikėtų įsigyti keletą bulių. Ką turite: veršiuką ar telyčaitę? Kodėl tas jautis taip baubia? Kodėl tos karvės taip mūkia? Juk dar ne laikas jas melžti? – Ar moki pamelžti karvę? – Kažkada mokėjau, gal prisiminsiu.</i>
kiaulė; paršas, kuily (veislinis) paršiukas / paršelis su-kriuksėti (-i, -ėjo); žviegti (-ia, -ė) knyslė: su-knisti (-a, -o) žemę	<i>Kiek turite kiaulių? Norėčiau nusipirkti porą paršiukų. Soti kiaulė kriuksi, alkana žviegia. Žviegia kaip pjaunama kiaulė. Kad pabėgo kiaulės, supratau, kai pamačiau, kad žemė sukništa.</i>
avis (-ies; -ių); avinas; ériukas, avinėlis su-bliauti (-bliaua, -bliovė)	<i>Kai įsigijome aviganius šunis, išplėtėme ir avių bandą. Ko tos avys bliaua?</i>
ožka; ožys; ožkiukas: su-mekenti (-ena, -eno)	<i>Man patinka ožkų sūris, gal reikėtų auginti ožką?</i>

triušis; triušukas	<i>Triušio mėsa sveika, bet auginti jų negalime.</i>
patinas, patelė, jauniklis atsivesti (-veda, -vedė ką? / ko?) jauniklių vada	<i>Jūsų šuo patinėlis ar patelė? Kada jūsų katė atsives jauniklių? Ši šuniukų vada pati gausiausia – net dešimt jauniklių.</i>
veislė; veislinis (-ė) veisti (-ia, -ė ką?) veistis (-iasi, -ėsi); prisiveisti (ko?)	<i>Mūsų šuo veislinis, bet neturi kilmės dokumentų. Šie gyviai veisiasi ir labai atšiauriomis sąlygomis. Per keletą metų apylinkėse prisiveisė benamių šunų.</i>
kristi (krenta, krito) nu-gaišti (-gaišta, -gaišo) nu-dvėsti (-dvesia, -dvėsė); dvėseliena pa-stipti (-stimpa, -stipo)	<i>Kai krito mūsų karvė, tėtis išvažiavo uždarbiauti į užsienį. Kaip nugaišo šuo, niekas nematė – vieną dieną pabėgo ir nebegrįžo. Plėšrieji paukščiai minta dvėseliena. Likę be šeimininkų gyvuliai pastipo iš bado.</i>
benamis, beglobis gyvūnas valkatauti (-auja, -avo) gyvūnų prieglauda	<i>Daugėja valkataujančių benamių šunų ir kačių. Reikėtų įsteigti dar vieną gyvūnų prieglaudą.</i>
skiepai nuo pasiutligės, maro ir kitų ligų pa-skiepyti (-ija, -ijo ką? nuo ko?) šunį	<i>Šunį būtina paskiepyti nuo pasiutligės ir maro. Visi šunys – ir valkataujantys – turėtų būti skiepijami.</i>
šeriai: šertis (šeriasi, šėrėsi kas?); nusišerti	<i>Katė šeriasi – pilni namai šerių. Nusišėrė šuns ausys – nuvežkime pas veterinarą, gal kuo serga...</i>
paukščiai	
laukinis paukštis: žvirblis; balandis; erelis; vanagas; varna; gegutė; genys; gandrai; kregždutė...	<i>Daug tautų turi savo nacionalinius paukščius, Lietuvoje toks paukštis – gandrai.</i>
snapas kirsti (kerta, kirto kuo? kur?) snapu į ranką	<i>Kaip varna atsigeria iš indo, kai snapu nepasiekia vandens? Ši papūga tik atrodo rami, bet jei galės, būtinai kirs snapu į ranką.</i>
plunksna su-kedenti (-ena, -eno ką?) plunksnas apsiplunksnuoti (-uoja, -avo)	<i>Kokios gražios šio patinėlio plunksnos. O patelė visai neišvaizdi. Snapu paukščiai ne tik lesa, bet ir kedena plunksnas. Vos apsiplunksnavę paukščiukai mokosi skristi.</i>
sparnas; sparnuotis pa-kelti (-kelti, -kėlė ką?) sparnus iš-tiesti (-ia, -ė ką?) sparnus su-plasnoti (-oja, -ojo kuo?) sparnais skristi (skrenda, skrido) sklęsti (sklendžia, sklendė)	<i>Jaučiuosi lyg erelis pakirptais sparnais. Toks mažiukas, o jau kelia sparnus, nori skristi. Ištiesk rankas lyg sparnus ir suplasnok. Paukštis tik suplasnojo sparnais ir pakilo į dangų. Nuo senų senovės žmogus svajojo skristi lyg paukštis. Ar žinai, kad albatrosas gali sklęsti ore neplasnodamas.</i>
lizdas inkilas narvelis	<i>Įdomu, koks paukštis susisuko lizdą jazminų krūme? Ar gali į medį įkelti inkilą paukščiams? Ar ne laikas išvalyti papūgų narvelį?</i>
kiaušinis: pa-dėti (-deda, -dėjo ką?) kiaušinius perėti (-i, -ėjo); tupėti (-i, -ėjo) ant kiaušinių išsiperėti (-i, -ėjo) išsiristi (išsirita, išsirito)	<i>Zylutės padeda apie dešimt kiaušinių. Ar jau seniai jūsų višta peri? Staiga supranti – paukščiai pritilo, vadinasi, tuoktusių metas baigėsi – jie tupi ant kiaušinių. Išsiperės jaunikliai, miškas vėl atgis. Viščiukai išsirito po trijų savačių.</i>
paukščių giesmė čiulbėti (-a, -ėjo); giedoti (-a, -ojo)	<i>Kokios skambios pavasarinės paukščių giesmės. Kas ten taip gražiai čiulba?</i>

žvirblis; strazdas; papūga: čirškėti (-a, -ėjo)	<i>Kaip triukšmingai čirška žvirbliai.</i>
balandis: burkuoti (-uoja, -avo)	<i>Mano balandinėje šiuo metu burkuoja šimtas balandžių.</i>
varna: krankti (-ia, -ė)	<i>Kodėl tos varnos taip krankia? Dar nelaimę prišauks.</i>
pelėda: ūbauti (-auja, -avo), ūkauti (-auja, -avo)	<i>Kai naktimis ima ūkauti pelėdos, jaučiuosi lyg siaubo filme.</i>
gandras: kalenti (-ena, -eno)	<i>Gandralizdyje gandrai užverčia galvas ir kalena, atrodo, sveikinas.</i>
gegutė: kukuoti (-uoja, -avo)	<i>Ar žinai, kad kukuoja vien gegučių patinai?</i>
lakštingala: suokti (-ia, -ė)	<i>Paupiuose jau suokia lakštingalos.</i>
vyturys, vieversys: čirenti (-ena, -eno)	<i>Kai išgirstu, kaip vieversys čirena, širdy visada pasidaro džiugu.</i>
višta: kudakuoti (-uoja, -avo)	<i>Ar žinai, kad višta kudakuoja, kai sudeda kiaušinį?</i>
gaidys: giedoti (-a, -ojo)	<i>Gaidžiai gieda saulei tekant.</i>
žąsis (-ies; -ų); žąsinas; žąsiukas gagenti (-ena, -eno); girgsėti (-i, -ėjo)	<i>Jūsų žąsinas labai kovingas – taip ir taikosi įžnybti. Jau girgsi žiemoti išskrendančios žąsys.</i>
antis (-ies; -ių); antinas; ančiukas krykti (-ia, -ė)	<i>Kodėl antys krykia?</i>
kalakutas: burbuliuoti (-iuoja, -iavo)	<i>Mūsų ūkyje burbuliuoja dešimt tūkstančių kalakutų.</i>
lesalas pa-/su-/lesti (-a, -ė ko? / ką?) pa-/lesinti (-ina, -ino ką? kuo?) lesyklėlė	<i>Jie neišrankūs lesalui – lesa ir vabaliukus, ir saulėgrąžas. Mūsų vištos lesa tik ekologinius grūdus. Ar jau palesinai kanarėles? Šią žiemą mūsų lesyklėlę lankė dešimties rūšių paukščiai.</i>
migruoti (-uoja, -avo) per-žiemoti (-oja, -ojo): žiemavietė	<i>Šie paukščiai migruoja – tuoj jie išskris į šiltuosius kraštus. Peržiemoję Afrikoje lietuviški gandrai grįžta namo.</i>
gyvūnai	
žinduoliai: žmogus; beždžionė ir kt. žvėris (-ies; -ių); plėšrusis žinduolis plėšrūnas: liūtas; tigras; lūšis (-ies; -ių) ir kt. kanopinis: stirma; briedis ir kt. graužikas: triušis; voverė ir kt. straublinis: dramblys; mamutas ir kt.	<i>Žiauru laikyti laukinius gyvūnus uždarytus, nelaisvėje. Žinduoliai, arba žvėrys – stuburinių gyvūnų klasė, gyvavedžiai ir jaunikius žindo pienu. Nors plėšrieji žinduoliai yra „mėsėdžiai“, dauguma jų yra visaėdžiai. Lūšis – katinų šeimos plėšrus žinduolis, įrašytas į Raudonąją knygą. Kanopinių gyvūnų galūnės evoliucijos eigoje virto kanopomis. Bebras – stambiausias graužikas Lietuvoje. Šiam stambių sausumos žinduolių būriui priklauso ir dramblių šeima.</i>
kailis (lokio, šerno, tigro ir pan.) šerys (kiaulės, šerno ir pan.) dyglys (ežio ir pan.)	<i>Gal patartumėte, kaip prižiūrėti šuns kailį? Rudenį gyvūnai ima šertis: ilgaplaukių gyvūnų kailis iškrenta kuokštais, o trumpaplaukiai sėja šerius ant grindų. Ežio nugara ir šonai apaugę dygliais.</i>
letena, letenėlė (šuns, katės, liūto ir pan.)	<i>Vaikystėje turėjau šunį, kuris ištiesdavo leteną, tarsi sveikintųsi.</i>
snukis (šuns); snukutis (katės) nasrai (vilko, ryklio) iltis (-ies, -ių)	<i>Ar galime atpažinti šuns nuotaikas pagal snukio išraiškas? Nenorėčiau patekti į kokio ryklio nasrus. Ilgainiui ilčių rodymas virto šypsena.</i>

ragai (briedžio, stirnino ir pan.) iš-dygti (-dygsta, -dygo)	<i>Gal žinai, kada ir kodėl briedžiai meta ragus? Ne tik ožiukui dygsta ragiukai – kartais ir mažiems vaikams.</i>
karčiai	<i>Liūtų patinai – vieninteliai kačių rūšies atstovai, turintys karčius.</i>
gyvūnų garsai: su-loti (-loja, -lojo) už-staugti (-ia, -ė); už-kaukti (-ia, -ė) su-riaumoti (-oja, -ojo) pupsėti (-i, -ėjo)	<i>Ar gali atpažinti gyvūną iš jo skleidžiamo garso? Ar žinai, kad ir lapės loja? Gal čia netoli yra lapės ola? Mėnesienoje ne tik vilkas kaukia, kartais staugia ir šunys. Ar man pasigirdo, ar išties liūtas netoliese riaumoja? Girdi – kažkur netoliese ežiukas pupsi.</i>
varliagyviai: varlė; buožgalvis; kurkulai kurkti (-ia, -ė); kvarkti (-ia, -ė)	<i>Varlė yra šaltakraujis gyvūnas. Kartais tos varlės taip garsiai kurkia, kad net miegoti negali.</i>
žuvis: ešeris, menkė, karosas, karpis ir kt. žuvis (-ies; -ų): pelekas, uodega, žiaunos, ašaka, žvynas ir pan. nerštas; nerštavietė iš-neršti (-ia, -ė) ikrai; mailius	<i>Šviežių žuvų žiaunos rožinės. Ši žuvis turi daug ašakų, bet mėsa skani. Ar gali nuskusti žvynus ir išdarinėti žuvis? Šiame ežere yra lydekų nerštavietė. Draudžiama žvejoti žuvis, kai jos neršia. Būtina įžuvinti ežerus, todėl mailiaus auginimas yra pelningas.</i>
ropļiai: vėžlys; gyvatė; smauglys; žaltys ir kt. gyvatė; gyvatės nuodai (ne-)nuodingas (-a); priešnuodis rangytis (-osi, -ėsi); susirangyti šliaužti (-ia, -ė) su-šnypšti (-šnypščia, -šnypštė) į-kirsti (-kerta, -kirto kas? kam?) išnara (gyvatės, driežo) šarvas (vėžlio)	<i>Kaip atpažinti, kuri gyvatė nuodinga? Gyvatės nuodai. Atsargiai – čia nuodinga gyvatė. Ar turime priešnuodžių? Ant akmens buvo susirangęs žaltys. Pro šalį prašliaužė gyvatė. Gyvatė sušnypštė. Išsigandau, kad gyvatė tuoj kirs. Miške radome driežo išnarą. Vėžlio kiautas ne toks ir kietas.</i>
vabzdžiai	
vabzdys bitė; vapsva; širšė; kamanė dūgti (dūzgia, dūzgė) į-gelti (-gelia, -gėlė kam?); su-gelti (ką?) geluonis (-ies; -ių)	<i>Koks čia vabzdys? Pilna liepa bičių. Šiandien Jurgis piktas kaip širšė – palik jį ramybėje. Kambaryje dūzgia bitė – ar gali išvyti? Man įgėlė bitė. Mane sugėlė bitės. Jei nenori, kad ranka sutintų, turi ištraukti geluonį.</i>
musė: zvimbti (-ia, -ė); zyzti (-ia, -ė)	<i>Negaliu užmigti, kai taip įkyriai zyzia musės ir uodai.</i>
uodas: į-gelti; į-kąsti (-kanda, -kando kam?)	<i>Man įkando uodas. Mane visą sukandžiojo uodai.</i>
erkė: įsisiurbti (-ia, -ė kam? kur?) iš-traukti (-ia, -ė ką?) erkę	<i>Erkės platina pavojingas ligas – erkinį encefalitą ir Laimo ligą. Ar gali ištraukti erkę? Įsisiurbė čia, už ausies.</i>
voras; voratinklis	<i>Voras nunėrė tinklą. Visur driekėsi voratinkliai.</i>
skruzdėlė, skruzdė; skruzdėlynas	<i>Skruzdėlės – darbštumo simbolis, suneša skruzdėlyną po šapelį.</i>
drugelis; drugys; peteliškė, plaštakė	<i>Lietuvoje gyvena apie 2 tūkst. drugelių rūšių, didžioji dalis – naktiniai. Plaštakės gyvenimas trumpas – viena diena.</i>
utėlė	<i>Utėlė – tai vabzdys parazitas, mintantis krauju ir platinantis ligas.</i>
blusa	<i>Gal tavo šuo turi blusų, kad taip kasosi?</i>

vabalas	<i>Neskriausk vabaliuko – jis tau nieko bloga nepadarys.</i>
boružė, boružėlė, Dievo karvytė	<i>Sakoma, boružės laimę neša.</i>
jonvabalas	<i>Per Jonines visi ieško paparčio žiedo, o randa... šviečiančius jonvabalius.</i>
kolorado vabalas	<i>Kolorado vabalas graužia lapus ir taip pakenkia augalui, ypač bulvėms.</i>
kirmėlė; kirminas su-kirmyti (-ija, -ijo)	<i>Ar ten šliaužia kirmėlė? Iš išorės grybai gražūs, tačiau viduje sukirmiję.</i>
sraigė	<i>Sraigė – tai pilvokojų klasės moliuskas, turintis kiautą – „namuką“.</i>
sliekas	<i>Paieškok sliekų – noriu pažvejoti.</i>
kandis (-ies; -ių) su-kapoti (-oja, -ojo ką?)	<i>Kaip apsisaugoti nuo kandžių? Kandys mėgsta įsiveisti vilnoniuose drabužiuose ir juos sukapoti.</i>

PRATIMAI

1. Koks gyvūnas skleidžia tokius garsus? Sugalvokite su šiais žodžiais savo sakinių.

- *Kas čia baubia?* .....
- *Kas čia bliauna?* .....
- *Kas čia inkščia?* .....
- *Kas čia kaukia?* .....
- *Kas čia kniaukia?* .....
- *Kas čia kriuksi?* .....
- *Kas čia loja?* .....
- *Kas čia mekena?* .....
- *Kas čia mūkia?* .....
- *Kas čia murkia?* .....
- *Kas čia prunkščia?* .....
- *Kas čia pukši?* .....
- *Kas čia riaumoja?* .....

- *Kas čia skalija?* .....
- *Kas čia staugia?* .....
- *Kas čia urzgia?* .....
- *Kas čia žvengia?* .....
- *Kas čia žviegia?* .....

2. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį.

1. Tu tik paklausk, kaip lakštingala gražiai ..... *suokia* .....
2. Nors už lango dar žiema, bet žvirbliai jau linksmai ..... – vadinasi, tuoj bus pavasaris!
3. – Ar girdi? Juk tai mūsų gandrai .....! – Taip, jie jau grįžo!
4. Nors aš ir nemėgstu balandžių, bet man patinka jų .....
5. Kai pavasarį išeinu į laukus ir išgirstu vieversius ....., pasijuntu labai laiminga!
6. Lietuviai tiki, kad jei pirmą kartą išgirdęs, kaip gegutė ....., pabarškinsi monetomis kišenėje, tais metais būsi turtingas.
7. Mūsų sodyba – miške ir kartais, kai naktį išgirstu pelėdą ....., pasijuntu labai nejaukiai.
8. Kodėl tos varnos .....? Dar nelaimę prišauks...
9. Kartais tos varlės ..... taip garsiai, kad net sunku užmigti...
10. Eik pažiūrėti, kodėl tas šuo vis ..... – gal koks vagis aplink tvartus sukiojasi?
11. Niekaip negaliu užmigti – vienas uodas vis prie ausies .....
12. – Gal gali pasakyti, koks ten paukštis taip gražiai .....? – Nežinau, gal lakštingala?
13. Mano kambaryje ..... bitė – ar gali ją išvyti?

3. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Dviem žodžiais yra daugiau.

<i>badas</i>	<i>čiulbesys</i>	<i>grūdas</i>	<i>lesyklėlė</i>	<i>jauniklis</i>	<i>lesalas</i>
<i>lesinimas</i>	<i>maitinimas</i>	<i>palapinė</i>	<i>pašaras</i>	<i>paukštis</i>	
<i>perėjimas</i>	<i>sėkla</i>	<i>sparnuotis</i>	<i>uoga</i>	<i>vabzdys</i>	<i>žuvis</i>

Artėjant žiemai, sodai, kiemai ir parkai ištuštėja. Laikas įsirengti ..... *lesyklėlę* .....! Tai puikus būdas visą žiemą mėgautis Lietuvoje žiemojančių paukštelių ..... Lesyklėlė – ne tik paukščių ..... vieta, bet ir kiemo, sodo ar palangės puošmena.

Įsirenkite tokią lesyklėlę, į kurią galima berti skirtingų rūšių ..... Kai kuriems paukščiams patiks įvairios ....., pavyzdžiui, nelukštentos saulėgražos. Zylutės ir geniai mėgsta lašinių gabaliukus, ... briketus ir pan. Kuo įvairesnis lesalas – tuo daugiau skirtingų ..... atskris į jūsų lesyklėlę. Tik atminkite – ..... įpranta lankytis įprastinėse vietose ir gali numirti iš ..... laukdami davinio.

Paukščiams išgyventi žiemą galime padėti ir kitais būdais, pavyzdžiui, sodindami medžius ir krūmus, kurių

..... maitinasi kai kurios paukščių rūšys, statydami užuovėjas ir
..... kurapkoms. Ornitologai net įrenginėja specialias aikšteles, kuriose mėsa ir
..... lesina jūrinius erelius, vilioja peles, kuriomis minta pelėdos ir apuokai.

Toks paukščių ..... ne tik reali pagalba, leidžianti išgyventi žiemą, bet ir padeda geriau
pasiruošti ..... sezonui, jų reprodukcija būna didesnė: padeda daugiau kiaušinių, išsiritę
..... būna stipresni ir sveikesni.

Parengta pagal spaudą.

4. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį.

<i>apdraskyti</i>	<i>apginti</i>	<i>atsivesti</i>	<i>paglostyti</i>	<i>įgelti</i>	<i>įkąsti</i>
	<i>kirsti</i>	<i>kristi</i>	<i>išsiperėti</i>	<i>murkti</i>	<i>neršti</i>
<i>palesinti</i>	<i>pamelžti</i>	<i>pavedžioti</i>	<i>suplasnoti</i>	<i>suurgzti</i>	<i>užpjudyti</i>

1. – Kas tave taip ..... *apdraskė* .....? – Kaimynės katė: aš tik norėjau ją ....., o ji ėmė draskytis...
2. Dukrele, ar gali šiandien ..... karvę? Ir nepamiršk nunešti kaimynei pieno – ji serga.
3. Einu ..... šuns – toli neisiu, nes lyja.
4. Mano šuo neveislinis, bet jis tikrai sugebėtų mane ....., jei kas sugalvotų mane pulti.
5. Neik, vaikeli, prie svetimo šuns – jis ir ..... gali...
6. Šunimis ....., jei aplink tvartus slankiosi!
7. Norėjau prieiti prie sužeisto šuns arčiau, bet jis tik ..... ir aš pasitraukiau.
8. Soti katė meiliai ..... man ant kelių.
9. – Mano kalė ..... šuniukų – gal ir tu nori vieno? – Labai norėčiau, bet neturėčiau laiko jį prižiūrėti.
10. Kokia nelaimė! Du iš penkių mano kalytės jauniklių ..... pirmąją naktį, trečiasis – po savaitės.
11. Jauniklis tik ..... sparnais ir... pakilo į dangų.
12. Tai buvo taip netikėta: priėjau prie papūgos neturėdama jokių piktų kėslų, o ji kad ..... sna-
pu man į ranką...
13. Kada ..... žąsiukai? Žąsis jau ilgai tupi ant kiaušinių...
14. Kol lašišos ....., jų negalima žvejoti.
15. Ar gali ..... vištas? Grūdų rasi vištidedėje prie įėjimo.
16. Aš esu alergiška bičių nuodams, todėl turiu labai saugotis, kad man ..... bitė.

5. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Dviem žodžiais yra daugiau.

buveinė	gyvūnija	kailis	laja	lizdas	medžiotojas
	ola	pelkė	plėšrūnas	populiacija	rūšis
sąlyga	sparnuotis	šarvas	žinduolis	žmogus	žvėrelis

Meškėnas – nauja grėsmė Lietuvos sparnuočiams

Meškėnas (*Procyon lotor*) – tai gražus, protingas ir lengvai prisitaikantis prie aplinkos sąlygų..... Paplitęs Šiaurės Amerikoje, nors XX amžiuje dėl vertingo ..... buvo apgyvendintas ne vienoje Europos ir Azijos šalyje. Šiuo metu didelės ..... susiformavo Užkaukazėje, Vokietijoje ir kituose kraštuose. Neseniai pasigirdo ..... pasakojimų, kad meškėnų atsirado ir Lietuvoje.

Meškėnas – visaėdis.....: ėda vaisius, augalus, mėsą. Lengvai prisitaiko prie įvairių sąlygų, dažnai gyvena arti ..... Žiemą įminga senų medžių uoksuose. Grėsmę vietinei ..... kelia meškėno gebėjimas laiptoti medžiais, kasti ....., plaukti ar net nardyti. Dėl tos priežasties šie žvėreliai pasiekia bet kokias gamtines teritorijas ar įvairias ..... – medžius, salas, urvus ir pan. Europos šalyse nuo šios rūšies kenčia net baliniai vėžliai, kurių negelbsti net tvirtas jų ..... Nukenčia ir medžių ..... bei salose perintys paukščiai.

Lietuvos gamtininkai sunerimę – meškėnas yra ypatinga invazinė ..... Kai kuriose Užkaukazės vietovėse dėl šių ..... smulkiųjų paukščių sumažėjo iki katastrofinės ribos. Atrodo, kad sustabdyti meškėnų plitimą šiuo metu gali tik gamtinės .....: ligos, maisto stoka ir pan.

Parengta pagal spaudą.

6. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį.

1. Rudenį vorai turi daug darbo – visur driekiasi ..... *voratinkliai* .....
2. Nuo šių gyvatės ..... dar nėra sukurta priešnuodžių.
3. Vakar sugavome net du bičių .....
4. Šį skruzdėlyną rudosios ..... sunėšė per savaitę.
5. Gaila, nepastebėjau, kaip mano vilnoniuose siūluose įsiveisė kandys ir, aišku, juos .....
6. Gal žinai, koks paukštis alyvų krūme ..... lizdelį?
7. .... visur nešiojasi savo namelį.
8. Ar žinai, kad draudžiama žvejoti žuvis, kai jos .....?

9. Vakar valgydama žuvį nepastebėjau mažos ..... ir vos neužspringau...
10. Lietuvoje tik viena gyvatė yra ..... – tai angis. Šis ..... minta ant žemės perinčių paukščių jaunikliais, varlėmis, pelėmis.
11. Jeigu prisisiurbė ....., napanikuokite. Pasistenkite ją ištraukti gyvą ir atvežkite ištirti, ar ji nėra Laimo ligos nešiotoja.
12. Man atrodo, mūsų šuo turi ..... – nuolat kasosi iki kraujo. Rytoj nuvešiu pas veterinara.
13. Pasibaigus poravimosi periodui, briedžiai ..... ragus, nauji ragai ima dygti tik pavasarį.
14. Liūtų patinai išsiskiria savo ..... – beje, kuo jie tamsesni, tuo liūtas vyresnis.

7. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį.

<i>išeitis</i>	<i>kailis</i>	<i>maistas</i>	<i>medžiotojas</i>	<i>medžiotojas</i>	<i>mirtis</i>
<i>miškas</i>	<i>patinas</i>	<i>patinas</i>	<i>pieva</i>	<i>pilkis</i>	<i>priešas</i>
	<i>šuo</i>	<i>šūvis</i>	<i>vaikas</i>	<i>varovas</i>	<i>vilkas</i>
					<i>vilkiukas</i>

Medžiotojai apsupo ..... *miško* ..... kvartala, kuriame gyveno vilkų šeima. Stambus, pašiaušta ketera ..... ir grakšti, žvilgančiu ..... patelė su rudeniop gerokai išaugusiais keturiais ..... Tokiai šeimai reikėjo daug ..... – miške ėmė mažėti stirnų, kiškių, vis dažniau dingdavo iš ....., pamiškės gyventojų avys.

– Yra šeši ....., vadinasi, keturis galima nušauti, – nusprendė ..... ir, stambiais šratais užtaisę savo dvivamzdžius, laukė

..... atgenamų vilkų.

Neilgai teko dairytis, nekantrauti. Miško proskynoje vyrai pamatė sunerimusius .....: tėvą, motiną ir keturis vaikus. Ir vilkai savo ..... matė. Jie stabtelėjo, valandėlę glaustėsi vienas prie kito, dairėsi ieškodami .....

Staiga patinas, palikęs savo šeimą, dideliais ..... nuliuksėjo medžiotojų link. Trenkė keletas ....., vilkas susvyravo, bet vis dar šuoliavo... Vėl pliūptelėjo šūviai, ir ..... krito. Iš paskutiniųjų jėgų jis pakėlė galvą, apsidairė, bet proskynoje jo ..... jau nebuvo: pasinaudojusi sąmyšiu, vilkė su ..... paspruko iš apsupties į kitus miško kvartalus.

Be džiaugsmo, susimąstę rinkosi ..... prie nušauto vilko. Visi ilgai tylėjo. Vyrai suprato, dėl ko patinas pasirinko .....

Parengta pagal Vladą Dautartą.

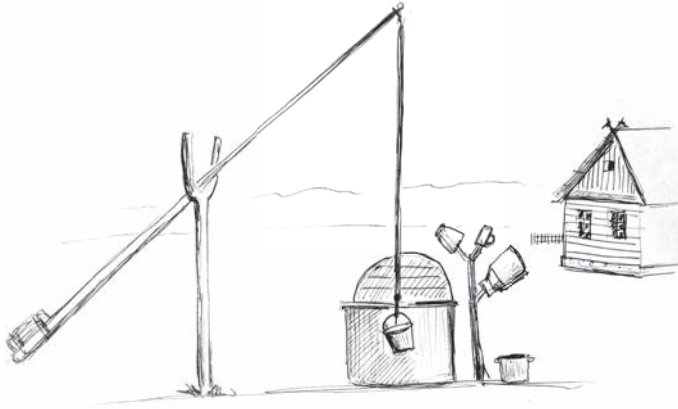

8. Kuo šie gyvūnai panašūs, o kuo skiriasi?

Lygindami šias gyvūnų poras aptarkite po 5–7 požymius.

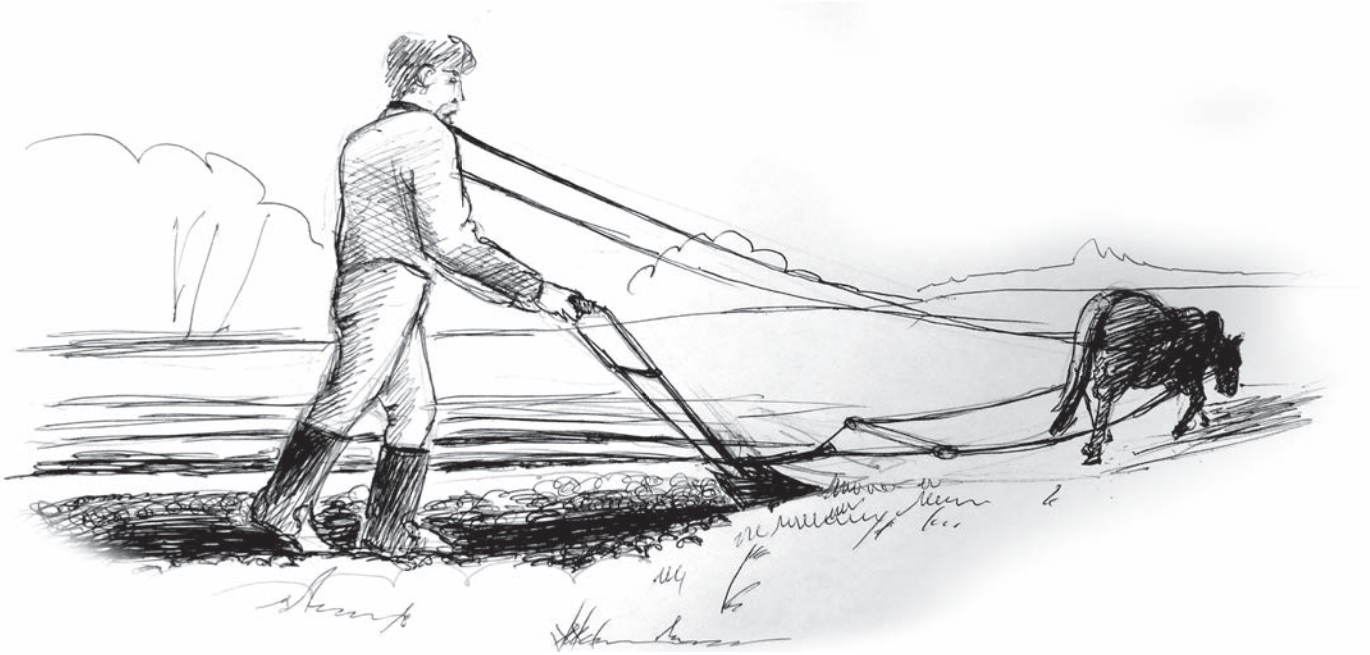

5. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie kaimą, žemės ūkį

sodyba	
ūkis sodyba vienkiemis	<i>Ūkis nedidelis – penki hektarai, bet galime užsiimti kaimo turizmu. Mes turime sodybą kaime. – Jūsų sodyba gyvenvietėje ar vienkiemyje? – Vienkiemyje.</i>
namas; troba; pirkia tvartas; vištidė; arklidė(s); karvidė(s) ir kt. kluonas daržinė pirtis (-ies; -ių) (šuns) būda	<i>Nestovėkite kieme – kviečiu į trobą. Apžiūrėjome visą ūkį: arklides, karvidę, kiaulidę, vištidę, kluoną – viskas modernizuota, gražiai tvarkoma. Daržinėje saugome šieną, šiaudus. Prie tvenkinio statysime ir pirtį. Reikėtų ir šuns būdą apšiltinti.</i>
kiemas tvora; gyvatvorė aptverti (-tveria, -tvėrė ką? kuo?) vartai; varteliai	<i>Pastatykime kieme pavėsinę ir sumūrykime židinį. Man nepatinka tvoros, norėčiau užsiauginti gyvatvorę. Kitais metais sodą aptversime tvora. Tu pamiršai uždaryti vartelius ir į kiemą suėjo vištos.</i>
šulinys svirtis (-ies); rentinys gręžinys	<i>Gal reikėtų iškasti naują šulinį – šis baigia išsekti. Norėčiau šulinio su svirtimi. Toks gražiau, bet su rentiniu patogiau. O gal geriau padarykime artezinį gręžinį?</i>
žemės ūkis	
ūkininkas (-ė): ūkininkauti (-auja, -avo) verstis (verčiasi, vertėsi kuo?) žemės ūkiu	<i>Esu jaunas ūkininkas – noriu dirbti žemę. Norėčiau ūkininkauti. – Kuo norėtute verstis? – Auginčiau mėsinius galvijus. Imčiausi auginti linus – manau, tai visada bus reikalinga.</i>
augalininkystė; sodininkystė; daržininkystė, gyvulininkystė; pienininkystė; bitininkystė ir kt.	<i>Aš auginčiau pieninius galvijus, gal net ožkas. O mano senelis norėtų, kad sekčiau jo pėdomis – užsiimčiau bitininkyste.</i>
žemdirbystė	
žemė: dirbama ~; ariama ~; šienaujama ~ dirva; dirvožemis: juodžemis, smėlis, molis, žvyras ir pan. laukas (-ai) dirvonas; dirvonuoti (-uoja, -avo) daržas; šiltadaržis; šiltnamis	<i>Žemdirbystė nėra itin pelningas verslas. Mūsų žemė baigėsi ties mišku. Kiek turite dirbamos žemės? Intensyvi žemdirbystė dirvožemį labai nualina. Dzūkijos žemė nederlinga – vyruoja smėlis, žvyras. Kur prasideda jūsų laukai? Apžiūrėkime jūsų linų laukus. Kiek žemės dirbate, o kiek jos dirvonuoja? Šiltnamyje ir darže auginame daržoves.</i>

žemdirbys (-ė) į-dirbti (-a, -o ką?) žemę su-kasti (-a, -ė ką?) žemę vaga artojas: su-arti (-ia, -ė ką?) žemę su-purenti (-ena, -eno ką?) žemę	Žemdirbio darbas sunkus, be to, visiškai priklausai nuo gamtos. Žemės čia buvo prastos, reikėjo daug laiko, kol jas įdirbome. Sukasiu žemę – noriu auginti daržoves. Liko dar dvi vagos nuravėti. Laikas arti. Artojai dar neskuba į laukus – pavasaris šiomet vėluoja. Sukasęs žemę nepamiršk jos supurenti.
javai; maistiniai ir pašariniai grūdai (grūdinės, ankštinės kultūros): avižos, kviečiai, miežiai, rugiai, kvietrugiai, griekiai, ryžiai, žirniai, pupos, pupelės, lęšiai ir pan.	Anksčiau auginome ir maistinius, ir pašarinius grūdus, dabar specializuojamės – mums naudingiausia auginti ekologinius grikius ir avižas.
sėja; sėkla pasėliai sėjomaina	Jau laikas pradėti sėją. Prastas derlius – bulvių užaugo tik sėklai. Mūsų pasėliai jau gražiai sužėlė. Taikome sėjomainą: vienas metais auginame bulves, kitais – linus.
veislė išvesti (-veda, -vėdė ką?) susikryžminti (-ina, -ino ką? su kuo?) pa-dauginėti (-ina, -ino ką? kaip?) augalus pa-skiepyti (-ija, -ijo ką?)	Auginame retos veislės obuolius. Buvo išvesta šalčiams atsparių abrikosų veislė. Kartais augalai patys susikryžmina, kartais tai padaro specialistai. Kaip dauginami šie augalai: daigais, atžalomis ar skiepais? Dabar netinkamas metas persodinti augalus, skiepyti medžius.
augalų priežiūra: prižiūrėti (-i, -ėjo ką?) augalus iš-retinti (-ina, -ino ką?) iš-ravėti (-i, -ėjo ką?) piktžolės pa-laistyti (-o, -ė ką?) pa-lieti (-lieja, -liejo ką?) ap-genėti (-i, -ėjo ką?) medelius ap-karpyti (-o, -ė ką?) krūmus ap-rišti (-riša, -rišo ką?) medelius	Šių augalų priežiūra nesudėtinga. Prižiūrėkite augalus ir jie jums atsilygins gausiu derliumi. Jei neišretinsite morkų, derliaus neturėsite. Išravėkite bulves – per piktžolės daigų nematyti. Per sausrą augalus reikia laistyti du kartus per dieną: anksti rytą ir vėlai vakare. Ar paliesi gėles? Laistytuvą rasi prie šulinio. Jei norite derliaus, medelius genėti būtina. Ar gali apkarpyti gyvatvorę? Kad kiškiai jų neapgraužtų, medelius prieš žiemą apriškite.
kenkėjas su-naikinti (-ina, -ino ką?) kenkėjus nu-purkšti (-purškia, -purškė ką? kuo? nuo ko?) augalus chemikalais nuo kenkėjų	Mūsų rožės užpuolė kenkėjai. Gal žinai, kaip juos sunaikinti? Nupuršk rožes šiais chemikalais – jie visiškai ekologiški.

trąšos; mėšlas pa-tręšti (-tręšia, -tręšė ką? kuo?) laukus iš-mėžti (-ia, -ė ką?) tvartus	Ekologinė žemdirbystė Lietuvoje plėtotis negali – trūksta mėšlo. Kuo jūs tręšiate: mėšlu ar cheminėmis trąšomis? Sunkiausias darbas – išmėžti tvartus.
derlius / nederlius; derlingumas derlinga / skurdi žemė derlingi / nederlingi metai nu-imti (-ima, -ėmė ką?) derlių pra-žūti (-žūva, -žuvo)	Gero derliaus šiemet nesitikime – žiema buvo labai ilga. Mūsų žemė skurdi, bet jei stengiesi, dirbi, neskursti. Jei bus dar vieni nederlingi metai, teks parduoti ūkį. Šiemet tikimės gero javų derliaus. Nederliaus metai – vienu derlius žuvo dėl sausros, kitų – dėl liūčių...
vaisius: už-megzti (-mezga, -mezgė ką?) vaisių nu-skinti (-skina, -skynė ką?) obuolius	Jei obelis nemezga vaisių, reikia ją apgenėti. Kada skinsime obuolius? Ar jau nuskynei visas uogas?
darbymetis	Šiuo metu kaime pats darbymetis – baigėsi šienapjūtė, prasideda rugiapjūtė.
šienapjūtė; šienas nu-pjauti (-pjauna, -pjovė ką?) žolę nu-šienauti (-auja, -avo ką?): dalgis su-grėbti (-grėbia, -grėbė ką? kuo?) šieną su-vežti (-a, -ė ką?) šieną po stogu	Kada pradėsite šienapjūtę? Šieną apsirūpiname patys. Nupjauk žolę sode. Išplak dalgį – ryt iš ryto eisiu šienauti. Vakar visą dieną šienavome. Reikia sugrėbti šieną iki pietų – po pietų žada liety. Paskolink arklį su vežimu – noriu susivežti šieną.
rugiapjūtė iš-kulti (-kulia, -kūlė ką?) javus prikulti (-ko?)	Kombainai jau išvažiavo į laukus – prasidėjo rugiapjūtė. Dirbsime ilgai, kol iškulsime visus rugius – rytoj numatomas lietus. Šiemet rugių prikulsime daugiau negu pernai.
bulviakasis nu-kasti (-kasa, -kasė ką?) bulves	Per bulviakasį į kaimus suvažiuoja vaikai, giminės. Kada kasite bulves?
linarūtė nu-rauti (-rauna, -rovė ką?) linus	Dabar linarūtė mechanizuota, bet anksčiau tai buvo sunkus darbas. Baigiame rauti linus.
žemės dirbimo padargai, žemės ūkio technika: kastuvai; kauptukas; plūgas; traktorius; akėčios; sėjamoji; trąšų barstytuvai; mėšlo kratytuvai; vartytuvai; laistytuvai ir pan.	Pradėjome ūkininkauti beveik neturėdami būtinų žemei dirbti padargų. ES parama leido įsigyti visą reikalingą techniką.
gyvulininkystė	
gyvulių banda ganyti (-o, -ė ką?) gyvulius ganytis (-osi, -ėsi) piemuo; elektrinis piemuo	Kieno ta karvių banda? Kur ganote savo gyvulius? Mūsų gyvuliai ganosi kiek toliau. Gal jums reikia piemens? Galiu ganyti jūsų karves.
pieva; ganykla aptvaras iš-ginti (-gena, -ginė ką?) gyvulius į ganyklą; par-ginti juos namo perrišti (-riša, -rišo ką?) karvę, arklį atsiganyti (-o, -ė)	Kol kas ganyklų užtenka, bet jei plėsimė bandą, pirsime ir žemės. Šiame aptvare ganosi avys, jas saugo elektrinis piemuo. Kiekvieną rytą karves išgename į ganyklą, o vakare jas pargename. Ar gali perrišti karvę? Kaip gerai atsiganęs jūsų arklis!
pašaras pa-šerti (-šeria, -šėrė ką? kuo?) gyvulius šienas; šienainis; ėdžios ėdalas; jovalas; lovys lesalas: pa-lesti (-a, -ė) pa-lesinti (-ina, -ino ką? kuo?) girdykla: pa-girdyti (-o, -ė ką?) gyvulius	Ar užteks pašaro iki vasaros? Pašaro paruošėme keliems metams. Ar jau pašėrei gyvulius? Ar nunešei karvėms šieno? Ėdžios pilnos šieno. Nunešk kiaulėms jovalo. Lovys pilnas ėdalo. Neužmiršai įberti lesalo kalakutams? Mūsų vištos lesa ne tik grūdus. Ar palesinai vištas? Ar nuvedei karves prie girdyklos? Jau pagirdžiau karves.

bitininkystė	
avilys bitynas bitininkas (-ė); bičiulis (-ė)	<i>Užsiimame bitininkyste. Turime dvidešimt avilių. Norėčiau apžiūrėti jūsų bityną. Prižiūrėti bites išmokau iš senelio – jis buvo geras bitininkas.</i>
bičių spiečius spiestis (spiečiasi, spietėsi) medunešis	<i>Vakar sugavome bičių spiečių. Bitės spiečiasi – negaliu niekur išvažiuoti! Šiuo metu – pats medunešis: žydi dauguma medingųjų augalų.</i>
medsukis: iš-sukti (-a, -o ką?) medų	<i>Medaus rankomis nebesuku, turiu automatizuotus medsukius.</i>
korys kopinėti (-ėja, -ėjo ką?)	<i>Iš kiekvieno avilio kas kartą išimu po kelis korius, pilnus medaus. Jei rytoj bus giedra, kopinėsiu medų.</i>
bičių produktai: žiedadulkės, vaškas ir pan.	<i>Labai vertinamas ne tik medus, bet ir vaškas, žiedadulkės.</i>

PRATIMAI

1. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Trim žodžiais yra daugiau.

<i>darbymetis</i>	<i>derlius</i>	<i>derlingumas</i>	<i>dirvonas</i>	<i>grūdas</i>	
<i>javainis</i>	<i>javapjūtė</i>	<i>ūkis</i>	<i>ūkininkas</i>	<i>vaga</i>	<i>žemė</i>

Rugpjūtis ūkininkams – pats ..... *darbymetis* .....: šią savaitę jie baigia nuimti kviečius ir imsis miežių. Kaip ir tikėtasi, javų ..... šįmet itin geras – gal kiek mažesnis už pernai metų rekordinį. Pras-tesnė žinia ..... – visame pasaulyje kone perpus mažesnės ..... supir- kimo kainos.

„Orai puikūs, rugiai neišguldyti, žodžiu, sąlygos ..... šiemet idealios. Tokio gero der- liaus mano ..... dar nebuvo“, – džiaugiasi Biržų rajono ūkininkas Audrius Balčiūnas. Jo ūkio vidutinis ..... – apie 7 tonos kviečių iš hektaro. Panašūs derliai ir kitose derlingiausiose Lietuvos ..... – Pasvalyje, Vilkaviškyje.

Parengta pagal spaudą.

2. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su duotuoju skliaustuose.

..... **Sodininkystė** ..... (**sodas**) pagal mėnulio fazes

Ar žiūrėte į mėnulį prieš ką nors sodindami ar ..... (*sėja*)? O reikėtų...

Sakoma, kad pilnatis yra netinkamas metas persodinti augalus, ... (*skiepas*) medžius, nes jie sunkiai ..... (*gyvas*), tačiau per pilnatį gerai nuimti derlių, kaupti augalus, parenti, tręš- ti žemę, ... (*šienas*) žolę. Pavasarį per jaunatį geriausia nieko ..... (*ne + sodas*) ir nekasti, rekomenduojama sėti tik tuos augalus, kurie derlių ..... (*brandus*) virš žemės, pavyzdžiui, žirnius, pupas, moliūgus ir pan., bet tada patartina ravėti ..... (*pikta +*

žolė) ir genėti medžius. Pavasarį per delčią rekomenduojama sėti ir sodinti ..... (šaknys + gumbas) augalus, t. y. tuos augalus, kurių vaisiai auga po žeme, pavyzdžiui, bulves, morkas, burokėlius ir pan., taip pat galima naikinti ..... (kenkti), genėti vaismedžius. Per ..... (prieš + pilnas) sodinkite vaisius mezgančius augalus, skiepykite ..... (vaisiai + medžiai), sėkite žolę, įrenkite vejas, taip pat tai tinkamas metas ..... (tręšos), purenti dirvą.

Parengta pagal spaudą.

3. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį. Vienu žodžiu yra daugiau.

<i>apkarpyti</i>	<i>apkaupiti</i>	<i>išravėti</i>	<i>krauti</i>	<i>palaistyti</i>	<i>parinkti</i>
	<i>pražysti</i>	<i>purenti</i>	<i>sodinti</i>	<i>tręšti</i>	<i>žydėti</i>

Kaip prižiūrėti rožes

Rožėms ..... *parinkite* ..... atvirą, saulėtą, nuo šiaurės ir rytų vėjų apsaugotą vietą. Rožių negalima ..... pavėsyje, joms netinka ir tos vietos, kur arti gruntiniai vandenys. Prieš sodindami trumpai nupjaukite stiebus ir ..... šaknis. Pasodintus krūmus būtina iš pradžių gausiai ....., o po to – ir apkaupiti. Vasarą rožes reikia nuolat laistyti, tręšti, purenti žemę, kelis kartus ..... Gausus laistymas kas savaitę ar kas 10 dienų (priklausys nuo oro) padeda rožei be perstojo augti ir ..... Dirvą reikia nuolat ....., kad oras galėtų patekti be jokių kliūčių. Per žydėjimo sezoną rožes turėtumėte ..... 3–4 kartus: pirmą kartą – anksti pavasarį, antrą – kai jos ..... pumpurus, trečią – prieš pat joms ....., o ketvirtą – vasaros pabaigoje.

Parengta pagal spaudą.

4. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį.

1. Jei norite gero morkų derliaus, nepamirškite jų ..... *išretinti* .....
2. Rytoj visą dieną ..... – piktžolės aukštesnės už bulves.
3. Kodėl tos kiaulės taip žviegia – gal tu pamiršai jas ..... ?
4. – Kodėl gėlės atrodo nuvytusios? – Greičiausiai niekas jų .....
5. Gyvatvorė jau ataugo – gal rytoj galėtum ją ..... ?
6. Noriu išvirti uogienę – ar gali ..... uogų?
7. Per tokią kaitrą ir gyvulius reikia dažniau ....., ir augalus mažiausiai du kartus .....
8. Noriu pasodinti alyvų krūmą – ar gali ..... duobę?
9. Jei norite gero obuolių derliaus, nepamirškite, kad pavasarį obelis reikia ..... – pašalinti visas senas ir ligotas šakas, suformuoti vainiką.
10. Jei nori bulvinių blynų, nueik į daržą ir ..... bulvių.
11. Mažiausiai du kartus per dieną visus gyvulius turi pašerti: arkliui ir karvei į ėdžias ..... šieno, kiaulei ..... jovalo, vištoms ..... lesalo.
12. Kai ..... karvę, nepamiršk įpilti katei pieno.

13. Du kartus per metus turi atlikti patį nemaloniausią darbą – ..... tvartus, bet ir prie mėšlo kvapo ilgai pripranti.
14. Ar nepamirši ryt šeštą ..... gyvulius į ganyklą? Piemuo rytoj negali, teks mums patiems susitvarkyti.
15. Atrodo, kad po pietų žada liety. Eime visi ..... šieno.
16. Per bulviakasį neparvažiuok – bulvių nedaug, patys .....
17. Prieš žiemą medelius būtina ....., jei nenorite, kad zuikiai juos apgraužtų.

5. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su duotuoju skliaustuose.

- Laisvalaikiu mėgstu kapstyti sode, ... *gėlyne* ..... (*gėlė*), nes labai mėgstu gėles.
- Mėžti mėšlą, melžti karves, ravėti daržus ir ..... (*šienas*) – tokie ir panašūs kaimiški darbai šeštadienio rytmetį jau laukė mūsų, jaunųjų ..... (*ūkis*).
- Akivaizdu – žemė turi turėti šeiminką, ją reikia dirbti, o ne palikti ..... (*dirvonas*).
- Ar jau suarėte pievą? – Ne, nusprendžiau nieko nekeisti – tegul čia būna ..... (*ganyti*).
- Jei kviečius ..... (*sėkla*) vėliau, derlius bus geresnis, nes daugelis ..... (*kenkti*) tuo metu dar bus neaktyvūs. Tik svarbu, kad jie nenukentėtų nuo ankstyvų ..... (*šalti*).
- Kai nusipirkome sodybą, supratome, kad balsvo smėlio dirvožemis visiškai ..... (*ne + derlius*), tad nuolat turime atsivežti ..... (*juoda + žemė*).
- Norite savo namuose sukurti nuostabų sodą, kuriame ..... (*vešlus*) gražiausi ir rečiausi kambariniai augalai?
- Pagrindinis ..... (*pikta + žolė*) naikinimo būdas ekologiniuose ūkiuose – pasėlių akėjimas.
- Galvijus ganome taip, kad ..... (*melžti*) kuo daugiau pieno ir kuo mažiau ..... (*kenkėjas*) žolei.
- Šio augalo gebėjimas ..... (*daug*) yra tiesiog nuostabus – net iš lapelio gana greitai galima gauti naują medelį.
- Savo ..... (*medelis*) užaugintų sodinukų ūkininkai į turgų neveža – savaitgaliais pirkėjai juos susiranda patys.
- Kasdienė augalų ..... (*prižiūrėti*) – dulkių valymas nuo lapų, nudžiūvusių lapų, ... (*vysti*) žiedų skynimas, purškimas vandeniu, ... (*dirva + žemė*) pu-
renimas ir kiti darbai – teikia malonumo ir ramina.
- Žvelgdami į spalvingus ..... (*žiedas*) augalus žmonės atsipalaiduoja ir tampa geresnės nuotaikos.
- Mamyt, aš jau viską padariau: ..... (*ėsti*) pilnos šieno, lesyklos – lesalo, ... (*girdyti*) – vandens, karvės pamelžtos, kiaulės ..... (*pašaras*), vištos palesintos.

6. Jūs draugai persikraustė gyventi į kaimą. Kaskart nuvykę pas jus imdavotės talkinti.

Papasakokite, kokius darbus dirbote ir kaip jums sekėsi.

7. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Vienu žodžiu yra daugiau.

<i>aptvaras</i>	<i>banda</i>	<i>bulius</i>	<i>derlius</i>	<i>galvijus</i>	<i>ganykla</i>	<i>girdykla</i>
<i>gyvulys</i>	<i>jautis</i>	<i>javai</i>	<i>laukas</i>	<i>kultūra</i>	<i>pašaras</i>	<i>piemuo</i>
<i>pieva</i>	<i>ūkis</i>	<i>veislė</i>	<i>veršelis</i>	<i>veršis</i>	<i>žemė</i>	<i>žolė</i>

Mūsų šeima augina mėsinius ..... *galvijus* ..... ir avis. Šiuo metu mūsų laukuose žolę skabo 120 avių, o galvijų ..... ganosi 56 įvairaus dydžio raguočiai, daugiausia – limuzinų ..... Jie yra ištis labai draugiški, atsparesni ligoms, neišrankūs ..... greičiau auga, nelepūs – netgi lauke žiemoja. Šioje maždaug 10 hektarų ganykloje, saugomoje elektrinio ....., ganosi banda, kurios vadas yra ..... Unkas. Tai apie 1 200 kilogramų sveriantis ....., šiek tiek primenantis stumbrą.

Gyvuliams ganyti ir pašarams paruošti reikia didelių ..... plotų. Jeigu drėgmės ir šilumos pakanka, gyvuliai viename ..... ganosi apie mėnesį. Iš vieno ..... į kitas gyvulius pervarome visa šeima. .... ganosi ir karvės, pavasarį ar vasarą atsivedusios ..... – juos jos žindo iki vėlyvo rudens. Tada jos kartu su pusmetiniais ..... grįžta į tvartus. Visose ganyklose jau įrengtos automatizuotos vandens .....

Per metus parduodame po 7 ..... – telyčias paliekame bandai plėsti. Juos papildomai šeriame miltais, sumaltais iš savame ..... užaugintų grūdų. Todėl kiekvieną pavasarį sėjame apie 50 hektarų grūdinių ..... : avių, kvietrugių. Ten, kur ..... menkai

dera, sultinga žolė duoda kelis ....., tad tokius plotus paverčiame ganyklomis – jas apsėjame pašarinių ..... mišiniu.

Parengta pagal spaudą.

8. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį.

<i>avilys</i>	<i>bičiulis</i>	<i>bitė</i>	<i>bitininkas</i>	<i>bitininkavimas</i>	<i>bitynas</i>	
	<i>bitynas</i>	<i>bitininkystė</i>	<i>bitininkystė</i>	<i>kopimas</i>	<i>korys</i>	
<i>medsukis</i>	<i>medunešis</i>	<i>priežiūra</i>	<i>šeima</i>	<i>ūkis</i>	<i>vaškas</i>	<i>žiedadulkė</i>

Dauguma ..... *bičiulių* ..... yra vyresnio amžiaus žmonės, kuriems ..... – naujai atrastas malonus gyvenimo būdas išėjus į pensiją. Tačiau tai gali tapti šeimos verslu ir jaunesniems žmonėms.

Norint išgyventi iš ..... verslo, reikia laikyti ne mažiau negu 100 jų ..... Šiuo metu šalyje yra keli ....., turintys apie 800 bičių šeimų. Antra vertus, turint daug žinių ir patirties, galima užsidirbti ir renkant bičių pikį, duonele, ..., bičių pienelį.

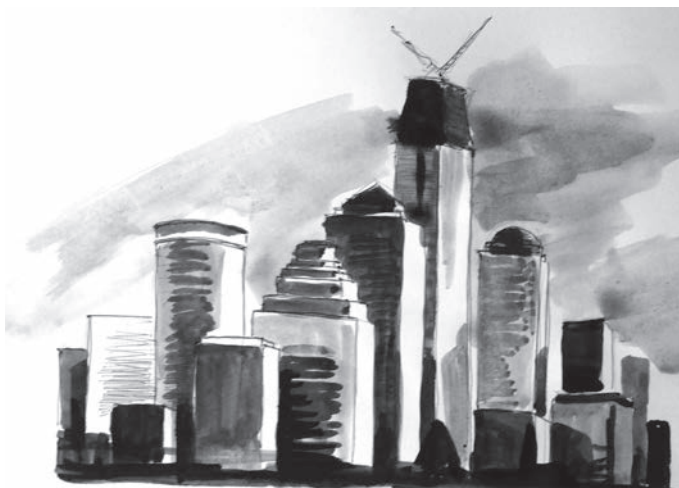
..... duona nėra lengva – reikia ne tik kantraus kasdieninio darbo bičių priežiūrai, ... plėtrai, bet ir žinių, kokie medingieji augalai pagerintų ..... ganyklas.

..... paprastai yra šeimos verslas. Samdyti pagalbininką galima nebent sezoniniams darbams – per patį medaus ....., kai reikia išsukti didelį medaus kiekį, jį sufasuoti. Paprastai visa bityno ..... tenka šeimnininkui ir jo šeimos nariams. Žinoma, daugiausia darbo būna per ....., bet veiklos užtenka ir žiemą: tuo metu reikia lydyti ....., dezinfekuoti ir remontuoti įrangą, taisyti sulūžusius ..... Šiuo metu ES parama gali būti skirta ir bitininkystės ..... Ši parama reikalinga norint atnaujinti ..... ar įrangą, pavyzdžiui, įsigyti nerūdijančio plieno ..... ar įrenginį koriams atakuoti.

Parengta pagal spaudą.

9. Palyginkite du gyvenimo būdus (nurodykite, kuo jie jums būtų patrauklūs arba ne).

Jei turėtumėte rinktis, ką ir kodėl pasirinktumėte? Kuo tai skirtųsi nuo dabartinio jūsų gyvenimo?

6. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie miestą, eismą, automobilius

gyvenvietė	
sostinė	<i>Kaunas – laikinoji Lietuvos Respublikos sostinė.</i>
miestas; didmiestis	<i>Didmiestis – miestas, kuriame gyvena bent 100 tūkstančių gyventojų.</i>
miestelis	<i>Miestelyje kompaktiškai gyvena nuo 500 iki 3 000 žmonių, kurių daugiau kaip pusė dirba pramonėje ar kitose srityse.</i>
bažnytkaimis	<i>Kadaise bažnytkaimis buvo ne tik architektūros akcentas, bet ir dvasinio, kultūrinio gyvenimo centras kaime.</i>
kaimas	<i>Dažniausiai kaimu laikoma iki 5 tūkst. gyventojų turinti gyvenvietė.</i>
rajonas	<i>Alytaus rajono gyventojai nori naujų kelių ir kultūros namų.</i>
kraštas	<i>Norime apklausti Vilniaus krašto senuosius gyventojus.</i>
užkampis provincija; provincialus (-i)	<i>Gyvenu užkampyje – jokio eismo, šurmulio ir tuo džiaugiuosi. Ar provincija ir provincialumas – geografinės ar moralinės kategorijos?</i>
uostamiestis	<i>Klaipėda – istorinis uostamiestis, su nuolat kintančia architektūros dalimi – laivais.</i>
(miesto) centras senamiestis	<i>Apklausa rodo, kad 70 proc. lietuvių rinktųsi gyventi naujame arba kokybiškame bute toliau nuo miesto centro ar senamiesčio.</i>
miesto rajonas; mikrorajonas; kvartalas	<i>Naujajame mikrorajone išsiskiria privačių namų kvartalas su savo atskira infrastruktūra.</i>
priemiestis; užmiestis; miesto pakraštys	<i>Gyvenu lyg ir miesto pakraštyje, bet iki centro – tik penkiolika minučių kelio greituoju autobusu.</i>
aikštė; skveras	<i>Man patinka šis skveras: daug žalumos, vaikų žaidimo aikštelių.</i>
fontanas; skulptūra, paminklas	<i>Skvere trykšta gražus fontanas, stovi kelios skulptūros.</i>
parkas žalioji zona; pėsčiųjų zona vaikų žaidimų aikštelė: sūpuoklės, smėlio dėžė, medinė čiuožykla ir kt.	<i>Skulptūrų parkas – žalioji zona miesto centre, puiki vieta pasivaikščioti, pasigėrėti menu, prisiminti Klaipėdos praeitį. Mažieji parko lankytojai tikrai nepraeis pro gausybę medinių sūpuoklių, čiuožyklių, žaidimų aikštelių.</i>
stotelė: troleibusų ~; autobusų ~; taksi ~	<i>Kur čia artimiausia autobusų stotelė?</i>
automobilių stovėjimo aikštelė: mokama ~; nemokama ~	<i>Pastatyk automobilį stovėjimo aikštelėje. Automobilį pastačiau požeminėje automobilių stovėjimo aikštelėje.</i>
šunų vedžiojimo aikštelė	<i>Kaune atidaryta pirmoji vieša šunų vedžiojimo aikštelė „4 letenos“.</i>
eismas	
eismas: vienos krypties ~; dviejų krypčių ~	<i>Čia negalima sukti – yra tik vienos krypties eismas.</i>
riboti (-oja, -ojo ką?) eismą už-drausti (-draudžia, -draudė ką?) eismą	<i>Nuo šiol eismas šia gatve ribojamas, kitą mėnesį – ir visai bus uždraustas.</i>

eismo juosta priešpriešinio eismo juosta	<i>Motociklininkas įvažiavo į priešpriešinio eismo juostą ir, susidūręs su autobusu, nuvažiavo nuo kelio.</i>
sankryža: kryžkelė reguliuojamoji ~; nereguliuojamoji ~	<i>Ar jūs važiavote per sankryžą degant raudonam šviesoforo signalui? Anksčiau kaimo kryžkelėje statydavo kryžius. Ar dar prisimeni, kaip važiuojama per nereguliuojamąją sankryžą?</i>
šviesoforas	<i>Kokia degė šviesa, kai pajudėjote: dar geltona ar jau žalia?</i>
kelias: pagrindinis ~; šalutinis ~	<i>Važiavau pagrindiniu keliu, bet jis manęs nepraleido.</i>
(transporto) žiedas / žiedinė sankryža	<i>Žiedinėje sankryžoje eismas vyksta ratu.</i>
gatvė; prospektas; alėja	<i>Laisvės alėja – pagrindinė Kauno gatvė.</i>
greitkelis; autostrada	<i>Greitkeliu važiavome neilgai.</i>
viadukas; estakada	<i>Pastačius estakadą virš transporto eismo žiedo, spūsčių sumažės.</i>
aplinkkelis	<i>Kai nuties aplinkkelį, tranzitinis transportas aplenks miesto centrą.</i>
apylanka	<i>Vyksta remonto darbai, tad važiuosime apylanka.</i>
skersgatvis	<i>Kuo skersgatvis skiriasi nuo gatvės?</i>
aklagatvis	<i>Tas kelias niekur neveda – tai aklagatvis.</i>
pervaža	<i>Pasvarstykime, ką čia geriau įrengti: pervažą, viaduką ar tunelį?</i>
tunelis	<i>Tuoj traukinys įvažiuos į tunelį – neišsigąsk.</i>
tiltas	<i>Kad neliktų spūsčių, reikia dar vieno tilto per upę.</i>
krantinė	<i>Einam pasivaikščioti krantine.</i>
perėja: pėsčiųjų ~; požeminė ~	<i>Gatvę perėjau ne per pėsčiųjų perėją. Jeigu būtų įrengta požeminė perėja, tokių nelaimių būtų išvengta.</i>
šaligatvis	<i>Šaligatvis labai siauras, su vežimėliu sunku važiuoti.</i>
takas, takelis	<i>Takas baigia žole užželti. Kur veda šis takelis?</i>
dviračių takas	<i>Gaila, kad Vilniaus senamiestyje nėra patogių dviračių takų.</i>
kelkraštis	<i>Ašėjau kelkraščiu, kai prie manęs sustojo policijos automobilis.</i>
kelio ruožas	<i>Kelio ruožas Daugai–Alytus šiuo metu yra remontuojamas.</i>
kelio danga grindinys iš-grįsti (-grindžia, -grindė ką? kuo?)	<i>Šios padangos skirtos važiuoti slidžia kelio danga. Akmenų grindiniu važiuojantys vežimai kėlė didelį triukšmą. Gatvė grįsta akmenimis, o šaligatvis – juodo granito trinkelėmis.</i>
transportas: visuomeninis ~; viešasis ~	<i>Naujoje svetainėje galima surasti optimalų visuomeninio transporto maršrutą.</i>
susisiekimas: tiesioginis ~; netiesioginis ~ (su persėdimu ar persėdimais)	<i>– Koks susisiekimas su centru? – Patogus. Bet tiesioginio maršruto į stotį nėra – teks persėsti.</i>

vairuotojas (-a): vairuoti (-uoja, -avo ką?) vairuotojo pažymėjimas (teisės)	<i>Ar moki vairuoti? Kokį automobilį vairuoji? Ar turi vairuotojo pažymėjimą (teises)?</i>
keleivis (-ė)	<i>Keleiviai, prašom parodyti bilietus.</i>
pėsčiasis (pėstysis); pėsčioji atšvaitas	<i>Laimei, vairuotojas pėsčiąjį pamatė laiku. Kodėl tu vaikštai naktį be atšvaitų?</i>
praeivis (-ė)	<i>– Jei kartais pasiklysi, paklausk kelio praeivio. – Aš moku orientuotis pagal žemėlapi.</i>
kelių policija; patrulis	<i>Švenčių dienomis gatvėse patruliuoja daugiau kelių policijos.</i>
kelio ženklas pažeisti (pažeidžia, pažeidė ką?) kelių eismo taisyklės pažeidinėti (-ėja, -ėjo ką?)	<i>Šio kelio ženklo aš, deja, nepastebėjau. Ar aš pažeidžiau kokią kelių eismo taisyklę? Policija bus reikli – nė vienas vairuotojas, kuris pažeidinėja kelių eismo taisykles, neišvengs bausmės.</i>
bauda: ~ už greičio viršijimą pa-skirti (-skiria, -skyrė ką? kam?) baudą	<i>Šią savaitę tai jau antra bauda už greičio viršijimą. Šįkart baudos neskirsime, tik perspėsime – pasirinkite saugų greitį.</i>
manevras persirikiuoti (-iuoja, -iavo) į kitą eismo juostą pasukti (-a, -o) į kairę / dešinę ap-lenkti (-ia, -ė ką?) automobilį praleisti (praleidžia, praleido ką?) pėsčiuosius, kitą automobilį atstumas	<i>Toks manevras buvo labai pavojingas – ar verta taip rizikuoti? Jei nori sukti į kairę, turi persirikiuoti į kitą eismo juostą. – Sukti ar važiuoti tiesiai? – Suk į dešinę ir visą laiką važiuok tiesiai. Avarija įvyko lenkiant automobilį – atsitrenkiau į priešpriešiais atvažiuojančią mašiną... Kodėl tu nepraleidai pėsčiųjų? Laikykis saugaus atstumo – jei vairuotojas stabdys, spėsi sustoti.</i>
greitis: saugus ~; leistinas ~ padidinti (-ina, -ino ką?) greitį viršyti (-ija, -ijo ką?) greitį pristabdyti (-o, -ė ką?) riboti (-oja, -ojo ką?) greitį	<i>Koks čia leistinas greitis? Gali padidinti greitį – čia saugu. Pradedantieji vairuotojai dažniausiai mėgsta viršyti saugų greitį. Šiek tiek pristabdyk – tuoj reikės sukti, būtų negerai pravažiuoti. Šioje gyvenvietėje greitis ribojamas iki 70 km/val.</i>
eismas: sutrikti (-trinka, -triko) sutrikdyti (-o, -ė ką?)	<i>Dingo elektra ir sutriko troleibusų eismas – susidarė milžiniškos spūstys. Dėl avarijų sutrikdytas eismas jau atnaujintas.</i>
avarija; autoįvykis; eismo įvykis	<i>– Kas atsitiko? – Įvyko avarija. Padariau avariją. Patekau į avariją.</i>
nelaimingas atsitikimas sukelti (sukelia, sukėlė ką?) avariją susidurti (susiduria, susidūrė su kuo?) atsitrenkti (-ia, -ė į ką?) į medį ap-virsti (-virsta, -virto) nukentėti (nukenčia, nukentėjo) suvažinėti (-ėja, -ėjo ką?)	<i>Tu juk netyčia, tai juk buvo nelaimingas atsitikimas. Avariją sukėlusiam vairuotojui nustatytas sunkus girtumo laipsnis. Kalvarijų gatvėje, ties viaduku, susidūrė net 5 automobiliai. Aš taip ir nesupratau, kaip atsitrenkiau į medį. Saugaus greičio nepasirinkęs automobilis nuslydo į griovį ir apvirto. Laimei, niekas nenukentėjo. Kas suvažinėjo mūsų katę?</i>
spūstis (-ies) įstrigti (-stringa, -strigo kur?) spūstyje	<i>Susidūrus automobiliams susidarė didžiulė automobilių spūstis. Įstrigau spūstyje – vėluosiu.</i>
saugos diržas vaikų saugos kėdutė	<i>Už važiavimą neužsisėgus saugos diržo skiriama bauda. Mažamečius vaikus privaloma vežti saugos kėdutėje.</i>
automobilio techninė apžiūra meistras	<i>Man laikas atlikti techninę automobilio apžiūrą. Norėčiau, kad meistras apžiūrėtų automobilį.</i>

automobilio privalomasis draudimas apdrausti (apdraudžia, apdraudė ką?)	<i>Ar turite automobilio privalomojo draudimo pažymėjimą? Gerai, kad automobilis draustas.</i>
automobilis:	
kėbulas	<i>Šio automobilio kėbulas yra saugios konstrukcijos.</i>
padanga: vasarinės ~; žieminės ~; universaliosios ~ sprogti (-sprogsta, -sprogo) ratas: priekinis ~; galinis ~; atsarginis ~	<i>Man nuleido padangą, bet negaliu jos pripūsti. Jau laikas važinėti žieminėmis padangomis. Kartą man sprogo padanga, laimei, pavyko suvaldyti automobilį. Gal turi atsarginį ratą – pakeisčiau.</i>
stiklas: priekinis ~; galinis ~; šoninis ~ valytuvus	<i>Nuvalyk galinį stiklą – langai kažkodėl rasoja. – Kas nutiko tavo valytuvams? – kažkas nulaužė vieną valytuvą.</i>
durelės: priekinės ~; galinės ~ durų spynelė at-/už-rakinti (-ina, -ino ką?) dureles	<i>Lipk į priekį – galinės durelės neatsidaro. Atrodo, mano mašiną norėjo apvogti – visos spynelės apgadintos. Man atrodo, pamiršau užrakinti dureles.</i>
žibintai: trumpieji ~; ilgieji ~ šviesos: trumposios ~; ilgosios ~ avarinė šviesos signalizacija	<i>Jjunk trumpuosius žibintus. Kodėl tu išjungei ilgąsias šviesas? Avarinė šviesos signalizacija turi mirksėti.</i>
važiuklė	<i>Smūgis buvo toks stiprus, kad lūžo važiuoklė.</i>
kapotas	<i>Ką daryti? Kažkodėl negaliu uždaryti kapoto.</i>
bagažinė	<i>Ar gali atidaryti bagažinę?</i>
kondicionierius	<i>Deja, mano kondicionierius neveikia, greičiausiai sugedo.</i>
oro pagalvės	<i>Per avariją išsiskleidė oro pagalvės ir apsaugojo nuo smūgio.</i>
signalizacija; aliarmas	<i>Einu pasižiūrėti, kodėl įsijungė signalizacija?</i>
vairas; vairo stiprintuvas	<i>Neįsivaizduoju, kaip galima vairuoti automobilį be vairo stiprintuvo.</i>
variklis užvesti (-veda, -vedė ką?); užsivesti užgesti (-gęsta, -geso) sugesti (-genda, -gedo)	<i>Keista – po avarijos variklis buvo lyg naujas, o visa kita reikėjo keisti. Šaltu oru automobilio galiu ir neužvesti. Automobilis sunkiai užsiveda. Kartais, kai reikia sankryžoje palaukti, variklis gali užgesti. Sugedo variklis – reikia kviesti avarinę tarnybą.</i>
pavara: pirmoji ~; bėgis: pirmasis ~ automatinė / mechaninė pavarų dėžė atbulinė pavara pavarų svirtis (-ies; -ių)	<i>Važiuoji antrąją pavara – laikas perjungti trečią ar net ketvirtą. Ar tavo automobilis su automatine pavarų dėže? Pavažiuok atbuline pavara ir tada apsisuk. Neskubėk perjungti pavarą – pavarų svirtį imk visa ranka, ne pirštais.</i>
pedalas: sankabos ~; stabdžio ~; kuro padavimo ~	<i>Sankabos pedalą nuspausk tolygiai ir perjunk bėgį, tada pamažu atleisk sankabą.</i>
stabdis stabdžių kaladėlės rankinis stabdis su-stabdyti (-o, -ė ką?) automobilį su-stoti (-stoja, -stoj)	<i>– kažkas nutiko stabdžiams. – Tik nesakyk, kad jie sugedo. Stabdžių kaladėlės jau susidėvėjusios – jas reikėtų pakeisti. Patrauk rankinį stabdį ir užfiksok. Laimei, sugebėjau sustabdyti automobilį. Tave stabdo, sustok. Automobilis sustojo prie pat pėsčiojo.</i>

prietaisų skydelis greičio matuoklis rodyklė; indikatorius: kuro, tepalų, skysčių ~	<i>Koks modernus prietaisų skydelis... Greičio matuoklis parodė, kad leistiną greitį viršijote 9 kilometrais. Ką ši rodyklė rodo: kuro ar tepalo kiekį?</i>
akumulatorius pakrauti (-krauna, -krovė) / išsikrauti žvakės: sudrėkti (sudrėksta, sudrėko)	<i>Palikau per naktį įjungtas šviesas ir akumulatorius išsikrovė. Gal padėtum jį pakrauti? Negaliu užvesti variklio. Gal žvakės sudrėko?</i>
aušinimo sistema perkaisti (-kaista, -kaito) aušinimo skystis	<i>Gaila, kad aušinimo sistema neveikia. Variklis per daug kaista, nenoriu, kad perkaistų. Gal aušinimo sistema sugedo arba pamiršai įpilti aušinimo skysčio?</i>
tepalai	<i>Reikia patikrinti tepalus ir galbūt juos pakeisti.</i>
degalai: benzinas; dyzelinis kuras; dujos degalų bakas degalinė; savitarnos degalinė prisipilti (-pila, pylė ko?) benzino	<i>Degalai tuoj baigsis – reikia užsukti į artimiausią degalinę. Mano degalų bakas pilnas – galime važiuoti tiesiai į Kauną. Žinau gerą savitarnos degalinę – niekada nebūna eilių. Man reikia prisipilti benzino – pirma užvažiuosime į degalinę.</i>

PRATIMAI

1. Kartu su draugu aptarkite, kuo skiriasi:

- *kaimas* nuo *bažnytkaimio*? .....
- *miesto kvartalas* nuo *mikrorajono*? .....
- *alėja* nuo *prospekto*? .....
- *viadukas* nuo *transporto žiedo*? .....
- *skveras* nuo *aikštės ar parko*? .....
- *plentas* nuo *vieškelio*? .....
- *kelkraštis* nuo *šaligatvio*? .....
- *apylanka* nuo *aplinkkelio*? .....

2. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Trim žodžiais yra daugiau.

<i>aikštė</i>	<i>bažnytkaimis</i>	<i>gyventojas</i>	<i>gyvenvietė</i>	<i>kaimas</i>	<i>kelias</i>	<i>kiemas</i>
	<i>miestas</i>	<i>miškas</i>	<i>pastatas</i>	<i>pieva</i>	<i>pilis</i>	<i>provincija</i>
<i>sodas</i>	<i>sodyba</i>	<i>šulinys</i>	<i>tvora</i>	<i>vienkiemis</i>	<i>urbanizacija</i>	<i>žemė</i>

Europos kaimo raida

Viduramžių ..... *kaimo* ..... branduolį sudarė keli vienas šalia kito esantys valstiečių ..... , kuriuos siejo ir daugiau ryšių: bendriems poreikiams skirta susirinkimų ..... , keliai, šuliniai, kulto vietos. Kaimui priklausė netoliese esančios bendro naudojimo dirvos, vandenys, ... , miškai. Vidurio Europoje kaimiškų ..... buvo jau keltų, romėnų, germanų laikais.

Kai saugumo poreikis tapo ne toks svarbus, kaimai ėmė kurtis toliau nuo ..... Tada gyventojai dažniau vienijosi aplink bažnyčią – ėmė rasti .....

Vėlyvaisiais Viduramžiais tipišką kaimą sudarė valstiečių gyvenamieji namai su ūkiniais ..... centre, toliau buvo aptverti vaismedžių ..... , už jų – dirbamos ..... plotai ir bendro naudojimo ganyklos bei ..... Kaimo bendra nuosavybė dar buvo ..... , bažnyčia, kapinės ir keliai. Kaimą paprastai juosdavo ..... , skirta gintis nuo laukinių žvėrių.

Nuo XII–XIII a. kaimuose gyveno dauguma nemiesto ..... , kiti gyveno vienkiemiuose, dvaruose arba ..... grupelėse už kaimo ribų. Plėtojantis pramonei į ..... persikėlė dalis kaimo gyventojų. Dėl spartėjančios ..... vis mažesnė gyventojų dalis liko gyventi kaimuose.

Parengta pagal Vikipediją.

3. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį.

1. Svarbu laiku persirikiuoti iš vienos ..... *juostos* ..... į kitą.
2. Kai skubėdama į susitikimą, įstringu ..... , nervina bet kokia klaida.
3. Tu nesilaikei saugaus ..... , štai kodėl tu nesuspėjai sustabdyti.
4. Kai dviračių ..... nėra, o kelkraštis netinkamas, leidžiama važiuoti viena eile.
5. Dėl remontuojamo greitkelio autobusai turi važiuoti ..... , todėl ir važiuojame pusvalandžiu ilgiau.
6. Vienintelis būdas, kaip sumažinti potvynio nuostolius Rusnės salos gyventojams, – pastatyti estakadą per užliejamą kelio .....
7. Labiausiai Vilniuje mane stebina vairuotojai, lakstantys priešpriešine ..... juosta.
8. Kodėl tu nepraleidai pėsčiųjų? Ar tu supranti, kad pažeidei kelių eismo ..... ?
9. Architektai parengė projektą, pagal kurį po Amalių pervažą bus iškastas .....
10. Labai džiaugiuosi, kad dabar visur daug ..... ir bet kur galiu prisipilti benzino.
11. Tomas turėjo sumokėti baudą už greičio .....
12. – Kur tu laikai automobilį? Prie namų? – Ne, automobilį ..... aikštelėje prie mokyklos.

4. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį. Trim žodžiais yra daugiau.

	<i>atsistoti</i>	<i>aplenkti</i>	<i>degti</i>	<i>lenkti</i>	<i>nukentėti</i>
<i>pakeisti</i>	<i>pasistatyti</i>	<i>persirikiuoti</i>	<i>pradurti</i>	<i>riboti</i>	<i>stovėti</i>
<i>sukti</i>	<i>susidurti</i>	<i>sustabdyti</i>	<i>sustoti</i>	<i>suvažinėti</i>	<i>užvesti</i>

- Šis automobilis važiuoja per lėtai – gal galime jį ..... *aplenkti* .....
- Kur tu ..... automobilį? – Netoli, prie Šv. Onos bažnyčios.
- Šioje sankryžoje galima arba važiuoti tiesiai, arba sukti į kairę. .... į dešinę čia draudžiama.
- Kodėl tu nevažiuoji? – Negaliu ..... variklio.
- Ar tu matei, kad kai tu važiavai per sankryžą, ... geltonas šviesoforo signalas?
- Kodėl mus visi .....? – Todėl kad tu važiuoji labai lėtai.
- Ar gali čia sustoti? – Taip, galiu, čia draudžiama tik .....
- Jauni vairuotojai prieš ..... iš vienos juostos į kitą dažnai pamiršta pasižiūrėti į veidrodėlį.
- Kažkas ..... kaimyno šunį. Tu nieko apie tai nežinai?
- Iš ryto mačiau didelę avariją – ..... net keturi automobiliai. Laimei, niekas iš vairuotojų ar keleivių rimtai .....
- Iš ryto pavėlavau į darbą, nes ..... padangą. Praėjo kelios valandos, kol aš ją .....
- Ir per tą laiką niekas ..... paklausti, ar nereikia man pagalbos.

5. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su duotuoju skliaustuose.

- ..... *Stabdyk* ..... (*stabdžiai*)! Oi!.. Kaip gerai, kad tau pavyko ..... (*stovėti*) – dar sekundė, ir būtume ..... (*važiuoti*) kaimynų šunį.
- Nutiesus aplinkelį, sumažėtų ..... (*kimšti*) miesto centre.
- Tomas pernai žiemą padarė avariją ir iki šiol ..... (*gydytojas*). – Kas nutiko? – Jis ..... (*viršus*) greitį ir posūkyje ..... (*ne + valdžia*) automobilio. Automobilis nuvažiavo į griovį ir ..... (*vartyti*).
- Nepamiršk ..... (*sagtis*) saugos diržu.
- Kad automobilis sustotų, reikia spausti ..... (*stabdyti*) pedalą.
- Atrakinkite ..... (*bagażas*) – noriu padėti savo lagaminus.
- Baigiasi ..... (*degti*), turime užsukti į artimiausią degalinę ir ..... (*pilnas*) benzino.
- Man labai patinka ne tik vairuoti automobilį, bet ir jį ..... (*remontas*).

9. Šis kelias taisomas, teks važiuoti ..... (*aplėnti*).
10. Aš visada sustoju prie pėsčiųjų ..... (*pereiti*) ir praleidžiu pėsčiuosius.
11. Neseniai tamsoje nepamačiau ..... (*pasukti*) ir atsitrenkiau į medį.
12. Buvo nuspręsta virš geležinkelio ..... (*bėgti*) pastatyti naują pėsčiųjų viaduką.

6. Kaimo ir miesto garsai... Kokių garsų galima išgirsti kaime, o kokių – mieste?

Kaime dūzgia bitės, rytais gieda gaidžiai, kudakuoja .....

Mieste, jei gyveni šalia judrios gatvės, girdi, kaip burzgia automobiliai, aidi policijos ar greitosios sirenos .....

Jei buto sienos plonos, girdi, kaip kaimynė ramina verkiantį vaiką, tarkuoja bulves ar mala kavą, ...

O jei kaimynas sugalvoja daryti remontą, visą dieną nuo ankstyvo ryto iki vėlyvo vakaro tik ir girdi, kaip už sienos ar virš tavo galvos kala, pjauna, ...

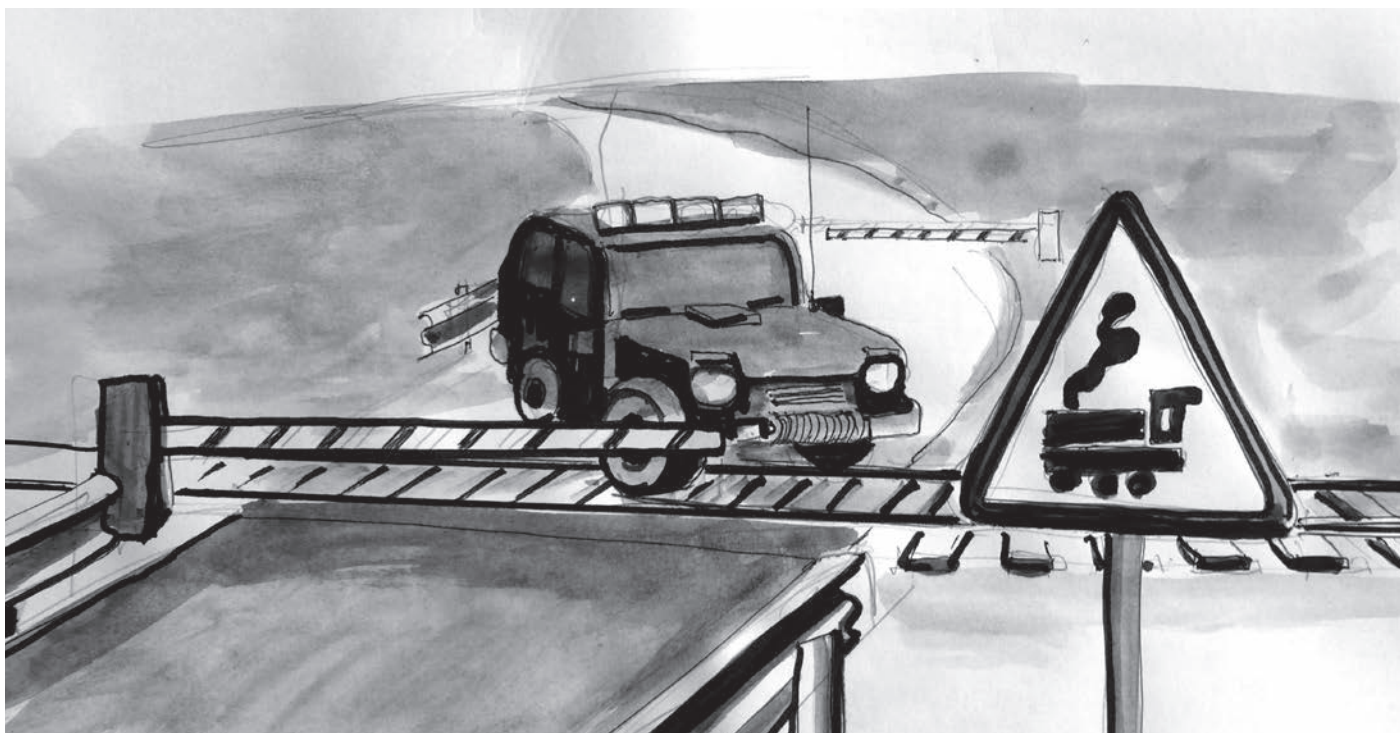
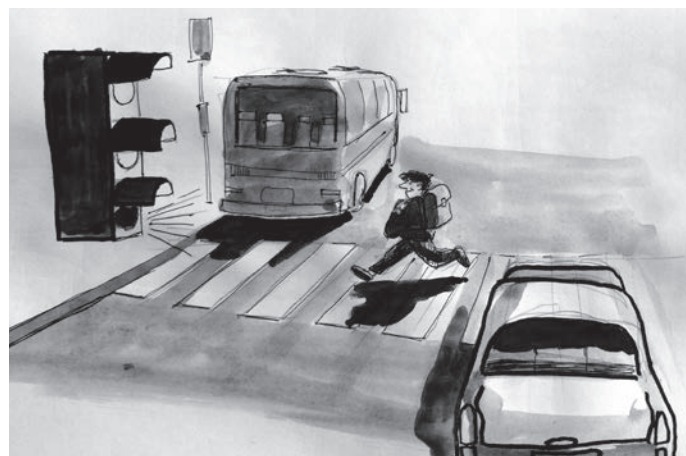
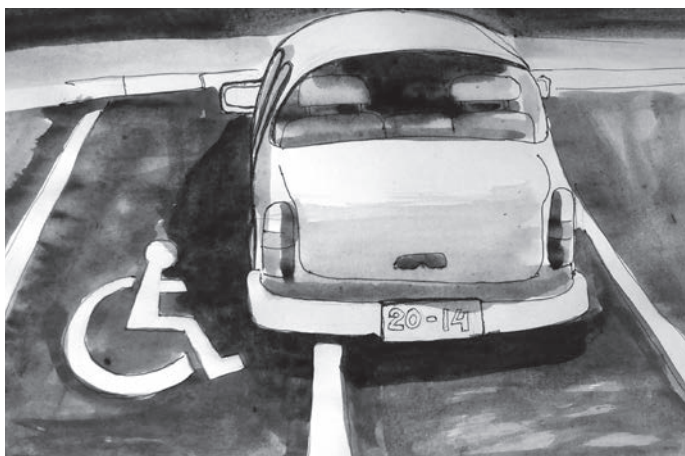
7. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Dviem žodžiais yra daugiau.

<i>aplinkkelis</i>	<i>avarija</i>	<i>danga</i>	<i>greitis</i>	<i>eismas</i>	<i>estakada</i>
<i>kelias</i>	<i>kelkraštis</i>	<i>kryžkelė</i>	<i>padanga</i>	<i>pedalas</i>	
<i>posūkis</i>	<i>ruožas</i>	<i>sankryža</i>	<i>spūstis</i>	<i>takas</i>	<i>šviesoforas</i>

- Iš kiekvienos ..... *kryžkelės* ..... išeina vienas arba daugiau kelių. Į kiekvieną kryžkelę ir aklavietę veda tik vienas .....
- Spūsčių išvengtume, jei įrengtume kelių lygių .....
- Rugsėjo pirmomis dienomis transporto ..... bus nukreiptas estakada, jungiančia Geležinio Vilko ir Ukmergės gatves.
- Būtų gerai įrengti pėsčiųjų ....., kuris sujungtų pagrindinę miesto aikštę su naujai įrengtu parku.
- Kaip upės, ežerai ir jūros turi krantus, taip ir vieškeliai, plentai bei magistralės turi .....
- Siūlau įsigyti šias žiemines ..... – jos neslidinės net ir važiuojant šlapia kelio .....
- Kelio ..... Lazdijai–Simnas tikrai pavojingas – dėl duobėto kelkraščio yra įvykusi ne viena .....
- Šią savaitę turėtume nesikankinti automobilių ..... – gatvėmis skubės pėstieji, skries riedutininkai, ... mins dviratininkai ir velomobilų vairuotojai.
- Būtų saugiau, jei sankryžoje prie mokyklos stovėtų .....
- Vakarinis Vilniaus ..... leis tranzitiniam transportui aplenkti Vilnių, sumažins spūstis miesto centre, šiaurinių gyvenamųjų rajonų gyventojams padės sutaupyti laiko – juo bus galima važiuoti 80 kilometrų per valandą ..... ir negaišti laiko prie šviesoforų.
- Amžinas klausimas: ar reikia rodyti ..... įvažiuojant į žiedinę sankryžą?

8. Įvyko avarija, laimei niekas nenukentėjo. Papasakokite, kaip tai nutiko.

9. Šiuos eismo taisyklių pažeidėjus sustabdė policininkas ir surašė protokolą. Kaip jums atrodo, ko jis jų paklausė ir kokius atsakymus jis išgirdo?

7. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie aplinkos saugą ir taršą

aplinkos sauga, apsauga	
aplinka aplinkos apsauga; aplinkosauga aplinkosaugininkas (-ė)	<i>Žmogus turi teisę į sveiką, jo nežalojančią aplinką. Ūkinė veikla turi atitikti griežtus aplinkosaugos reikalavimus. Aplinkosaugininkai nubaudė už tai, kad negailestingai niokojama gamta.</i>
ekologija ekologas (-ė) ekologinis (-ė): ~ švietimas; ~ žemdirbystė; ~ gyvenimo būdas ekologiškas (-a) žaliasis, žalioji: žaliųjų judėjimas	<i>Ekologija tiria gyvųjų organizmų santykius su gyvenamąja aplinka. Ekologai tvirtina, jog ekologija nesuderinama su komercija. Ekologinė žemdirbystė nėra tokia produktyvi, bet ji tikrai turi ateitį. Vis daugiau žmonių renkasi ekologinį gyvenimo būdą. Stengiamės pirkti tik ekologiškus produktus. Kai apsisprendžiau keisti gyvenimo būdą, kad jis būtų „žalesnis“, supratau, jog reikia mažiau vartoti. Norime įsitraukti į Žaliųjų veiklą.</i>
gamtos ištekliai	<i>Gamtos išteklius taupyti galima įvairiai.</i>
su-taupyti (-o, -ė ką?) ap-saugoti (-o, -ojo ką? nuo ko?) iš-saugoti iš-eikvoti (-oja, -ojo ką?) iš-švaistyti (-o, -ė ką?) už-drausti (-draudžia, -draudė ką?)	<i>Jau laikas imtis veiksmingesnių priemonių gamtai saugoti. Turime rūpintis gamtos išteklių apsauga. Būtina išsaugoti biologinę įvairovę ateities kartoms. Nustokime eikvoti gamtos išteklius – tai bus geriausia jų apsauga. Ar žinote, kaip jūs kasdien švaistote elektros energiją? Tai draustinis – šioje vietovėje draudžiama aktyvi ūkinė veikla.</i>
draustinis; rezervatas saugoma (saugotina) teritorija	<i>Čia įsteigsime draustinį pelkių biologinei įvairovei išsaugoti. Siekiamo paskelbti Daugų ežero prieigas saugoma teritorija.</i>
poveikis aplinkai poveikio aplinkai vertinimas	<i>Poveikio aplinkai vertinimu (PAV) siekiama įvertinti galimą teigiamą ir neigiamą planuojamo projekto poveikį aplinkai.</i>
pavojus (kam?): pavojingas (-a) (kam?) iš-nykti (-nyksta, -nyko) iš-naikinti (-ina, -ino ką?) su-naikinti (ką?) nu-niokoti (-oja, -ojo ką?) nu-siaubti (-ia, -ė ką?) su-žaloti (-oja, -ojo ką?) gamtą nukentėti (nukenčia, nukentėjo)	<i>Intensyvi žmogaus ūkinė veikla kelia pavojų gamtai. Nykstančios augalų ir gyvūnų rūšys yra įtrauktos į Lietuvos Raudonąją knygą. Intensyvi žemdirbystė baigia išnaikinti kai kurias augalų rūšis. Šios vėjo jėgainės sunaikins unikalų pajūrio kraštovaizdį. Keturačiais po kopas važinėję jaunuoliai negrįžtamai nuniokojo pajūrį. Gelbėtojai nerimauja – Lietuvą gali nusiaubti škvalas. Lankytojams draudžiama žaloti gamtos ir kultūros paveldo vertybes. Dėl pramonės plėtros nukentėtų krašto gamta.</i>
nuostolis (kam?) gamtai žala (kam?) gamtai nepataisoma žala pa-kenkti (-ia, -ė kam?) aplinkai kenksmingas (-a) (kam?) aplinkai žalingas (-a) (kam?) ozono sluoksniui	<i>Nuostoliams padengti brakonieriai turės sumokėti 10 tūkstančių litų. Už padarytą žalą gamtai teismas skyrė įmonei 900 Lt baudą. Įmonės veikla padarė nepataisomą žalą gamtai. Kaip šios statybos gali pakenkti aplinkai, taip ir liko neaišku. Neatsakingas pesticidų vartojimas kenksmingas žmogaus sveikatai. Dezodorantų gamybai naudojamos dujos žalingos ozono sluoksniui.</i>
tarša: aplinkos ~, oro ~, vandens ~ taršus (-i) už-teršti (-ia, -ė ką? kuo?) aplinką	<i>Šiomis dienomis oro tarša viršijo leistiną normą. Jei norime švarios aplinkos, nesirinkime taršių technologijų. Jūsų gamyba teršia dirvožemį, gruntinius vandenius, atmosferą.</i>
teršėjas (-a) aplinkos taršos mokestis	<i>Kokio dydžio baudomis baudžiami aplinkos teršėjai? Ūkinę komercinę veiklą vykdančios įmonės moka aplinkos taršos mokestį.</i>

teršalai dulkės, suodžiai, smalkės, pelenai, išmetamosios dujos nafta ir jos produktai: tepalai, dyzelinis kuras, benzinas trąšos pesticidai	<i>Pagrindiniai oro teršalai miestuose – anglies monoksidas (smalkės), kietosios dalelės (dulkės, suodžiai), švino aerosolis. Didžiausią taršą kelia automobilių, pramonės įmonių išmetamos dujos. Trūkus naftotiekiui išsiliejo nafta. Baltijos jūroje netoli Nidos pastebėta naftos dėmė – dar nenustatyta, ar tai dyzelinis kuras, ar tepalai. Netinkamai vartojamos trąšos gali kenkti aplinkai ir žmogui. Pesticidai gali būti nuodingi žmogui ir faunai, užteršti dirvožemį.</i>
taršos šaltinis patekti (patenka, pateko) į aplinką pa-sklinti (-sklinda, -sklido) iš-si-sklaidyti (-o, -ė) su-si-kaupiti (-ia, -ė) surinkti (-renka, -rinko ką?) teršalus iš-valyti (-o, -ė ką?) vandens nuotekas: valymo įranga, valymo įrenginiai	<i>Gerai, kad pavyko greitai nustatyti taršos šaltinį ir jį pašalinti. Laimei, teršalai nepateko į gruntinius vandenis. Nuodingos medžiagos akimirksniu pasklido uždaroje patalpoje. Dėl palankių vėjų didžioji kenksmingų medžiagų dalis išsisklaidė aukštesniuose atmosferos sluoksniuose. Per ilgesnį laiką žemėje susikaupė didelės teršalų koncentracijos. Bendrovė visą savaitgalį rinko į Danės upę išsiliejusius teršalus. Valydami vandens nuotekas rūpinamės gamta. Reikia atnaujinti Vilniaus vandens nuotekų valymo įrenginius.</i>
šiukšlės šiukšlinti (-ina, -ino) šiukšlynas sąvartynas	<i>Reikia surinkti bent savo šiukšles. Vaikeli, nešiukšlink. Gyventojai galėtų ir patys šiukšlynus susitvarkyti. Statydami namą nežinajome, kad netoli mūsų įrengs sąvartyną.</i>
atliekos gamybinės ~, buitinės ~ su-tvarkyti (-o, -ė ką?) atliekas perdirbti (-a, -o ką?) atliekas su-deginti (-ina, -ino ką?) atliekas	<i>Žmogaus veiklos atliekų vis daugėja. Įmonė tvarko atliekas – jas surenka, išveža, rūšiuoja, sandėliuoja. Mes prekiaujame tik puikios kokybės daiktais, pagamintais iš perdirbtų atliekų. Prie Vilniaus planuojama statyti atliekų deginimo gamyklą.</i>
antrinės žaliavos	<i>Antrinėmis žaliavomis vadinamos atliekos, kurias galima perdirbti.</i>
biomasė biokuras biodegalai	<i>Iš biomasės pagamintas biokuras – degūs dujiniai, skystieji ir kietieji produktai – naudojamas energijai gaminti. Mūsų gaminamus biodegalus tinka naudoti vidaus degimo varikliuose.</i>
energijos šaltiniai tradiciniai ~: kastinginis kuras; nafta; gamtinės dujos; akmens anglis (-ies) alternatyvūs ~; atsinaujinantys ~: saulės, vėjo, vandens, žemės gelmių (geoterminė energija)	<i>Reikėtų ne tik ieškoti pigių energijos šaltinių, bet ir išmokti taupyti energiją kiekviename žingsnyje, nes kastinginis kuras ir toliau brangs. Ateityje elektros energijos gamybai panaudosime kur kas daugiau ir įvairesnių atsinaujinančios energijos šaltinių, o svarbiausia – išmoksime taupyti ir vertinti tai, ką duoda gamta.</i>
jėgainė; elektrinė: saulės ~; vėjo ~; atominė ~	<i>Mūsų kaimui užtektų trijų vėjo jėgainių gaminamos elektros energijos.</i>
elektros lemputė: kaitrinė ~; taupi ~	<i>Galima nemažai sutaupyti pakeitus kaitrines lemputes taupiosiomis.</i>
klimate kaita klimato atšilimas	<i>Mokslininkų stebėjimai rodo, kad klimatas keičiasi. Žemės klimato atšilimas turi negrįžtamų pasekmių.</i>

PRATIMAI

1. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su pateiktu skliaustuose.

- Lietuvos ir Lenkijos miškininkai dalinsis patirtimi, kaip išsaugoti ir gausinti ..... *biologinę* ..... (*biologija*) įvairovę miškuose, reguliuoti medžioklę, kovoti su Pietryčių Lietuvoje plintančiomis medžių ligomis.
- Atlikus kontrolinius Šešupės vandens ..... (*koks*) tikrinimus pasitvirtino, kad prieš metus atnaujinti Marijampolės ..... (*nutekėti*) valymo įrenginiai sumažina išvalytame ir į Šešupę išleidžiamame vandenyje azoto ir fosforo junginių ..... (*kiek*) iki Europos Sąjungos nustatytų normų.
- Šią savaitę aplinkosaugininkai tikrins, ar ..... (*išmesti*) dujų koncentracijos kiekis Vilniuje neviršija ..... (*leisti*) normos. Akcijos tikslas – paskatinti visuomenę rinktis mažiau aplinką ..... (*tarša*) transportą.
- Dėl šių statybų nukentėjo unikali krašto gamta, nes tiesiant naujus kelius ir statant sporto statinius buvo suniokoti svarbūs gamtos ..... (*drausti*).
- Ateityje daugumą prekių mes gaminsime iš ..... (*atlikti*), cheminių trąšų ir pesticidų žemės ūkyje vartosime kur kas mažiau, o didelę energijos dalį gausime iš ..... (*naujas*) energijos šaltinių.
- Oro ..... (*užteršti*) Lietuvos miestuose dažniausiai būna mažesnis nei artimiausių kaimynių Lenkijos ir Latvijos ..... (*didelis + miestas*) bei daugelyje kitų Europos šalių miestuose. Mūsų šalyje nėra milijoninių miestų, kuriuose susitelktų pramonės, ... (*energi-ja*) įmonės, gyventojų tankumas ir transporto srautai yra mažesni negu Europoje.
- Dėl to, kad Lietuvoje vyrauja nepastovūs orai, pasirodo, turėtume tik džiaugtis – jie neleidžia ..... (*teršti*) kauptis.
- Aplinkos apsaugos agentūra paskelbė konkursą sužymėti ..... (*vanduo + saugoti*) problemas ir gamtai padarytą žalą.

2. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį.

Dėl intensyvios žemės ūkio ..... *veiklos* ..... ir klimato ..... gali išnykti daugiau kaip 40 proc. Europoje gyvenančių paukščių rūšių. Jau dabar sparčiai mažėja naminių žvirblių, varnėnų, esama ....., kad visiškai išnyks, pavyzdžiui, pempės.

Tai, kad ..... rūšių, kurios laikomos nykstančiomis, skaičius Europoje didėja, o beveik pusei Europos paukščių rūšių gresia visiškas išnykimas, kelia susirūpinimą įvairioms aplinkosaugos ..... organizacijoms.

Kaip sustabdyti paukščių rūšių nykimą? Labiausiai paukščiams kenkia intensyvus žemės ūkis, ... pesticidais, statybos, klimato ..... . Vadinasi, visiems, kuriems rūpi išsaugoti biologinę ....., reikėtų imtis ryžtingų priemonių.

Tačiau yra ir gerų žinių – kai kurių rūšių populiacijos, kurioms XX amžiaus aštuntajame ir devintajame dešimtmėčiuose buvo iškilusi ..... išnykti, po truputį jau atsigauna. Joms išlikti ir atsikurti padėjo įvairios ..... priemonės.

Parengta pagal spaudą.

3. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį.

<i>aplinka</i>	<i>atliekos</i>	<i>biomasė</i>	<i>draustinis</i>	<i>gelmė</i>	<i>gyvūnija</i>
<i>ištekliai</i>	<i>įvairovė</i>	<i>nuotekos</i>	<i>pokytis</i>	<i>pavojus</i>	<i>sveikata</i>
<i>tarša</i>	<i>teritorija</i>	<i>teršalai</i>	<i>teršėjas</i>	<i>vanduo</i>	<i>žala</i>

1. Mokslas, kuris tiria gyvųjų organizmų santykius su gyvenamąja ..... *aplinka* ....., vadinamas ekologija.
2. Šioje vietovėje įsteigsime ..... pelkių ekosistemai išsaugoti.
3. Gamtosaugininkai nori paskelbti Daugų ežero prieigas saugoma .....
4. Poveikio aplinkai vertinimas – tai procesas, kurio metu įvertinama projekto tiesioginis ar netiesioginis poveikis visuomenės ....., gyvūnijai ir augalijai, dirvožemiui, žemės paviršiui ir jos ....., orui, vandeniui, klimatui, kraštovaizdžiui ir biologinei .....
5. Principas „teršėjas moka“ reiškia, kad visa atsakomybė, taip pat ir materialinė, už ..... ar aplinkai padarytą žalą, tenka ..... ar naudotojams, t. y. visus socialinius ir ekonominius nuostolius dėl teršimo bei ..... naudojimo privalo padengti patys teršėjai.
6. – Ar pažeidėjai jau atlygino ..... gamtai? – Taip, baudą sumokėjo, tačiau biologinė įvairovė atsikurs tik po dešimties metų.
7. .... – tai medžiaga ar medžiagų mišinys, dėl žmogaus veiklos patekę į aplinką ir kenkiantys joje esantiems žmonėms ar turtui.
8. Pesticidai gali būti ne tik nuodingi žmogui bei ....., bet ir užteršti pavojingais teršalais vandens telkinius, gruntinį ..... bei dirvožemį.
9. Dėl intensyvios žmogaus ūkinės veiklos kyla ..... biologinei įvairovei.
10. Gyvenvietėse bei pramoniniuose objektuose susidaro užteršti vandenys, arba kitaip – ....., kurios yra susijusios su kasdiene ir ūkine žmogaus veikla.
11. .... – tai žemės ūkio (įskaitant augalinės ir gyvūninės kilmės medžiagas), miškų ūkio ir kitų pramonės šakų produktai bei .....
12. Dėl vandenyno temperatūros ..... tirpsta Arkties ledynai.

- *Ir kaip čia viskas pasikeitė: cementiniai laiptai suiro,* .....
- .....
- .....
- .....
- .....

6. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį.

<i>ardyti</i>	<i>augti</i>	<i>evakuoti</i>	<i>gyventi</i>	<i>įgriūti</i>	<i>išnykti</i>	<i>nelikti</i>
<i>neršti</i>	<i>nusiaubti</i>	<i>nuspėti</i>	<i>paskelbti</i>	<i>prisiveisti</i>	<i>pūti</i>	
<i>suardyti</i>	<i>sugriauti</i>	<i>sukti</i>	<i>surūdyti</i>	<i>veistis</i>	<i>vešėti</i>	

Kas atsitiktų, jei rytoj viename didžiausių pasaulio miestų būtų *paskelbtas* pavojus, žmonės būtų ....., o miestas liktų visiškai tuščias? Paėmę tokio miesto pavyzdžiu Londoną, botanikai, biologai, statybos ekspertai pabandė ..... tokio miesto ateitį. Rezultatai, pasak vieno Vokietijos dienraščio, buvo stulbinantys. Pasirodė, kad jau po dviejų šimtmečių žmonių civilizacijos pėdsakai būtų .....

Jau po metų apleisto miesto gatvėse imtų ..... žolės, jų šaknys po truputį, bet be jokio gailėsčio ..... šaligatvių plyteles ir cementą. Pradėjus ..... krūmokšniams, kiek vėliau alksniams, o po to ir kitiems medžiams, gatvių grindinys būtų galutinai suardytas.

Praėjus penkeriems metams, sausą vasarą užtektų vieno žaibo, kad apleistą miestą ..... gaisras. Anglimi virtę stogų perdangos, langų bei durų rėmai ir storas ..... lapų sluoksnis taptų puikiais trąšomis. Žemės erozijai, audroms ir potvyniams ..... Temzės krantų sutvirtinimus, upė pasidarytų platesnė, bet seklesnė. Aplinkinė teritorija taptų tokia, kokia buvo prieš įsikuriant žmonėms.

Per dešimt metų ..... daugybė gyvūnijos: gausybė vabzdžių taptų puikiu maistu paukščiams, gatvėmis slampinėtų lapės, namų griuvėsiuose lizdus ..... šikšnosparniai... Tiesa, trūkstant maisto (tiksliau, žmonių gyvenimo atliekų), mieste išnyktų balandžiai ir žiurkės, bet gausiai ..... pelės – kačių svajonė.

Nors per trisdešimt metų ..... tiltai ir sugriūtų, tačiau betoniniai namai dar liktų stovėti. Dar po dviejų dešimtmečių į Temzę ..... ir akmeniniai tiltai. Per šias dirbtines kliūtis šokinėtų ..... plaukiančios laiššos. XXI amžiaus viduryje miesto vaizdas primintų košmarą: kiek tik akys mato, plytėtų penkių metrų aukščio neįžengiama giria. Medinių pastatų neliktų nė pėdsako, o plytinių namų griuvėsius dar būtų galima atpažinti ir vėliau. Tačiau po dviejų šimtmečių korozija, anglies dioksidas, medžių puvenos ..... ir betoną. Pakilus požeminio vandens lygiui, pastatų pamatai nugrimztų į žemę. Po tūkstančio metų Temzės žiotyse, buvusio Londono vietoje, nebebūtų nė vieno pastato. Ten, kur kadaise ..... žmonės, rašoma dienraštyje, augtų tankūs miškai, griuvėsiai būtų nugrimzdę pelkėse.

Parengta pagal spaudą.

Tai yra pasekmės. O kokios yra priežastys? Ką ir kodėl galime pakeisti jau mes?

Pasirinkite dvi problemas ir kartu aptarkite galimus sprendimo būdus.

---

9. Parašykite straipsnį į vietinį laikraštį.

Pristatykite, jūsų manymu, didžiausią savo apylinkių ekologinę problemą ir pasiūlykite jos sprendimo būdus.

8. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie ekonomiką, verslą

ūkinė veikla	
verslas smulkusis ~; vidutinis ~; stambusis ~ verslo rėmimo programa verslininkas (-ė) verslumas	<i>Noriu pradėti savo verslą – ką man daryti? Daug partijų žada remti smulkųjį ir vidutinį verslą. Šia verslo rėmimo programa siekiama padėti steigti verslą. Remsime tuos verslininkus, kurie bendradarbiaudami su mokslininkais kurs inovatyvius produktus, skatins jų verslumą.</i>
įmonė: akcinė bendrovė (AB); uždaroji akcinė bendrovė (UAB); individualioji įmonė (IĮ); viešoji įstaiga (VŠĮ)	<i>Įsteigti įmonę šiuo metu galima ir per kelias dienas. Mūsų UAB siekia kurti ateities produktus. Viešoji įstaiga yra pelno nesiekiantis juridinis asmuo, įsteigtas tenkinti viešuosius interesus.</i>
akcijos; kontrolinis akcijų paketas birža; akcijų birža darbo jėga: pigi ~; kvalifikuota ~ pa-brangti (-brangsta, -brango) pa-branginti (-ina, -ino ką?) nu-pigti (-pinga, -pigo) nu-piginti (-ina, -ino ką?)	<i>Įmonę valdo tas, kas turi kontrolinį akcijų paketą. Esu biržos makleris, prekiauju biržoje įmonių akcijomis. Kaip sustabdyti kvalifikuotos darbo jėgos emigraciją? Dėl naujų mokesčių Lietuvoje vėl brangsta darbo jėga. Elektros kainų šuolis pabrangins visas prekes. Praėjusį mėnesį labiausiai pigo avalynė ir darbužiai. Prekės, kurių galiojimo laikas baigiasi, nupiginamos.</i>
darbo našumas	<i>Šiandien aptarsime, kaip būtų galima padidinti darbo našumą.</i>
gamyba pa-gaminti (-ina, -ino ką?) gamintojas (-a) gaminy; produktas; produkcija	<i>Šių produktų gamybą jau nutraukėme. Netrukus pradėsime gaminti naujo modelio rankines. Gamintojas garantavo savo produktų kokybę. Čia galite pamatyti visą mūsų įmonės produkciją: ir anksčiau gamintus produktus, ir pačius naujausius gaminius.</i>
žaliava žaliavos augintojas (-a) žaliavos tiekėjas (-a) žaliavos perdirbėjas (-a) žaliavos gavyba	<i>Mes žaliavą įsivežame. Ją mums tiekia keletas žaliavų augintojų. Su žaliavos tiekėjais sudarėme ilgalaikes sutartis. Žaliavos perdirbėjai pažadėjo įdiegti naujus kokybės standartus. Durpių žaliavos gavyba per šiuos metus išaugo 30 proc.</i>
prekė	
ženklas: firmos ~; prekės ~	<i>„Coca-cola“ – žinomiausias pasaulio prekės ženklas.</i>
prekiniai mainai prekiauti (-iauja, -iavo kuo?) prekyba: didmeninė ~ / mažmeninė ~ didmenininkas (-ė) / mažmenininkas (-ė) prekybininkas (-ė)	<i>Iš prekinų mainų turėtų būti naudos ir pardavėjui, ir pirkėjui. Kuo ir su kuo jūs prekiaujate? Užsiimu didmenine prekyba. Mažmenininkai negali pasigirti dideliu pelnu, bet gyvenimui užsidirbame. Prekybininkai įtariami karteliniu susitarimu.</i>
importas / eksportas importuoti (-uoja, -avo ką? / ko?) / eksportuoti (-uoja, -avo ką? / ko?)	<i>Lietuvos importas didesnis negu eksportas. Detales importuojame iš Latvijos, o produkciją eksportuojame į visą pasaulį.</i>
rinkos ekonomika	
rinka laisvoji rinka pasiūla / paklausa paklausus (-i)	<i>Šis produktas padėjo įsitvirtinti Skandinavijos šalių rinkoje. Laisvosios rinkos pamatinė tezė: kainą nustato rinka. Pasiūla neatitinka paklausos. Paklausi prekė.</i>

savininkas (-ė) nuosavas (-a); nuosavybė nuosavybė: privati ~; valstybinė ~; bendra ~ privatizuoti (-uoja, -avo ką?) bendraturtis (-ė) verslo partneris (-ė)	<i>Kiekvienas nori turėti nors kiek nuosavybės: nuosavą butą ar namą, automobilį. Tai privati nuosavybė – prašome ją gerbti. Mes laimėjome įmonės privatizavimo konkursą. Šį turtą įsigijome bendros nuosavybės teise, todėl esame bendraturtės. Pavyko susirasti verslo partnerį, kuriuo būtų galima pasitikėti.</i>
kapitalas investicija (į ką?) investuoti (-uoja, -avo ką? į ką?) investuotojas (-a); strateginis ~	<i>Tai užsienio kapitalo įmonė. Siekiame pritraukti investicijų. Vyriausybė skatina investicijas. Vokiečiai į šį projektą investavo pusę milijono eurų. Vyriausybė pasiūlė strateginiam investuotojui išpirkti 51 proc. įmonės akcijų.</i>
konkurentas (-ė); konkurencija konkuruoti (-uoja, -avo su kuo? kuo?) konkurencingumas	<i>Mes nebijome konkurencijos – mūsų konkurentai yra ir mūsų draugai. Konkuruoti galima įvairiai, mes renkamės konkuruoti kokybe. Atpigusi darbo jėga didina mūsų konkurencingumą.</i>
dempingas dempinguoti (-uoja, -avo ką?) nu-mušti (-a, -ė ką?) kainas	<i>Jei leisime dempinguoti vietos gamintojus, po kurio laiko viską importuosime. Kinijos gamintojai užkariauja rinką numušdami kainas.</i>
plėtra plėstis (plečiasi, plėtėsi) ūkio augimas; prieaugis	<i>Verslo plėtrą stabdo pigios produkcijos importas iš Azijos. Pastaruoju metu verslas plečiasi į Vakarus, ne į Rytus. Pasaulio ūkio prieaugis 2005 m. sieks apie 4 proc.</i>
su-klestėti (-i, -ėjo) / merdėti (-i, -ėjo) bendrasis vidaus produktas (BVP) finansinė krizė bankrotas bankrutuoti (-uoja, -avo) nemokus (-i)	<i>Naujasis direktorius merdinčių įmonę pavertė klestinčia. Vien pernai šalies bendrasis vidaus produktas (BVP) padidėjo 10 proc. Finansinė krizė gali ištikti bet kurį iš mūsų... Kreditoriai prašo paskelbti gamyklos bankrotą. Nusprendėme neleisti įmonei bankrutuoti. Prašome paskelbti mūsų įmonę nemokia.</i>
sąskaita	
atidaryti (-o, -ė ką?) sąskaitą banke: atsiskaitomoji sąskaita (atsisk. sąsk.) sąskaita faktūra	<i>Norėčiau jūsų banke atidaryti sąskaitą eurais ir doleriais. Likusią sumą prašom pervesti į atsiskaitomąją sąskaitą, kurios numeris... Jums išrašyti sąskaitą ar sąskaitą faktūrą?</i>
indėlis: terminuotasis ~; kaupiamasis ~ padėti (padeda, padėjo ką?) indėlį į banką palūkanos (už ką?)	<i>Priimami indėliai eurais ir užsienio valiuta. Už terminuotuosius indėlius mokami 2 proc. palūkanų. Indėliai, padėti iki praėjusių metų pabaigos, yra apdrausti. Už kaupiamuosius indėlius mokamos mažesnės palūkanos.</i>
mokėjimo kortelė grynieji pinigai: išgryninti (-ina, -ino ką?) bankomatas	<i>Ar galiu atsiskaityti mokėjimo kortele, o ne grynaisiais? Palaukite – turiu pasiimti iš bankomato grynųjų. Turiu išgryninti pinigų. Kur čia artimiausias bankomatas?</i>
kasos čekis garantija	<i>Pinigus grąžins, kai pateiks prekę įsigijimą liudijantį kasos čekį. Šiai prekei duodama 2 metų garantija, būtina išsaugoti čekį.</i>
kaina	
kainuoti (-uoja, -avo)	<i>Kiek visa tai mums kainuotų?</i>
savikaina antkainis vertė	<i>Neturėsiu jokio pelno, jei parduosiu už savikainą. Per išpardavimus prekes parduodame be antkainio. Žemės vertė kyla ir toliau.</i>

kainų šuolis įkainoti (-oja, -ojo ką?) įvertinti (-ina, -ino ką?) perkainoti (-oja, -ojo ką?) svyruoti (-uoja, -avo)	<i>Pasaulio ekonomiką įveikė staigus naftos kainų šuolio padarinys. Kiek jūs įkainosite šiuos paveikslus, tiek ir sumokėsite. Mūsų kolekcija įvertinta milijonu litų. Tuos paveikslus būtina perkainoti. Maistinių javų supirkimo kainos jau kelinti metai svyruoja.</i>
nuolaida nu-leisti (-leidžia, -leido ką?) pa-kelti (-kelia, -kėlė ką?) nu-kristi (-krinta, -krito) pa-kilti (-kyla, -kilo)	<i>– Gal galite padaryti man nuolaidą? – Galiu nuleisti porą litų. Prekybininkai nenori nuleisti kainų, nors žaliava ir pinga. Pakelti kainą – ne išeitis. Kainos kyla jau antras mėnuo. Žaliavos kainos ir vėl krito.</i>
lėšos	
biudžetas sąmata pajamos / išlaidos	<i>Vėl turėsime deficitinį biudžetą – išleisime daugiau nei uždirbsime. Prašom sudaryti darbų sąmatą – noriu pasižiūrėti, ar pakaks lėšų. Būtų gerai, jei išlaidos neviršytų pajamų.</i>
nuostolis; nuostolingas (-a) patirti (patiria, patyrė ko?) nuostolių pelnas; pelningas (-a) grynasis pelnas apyvarta apyvartinės lėšos	<i>Iki šiol mūsų verslas buvo nuostolingas. Mes atlyginsime visus dėl mūsų kaltės patirtus nuostolius. Mūsų pelnas išaugo dvigubai. Įmonė keletą metų veikė pelningai. Įmonė šiemet uždirbo 44,8 mln. litų neaudituoto grynojo pelno. Iš apyvartos išimti senieji banknotai. Mums trūksta apyvartinių lėšų.</i>
likutis: prekių ~; pinigų ~; indėlio ~	<i>Indėlio likutį prašome pervesti į mano einamąją sąskaitą.</i>
parama	<i>Kad fabrikas dirbtų pelningai, mums reikalinga pusės milijono litų parama naujai įrangai nupirkti ir sumontuoti.</i>
buhalterija; apskaita buhalteris (-ė); apskaitininkas (-ė) dviguba, juodoji buhalterija	<i>Kas atlieka ūkinės veiklos apskaitą? Padėk surasti gerą apskaitininką. Įmonė buvo apkaltinta turėjusi dvigubą buhalteriją.</i>
mokestis: pelno ~; gyventojų pajamų ~ (GPM); pridėtinės vertės ~ (PVM) ap-mokestinti (-ina, -ino ką?)	<i>Ar jau sumokėjote GPM? Mūsų verslui pridėtinės vertės mokesčio lengvatos netaikomos. Dalį PVM galite susigrąžinti. Buvo nutarta padidinti pelno apmokestinimą iki 19 proc.</i>
muitas; maito mokestis muitinė	<i>Nuo šiol šias prekes gali įsivežti be maito mokesčio. Ar užpildėte maitinės deklaraciją?</i>
skola	
skolingas (-a) (kam?) pa-skolinti (-ina, -ino ką? / ko? kam?) pa-si-skolinti (ką? / ko? iš ko?) įsiskolinti (kam?) prasiskolinti (kam?)	<i>Lieku tau skolingas. Skola – ne žaizda, neužgis. Paskolink man pinigų – rytoj atiduosiu. Mielai pasiskolinčiau, bet kad nieko čia nepažįstu. Negaliu – tu jau ir taip man įsiskolinęs. Mes visiškai prasiskolinę bankui.</i>
kreditas: būsto ~; ilgalaikis ~ paskola: vartojamoji ~ išduoti (išduoda, išdavė ką? kam?) paskolą grąžinti (-ina, -ino ką? kam?) paskolą, skolą	<i>Turime pasiėmę būsto kreditą. Norėtume gauti vartojamąją paskolą dvejiems metams. Bankas išdavė paskolą 15 metų terminui. Skolą turėsiu grąžinti per 15 metų.</i>
vekselis; laidavimo raštas; garantinis raštas laiduoti (-uoja, -avo už ką?)	<i>Jeį pasirašysite vekselį, paskolinsiu trūkstamą sumą dar šiandien. Kas už jus galėtų laiduoti?</i>

pradinis įnašas įmoka; kas mėnesinė ~ įsigyti (įsigyja, įsigijo ką?) išsimokėtina (lizingu); kreditan; skolon	<i>Automobilį pirkome išsimokėtina. Kokią kas mėnesinę įmoką turite mokėti bankui? Kurį laiką viską pirkome skolon. Šiuo metu nieko neperku išsimokėtina.</i>
užstatas, laidas užstatyti (-o, -ė ką? kam?) įkeisti (įkeičia, įkeitė kam? ką?) įsipareigoti (-oja, -ojo kam?)	<i>Be užstato bankas paskolų neteikia. Kad gautume naują paskolą verslui gelbėti, užstatėme savo butą. Jei nori paskolos, turėsi įkeisti bankui savo nekilnojamąjį turtą. Mes savo įsipareigojimus įvykdysime.</i>
netesybos atidėti (atideda, atidėjo ką? kuriam laikui?) už-delsti (-delsia, -delsė ką?) išieškoti (-o, -ojo ką? iš ko?) skolą delspinigiai	<i>Jei laiku negrąžinsiu paskolos, mokėsiu dideles netesybas. Mums kilo sunkumų grąžinant paskolą, todėl noriu paprašyti banko atidėti paskolos grąžinimą dvejiems metams. Mes kreipsimės į antstolius, kad išieškotų skolą. Ar žinote, kad už kiekvieną uždelstą dieną mokami delspinigiai?</i>
derybos	
derybininkas (-ė) derėtis (-asi, -ėjosi dėl ko?) nusiderėti suderėti (-a, -ėjo ką? su kuo?)	<i>Galutinė objekto pardavimo kaina kol kas dar derybų objektas – mūsų derybininkai tai aptars kitame susitikime. Dėl kainos dar deramės. Gal pavyks nors kiek nusiderėti? Jau suderėjome, kokiomis sąlygomis bankas mums duos kreditą.</i>
sutartis (-ies; -ių) pasirašyti (-o, -ė su kuo? dėl ko?) sutartį sutarti (-ia, -ė su kuo? dėl ko?); susitarti nutraukti (-ia, -ė ką? su kuo?) sutartį	<i>Artimiausiu metu planuojame pasirašyti ekonominio bendradarbiavimo sutartį. Vyriausybė susitarė, kad artimiausiu metu mokesčiai nesikeis. Jei nutrauksite sutartį, patirsite daug nuostolių.</i>
tarpininkas (-ė) tarpininkauti (-auja, -avo kam?)	<i>Mums nereikia tarpininkų – derėsimės tiesiogiai. Lietuvos ir Rusijos derybose sutiko tarpininkauti Suomija.</i>

PRATIMAI

1. Kokios, jūsų manymu, tokių reiškinių ekonominės pasekmės?

- Pabrango degalai, vadinasi, pakils ir kitų produktų kainos,

.....
 .....

- Iš Lietuvos išvyko daug kvalifikuotų darbininkų, vadinasi, ...

.....
 .....

- Šiomet buvo blogas linų / bulvių / cukrinių runkelių derlius, vadinasi, ...

.....
 .....

- Nuspręsta sumažinti muitus prekėms iš Kinijos, vadinasi, ...
- Buvo įvestas naujas nekilnojamojo turto mokestis, vadinasi, ...
- Buvo sumažintas gyventojų pajamų mokestis, vadinasi, ...
- Dvigubai išaugo valstybės skola, vadinasi, ...

2. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su pateiktu skliaustuose.

Nors šių metų finansiniai ..... *rodikliai* ..... (*rodyti*) dar nėra visiškai aiškūs, nes tebeskaičiuojami kalėdinės ..... (*prekė*) rezultatai, tačiau jau žinome, kad šie metai įmonei buvo tikrai ..... (*pelnas*), o prognozės viršytos. Jau gruodžio pradžioje buvome pasiekę geresnių rezultatų, nei tikėjomės, t. y. apyvarta viršijo 90 mln. litų. Tiesa, šie metai mėsos ..... (*perdirbti*) pramonei nebuvo lengvi – kelios įmonės ..... (*bankrotas*) ir pasitraukė iš rinkos.

Mūsų įmonė džiaugiasi, kad per 2011-uosius pavyko išvengti ..... (*svyruoti*) – atvirkščiai, bendrovė sustiprėjo. „Lietuviškos mėsos“ pardavimų ..... (*apimti*) jau keletus metus iš eilės auga maždaug 20 proc. Tikimės, kad išlaikysime tokį ..... (*augti*) bei ..... (*konkurencija*) ir kitąmet. Tad sakyčiau, kad šalies narystė ES tapo impulsu viso Lietuvos ūkio ..... (*plėstis*).

3. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį.

<i>apyvarta</i>	<i>bankrotas</i>	<i>darbuotojas</i>	<i>gaminys</i>	<i>įmonė</i>	<i>įranga</i>
<i>konkurencija</i>	<i>nuostolis</i>	<i>pelnas</i>	<i>užsakymas</i>	<i>užsakovas</i>	

Mūsų smulkiai ..... *įmonei* ....., gaminančiai įvairius stiklo ....., šie metai buvo šiek tiek geresni nei praėjusieji. Penktadaliu padidėjus ....., neseniai atidarėme parduotuvę, tačiau ..... kol kas dar mažokas. Užsakymų galėtume atlikti ir daugiau, bet neturime nei patalpų, nei ..... Labai plėstis rizikinga, prieš įdarbinant naują žmogų reikia viską

apskaičiuoti, kad vėliau nepatirtume ..... . Aplinkui yra nemažai pavyzdžių, kai ambicingi planai priveda prie ..... . Šiaip didelės ..... neįsivaikome, kadangi mūsų įmonė imasi smulkesnių ..... . Jei norėtume dirbti su stambiais ..... iš statybų sferos, turėtume atnaujinti savo .....

4. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį. Trim žodžiais yra daugiau.

<i>būstas</i>	<i>įmoka</i>	<i>išlaidos</i>	<i>lėšos</i>	<i>palūkanos</i>	<i>paskola</i>
<i>pinigai</i>	<i>terminas</i>	<i>turtas</i>	<i>užstatas</i>	<i>vertė</i>	

Pagrindinis būsto ..... *paskolos* ..... užstatas yra įsigyjamas turtas. Mes finansuojame 75 proc. nekilnojamojo turto ....., tačiau likusius pinigus jums reikia turėti patiems. Todėl ir reikalaujama, kad paskolos gavėjas turėtų ir savų ....., kurių gali reikėti mažiau, jeigu bus įkeistas dar koks nors nekilnojamas ..... . Visą paskolos terminą ..... turi būti apdraustas. Kuo ilgesnis paskolos grąžinimo ....., tuo mažesnės mėnesinės ..... . Grąžindami paskolą anksčiau laiko, Jūs sutaupysite pinigų, nes sumokėsite mažiau .....

Parengta pagal spaudą.

5. Susiekite žodį su jo reikšme.

<i>atlyginimas</i>	pinigai, kuriuos skiriame pirkiniams ir mokesčiams
<i>paskola</i>	pinigų dalis, kurią vienu kartu įmokame mokėdami, pvz., už draudimą
<i>išlaidos</i>	pinigai, kuriuos gauname už darbą
<i>išmoka</i>	pinigai, kuriuos mokame už įstaigų patarnavimus, paslaugas
<i>įmoka</i>	pinigai, kuriuos gauname iš valstybės kaip paramą
<i>moka</i>	pinigai, kuriuos mums išmoka papildomai
<i>indėlis</i>	pinigai, kuriuos jūs sumokėjote, tačiau ta suma buvo per didelė
<i>priemoka</i>	tam tikra pinigų suma, kuri iš mūsų paimama prieš išmokant, pvz., algą
<i>rinkliava</i>	kuriam nors reikalui iš anksto įmokami, renkami pinigai
<i>išskaita</i>	mokami (sumokami ir išmokami) pinigai; kitaip – mokamas užmokestis
<i>įnašas</i>	pinigai, kuriuos pasidedame į banką
<i>permoka</i>	pinigai, kuriuos pasiskoliname iš banko

6. Pavartokite tinkamą pagal prasmę šeštojo pratimo žodį.

- Kokios palūkanos dabar mokamos už ..... *indėlius* ..... ?
- Sveikatos draudimo ..... šiemet padidėjo 5 proc.
- Mūsų įstaigos ..... fondas buvo padidintas dešimčia procentų, vadinasi, 10 procentų augs ir mūsų atlyginimai.
- Nuo liepos 1 dienos vaikų įvaikinusiai šeimai bus išmokama vienkartinė 1 000 litų (8 MGL dydžio) .....

5. Mūsų paskolai gauti užtenka 15–20 proc. pradinio ..... Anksčiau maksimali ..... suma galėjo būti net 90 proc. būsto vertės.
6. Keičiu 2 kambarių butą Karoliniškėse Kavoliuko g. (47 kv. m) į 3 k. butą Karoliniškėse su ..... Siūlyti įvairiausių variantus.
7. .... važiuojantiems į Kuršių nerijos nacionalinio parko teritoriją vairuotojams padidės nuo 10 litų iki 20 litų.

7. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su pateiktu skliaustuose.

Lietuvos banko parengtoje ..... *finansinio* ..... (*finansai*) stabilumo apžvalgoje teigiama, kad ..... (*gyventi*) būsto kainos, pastaraisiais metais ..... (*didėti*) gerokai sparčiau nei infliacija ir dariusios tiesioginę įtaką būsto ..... (*skolintis*) augimui, leidžia daryti prielaidą apie galimą ..... (*kainuoti*) „burbulo“ formavimąsi šalyje. Anot apžvalgos, spartų būsto kainų augimą lėmė nepakankama ..... (*pasiūlyti*), augančios šalies gyventojų pajamos bei geros ..... (*kredituoti*) sąlygos.

8. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Dviem žodžiais yra daugiau.

<i>bankrotas</i>	<i>bendrovė</i>	<i>cechas</i>	<i>gamintojas</i>	<i>įmonė</i>	<i>krizė</i>	<i>nuostolis</i>
<i>paskola</i>	<i>pelnas</i>	<i>pinigai</i>	<i>rinka</i>	<i>skola</i>	<i>uždarymas</i>	<i>vertė</i>
		<i>žaliava</i>				

Apie įmonę „Ekranas“ – faktais, arba Kaip Lietuva nustojo gaminti

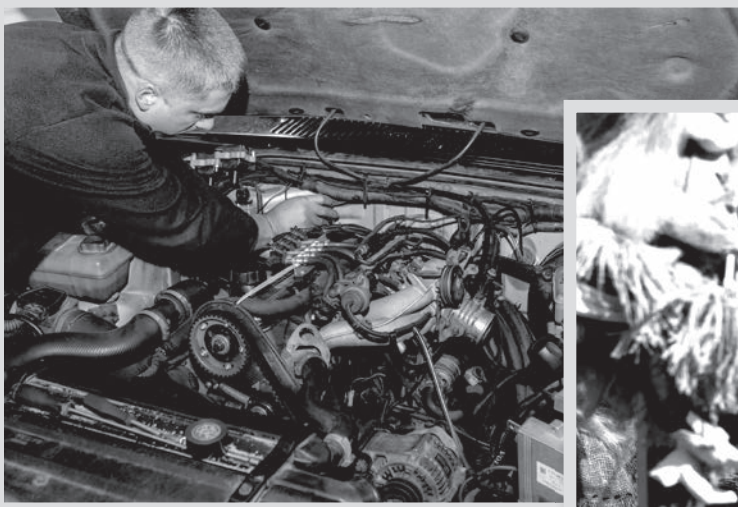
Įkurtas 1962 metais, „Ekranas“ buvo vienintelė tokio pobūdžio ..... *įmonė* ..... Baltijos šalyse, neilgai trukus ji ėmė klestėti. 1991 metais Lietuvai atgavus nepriklausomybę, „Ekranas“ neteko buvusių ..... tiekėjų ir rinkų. Keletą metų kalbėta apie įmonės ..... Tačiau 1994 metais „Ekranas“ privatinuojamas ir įkuriama akcinė ....., gaminanti elektronikos prietaisus.

2002 metais spalio mėnesį antrajame surinkimo ..... kilo milžiniškas gaisras, kuris padarė bendrovei milijoninių ..... Už vienos Šveicarijos draudimo bendrovės išmokėtus ..... cechą buvo atstatytas. 2004 metais jame sumontuota Prancūzijoje pirktas kineskopų surinkimo linija. Šio projekto ..... – 80 milijonų litų.

2005 metų vasarą pradėta kalbėti apie galimą bendrovės ..... – įmonę slėgė šimtmilijoninės ..... Tų pačių metų liepą po bendrovės kreipimosi į Europos Komisiją iškeliama iki šiol beprecedentė antidempingo byla kai kurių Azijos šalių kineskopų ..... 2006 metų pradžioje dėl Turkijos dempinguojamų kainų „Ekranas“ neteko dalies savo ....., o Lietuvos bankai atsisakė suteikti dar vieną ..... Vėl buvo prabilta apie galimą bendrovės bankrotą.

Parengta pagal spaudą.

9. Tai sėkmės istorijos. Žinoma, būta ir sunkių momentų. Papasakokite apie šiuos smulkiuosius verslus.

9. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie politiką

valstybės simboliai	
vėliava; Trispalvė herbas Vytis; Gedimino stulpai	<i>Rytoj – valstybinė šventė ir visur bus iškeltos valstybinės vėliavos. Lietuvos valstybės herbas yra Vytis – šarvuotas raitelis su kalaviju ir skydu. Gediminaičių stulpai – vienas iš Lietuvos valstybingumo simbolių.</i>
nepriklausomybė	
suverenitetas; suverenus (-i) suverenas	<i>Siekiame suvereniteto – visiško politinio, teisinio savarankiškumo. Konstitucija teigia, kad suverenas Lietuvoje yra tauta.</i>
tautų apsisprendimo teisė paskelbti (-ia, -ė ką?) nepriklausomybę kovoti (-oja, -ojo už ką? dėl ko?) pripažinti (pripažįsta, pripažino ką?)	<i>Pagal XVIII a. pabaigoje suformuotą vadinamąją tautų apsisprendimo teisės idėją visos tautos turi teisę į politinę nepriklausomybę. Retai kada pakanka tik paskelbti nepriklausomybę, paprastai už ją reikia ir pakovoti, apginti. Atkurtą Lietuvos valstybę pirmoji pripažino Islandija.</i>
autonomija: politinė ~; teritorinė ~; kultūrinė ~; tautinė ~; švietimo ~	<i>Susikūrus nepriklausomai Lietuvos valstybei, žydų bendruomenė gavo plačią kultūrinę tautinę autonomiją.</i>
kolonizacija; kolonija; kolonizatorius (-ė) kolonizuoti (-uoja, -avo ką?)	<i>Ispanijos užkariavimai ir Amerikos kolonizacija prasidėjo 1492 m., Kristupui Kolumbui atradus Ameriką.</i>
okupacija: okupantas (-ė) okupuoti (-uoja, -avo ką?) aneksija: aneksuoti (-uoja, -avo ką?)	<i>Okupantai, lauk! Lietuvą Tarybų Sąjunga okupavo 1940 m. birželio 15–16 d. Tų pačių metų rugpjūčio 3 d. buvo įvykdyta ir aneksija.</i>
tauta	
tautybė tautinis (-ė); tautiškas (-a); tautiškumas nutautėti (-ėja, -ėjo) nutautinti (-ina, -ino ką?) asimiliacija	<i>Kokia jūsų tautybė? Ar turi tautinį kostiumą? Tautiškumas įgyjamas per tautinę kultūrą. Emigrantų vaikai nesusikalba su seneliais – vyksta nutautėjimas. Ar galime teigti, kad vykdoma nutautinimo politika? Okupuotame krašte vyko sparti asimiliacija.</i>
pilietybė	
piliėtis (-ė) piliėtinis (-ė); piliėtiškas (-a)	<i>Į piliėtinis judėjimus buriasi aktyvūs, šalies likimui neabejingi piliečiai. „Piliėtinė visuomenė“ yra bendras terminas, apibūdinantis visą individų ar grupių socialinę veiklą, kuri nėra valstybės inicijuota ar vykdoma.</i>
visuomenė: visuomeninis (-ė) visuomenininkas (-ė)	<i>Daugelis piliėtiškumą suvokia kaip dalyvavimą visuomeninėje veikloje. Pritariu visuomenininkų kreipimuisi dėl ribojamų piliečių teisių į žodžio laisvę.</i>
judėjimas; sąjūdis; sambūris burtis (buriasi, būrėsi); susiburti	<i>Judėjimas kilo iš piliėtinio pasipriešinimo valdžios cinizmui ir smurtui. Susibūrėme turėdami vieną tikslą – susigrąžinti piliėtines teises.</i>
viešas (-a); viešasis (-oji): viešasis interesas	<i>Mūsų sambūris susikūrė siekdamas apginti viešąjį interesą.</i>

nepasitenkinimas; protestas; neramumai	<i>Įvedus papildomus mokesčius, visoje šalyje kilo neramumai.</i>
akcija; piketas; eitynės; mitingas streikas; visuotinis streikas paskelbti (-ia, -ė ką?) / nu-traukti (-ia, -ė ką?) streiką streikuoti (-uoja, -avo prieš ką?) streiklaužys (-ė) kelti (kelia, kėlė ką?) reikalavimus	<i>Rytoj organizuojame eitynes – protestuosime prieš naują mokesť. Šalį paralyžiavo visuotinis streikas. Jei niekas nesikeis, skelbsime visuotinį streiką. Graikijos žurnalistai streikavo prieš vyriausybės taupymo planus. Aš nebūsiu streiklaužys – streikuosiu su visais kartu. Streikuojantys darbininkai kelia teisėtus reikalavimus.</i>
referendumas plebiscitas	<i>Referendumas yra tiesioginės demokratijos apraiška. 1991 m. vasario 9 d. plebiscite net trys ketvirtadaliai balsavimo teisę turinčių piliečių pasisakė už Lietuvos demokratinę respubliką.</i>
santvarka; režimas	
monarchija; parlamentinė monarchija monarchas (-ė); monarchistas (-ė)	<i>Absoliutinėje monarchijoje valstybę valdantis monarchas turi neribotas galias. Šių laikų monarchų galios varžomos įstatymais.</i>
respublika: parlamentinė ~; prezidentinė ~	<i>Parlamentinėje respublikoje pagrindinė galia sutelkta parlamente.</i>
demokratija: demokratas (-ė) dalyvaujamoji ~ / tiesioginė ~ atstovaujamoji ~ demokratinis (-ė); demokratiškas (-a)	<i>Demokratija nėra tik sprendimų priėmimo mechanizmas. Dalyvaujamoji, arba tiesioginė, demokratija suteikia žmonėms daugiau sprendžiamosios galios nei atstovaujamoji. Jei valstybėje politiniai sprendimai priimami apeinant demokratines institucijas, tokia valstybė jau nebėra demokratinė.</i>
oligarchija: oligarchas (-ė)	<i>Valdžia sutelkta kelių oligarchų rankose, politiniai sprendimai priimami nebedemokratiškai.</i>
autokratija: autokratas (-ė)	<i>Autokratija įsigali tada, kai valstybę valdantis vienas asmuo (autokratas) savo rankose sutelkia neribotas galias.</i>
diktatūra: diktatorius (-ė) diktatoriškas (-a)	<i>Sakoma, kad visos respublikos yra demokratinės, tačiau kartais diktatoriai ateina į valdžią ir per rinkimus.</i>
totalitarizmas: totalitarinis (-ė)	<i>Pagal represyvumo laipsnį bei politinius požiūrius diktatūra skirstoma į totalitarinę ir autoritarinę.</i>
tironija: tironas (-ė)	<i>Pasak Aristotelio, valdovas yra laimingas, jei laimingi visi valstybės nariai – jei šios sąlygos nepaisoma, monarchija perauga į tironiją.</i>
anarchija: anarchistas (-ė)	<i>Vienas iš būdų valdyti protus – nuolat grasinti anarchija. Anarchistai neigia valstybės būtinybę, pasisako už nehierarchinį valdymą.</i>
valdovas (-ė); pavaldinys (-ė) pavaldus (-i) (kam?)	<i>Kviečiame aplankyti Valdovų rūmus. Anksčiau Generalinė prokuratūra buvo pavaldi Seimui.</i>
imperija: imperatorius (-ė), imperatorienė caras, carienė	<i>Anksčiau ar vėliau žlunga visos imperijos. Paskutinis Kinijos imperatorius sosto atsisakė 1912 m. Rusijos caras Nikolajus II siekė modernizuoti šalį.</i>
karalystė karalius, karalienė, karalaitis (-ė) princas; princesė	<i>Pati garsiausia Europos monarchija – Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė. Kas žino, koks būtų buvęs Lietuvos likimas, jei Vytautą būtų spėję karūnuoti Lietuvos karaliumi? Princas Haris yra trečiasis eilėje į Jungtinės Karalystės sostą.</i>

(didžioji) kunigaikštystė (didysis) kunigaikštis, kunigaikštienė	<i>Kviečiame į Lietuvos didžiosios kunigaikštystės žemėlapių parodą. Kunigaikštis nuo mažens žinojo, kad jis – „atsarginis“ sosto paveldėtojas.</i>
sostas: paveldėti (-i, -ėjo ką?) sostą, karalystę atsisakyti (-o, -ė ko?) sosto karūna: karūnuoti (-uoja, -avo ką? kuo?)	<i>Paveldėti karūną paprasčiau nei nusipelnyti tautos pagarbą. Karaliumi jis tapo netikėtai – broliui savo noru atsisakius sosto. Būsimasis karalius iškilmingai bus karūnuotas jau šį savaitgalį.</i>
partija	
~ narys (-ė); ~ pirmininkas (-ė); ~ lyderis (-ė); ~ šalininkas (-ė) atstovas (-ė); atstovauti (-auja, -avo kam?)	<i>Kokia partijai priklausote? Kokios partijos narys esate? Kas jūsų partijos pirmininkas? Pakvieskime savo šalininkus balsuoti už naująją koaliciją. Kokiai visuomenės daliai jūsų partija atstovauja?</i>
sistema: vienpartinė ~; dvipartinė ~; daugiapartinė ~	<i>Lietuva yra daugiapartinė parlamentinė Respublika su kai kuriais pusiau prezidentinio valdymo požymiais.</i>
pažiūros politiniai įsitikinimai dešinė / kairė; centras dešinysis (-ioji) / kairysis (-ioji)	<i>Kokių jūs esate pažiūrų? Kokios jūsų pažiūros? Ir šiais laikais dar persekiojami žmonės už politinius įsitikinimus. Mūsų partija laikosi centro dešinės pažiūrų. Šiuo metu jau išsityrynė skirtumai tarp vadinamųjų dešiniųjų ir kairiųjų partijų.</i>
opozicija: oponuoti (-uoja, -avo kam?)	<i>Po rinkimų susiformavo nauja opozicija.</i>
oponentas (-ė)	<i>O kaip į šį klausimą atsakytų jūsų oponentas?</i>
populizmas: populistas (-ė); populistinis (-ė)	<i>Man atrodo, kad tie politikai, kurie kaltina vieni kitus populizmu, veidmainiauja – visa politika populistiška.</i>
rinkimai	
mero ~; savivaldybių (vietinės savivaldos) ~; Seimo ~; Parlamento ~; Prezidento ~; Europarlamento ~	<i>Lietuvoje prezidentas renkamas tiesiogiai kas penkeri metai. Seimo ir savivaldos rinkimai vyksta kas ketveri metai.</i>
eiliniai ~; pirmalaikiai ~; pakartotiniai ~	<i>Pirmalaikiuose rinkimuose pergalę šventė opozicija. Rinkimai skelbiami neįvykusiais – šioje apygardoje vyks pakartotiniai rinkimai.</i>
rinkimų turas: pirmasis ~; antrasis ~	<i>Nesitikiu laimėti pirmajame ture, bet į antrąjį rinkimų turą išeisiu.</i>
rinkimų teisė	<i>Konstitucijoje įtvirtinta visuotinė, lygi ir tiesioginė rinkimų teisė.</i>
kandidatas (-ė) į prezidentus, tarybos narius kandidatūra pretendentas į kandidatus	<i>Šiuose rinkimuose mūsų partija savo kandidato nekelia. Savo kandidatūrą iškėliau pats. Jeigu pretendentą į kandidatus parems 20 tūkstančių piliečių, jis taps tikru kandidatu.</i>
rinkimų štabas rinkimų agitacija agituoti (-uoja, -avo ką? už ką?) agitacinis lapelis, lankstinukas, plakatas	<i>Kas jūsų rinkimų štabo vadovas? Balsavimo dieną rinkimų agitacija draudžiama. Kviečiu visus agituoti už Laisvės lygą. Visas miestas išklijuotas agitaciniais plakatais.</i>
rinkėjas (-a) rinkimų biuletenis rinkėjo pažymėjimas	<i>Rinkėjų aktyvumas kol kas dar labai mažas. Kiekvienais metais daugėja sugadintų rinkimų biuletenių. Rinkimuose gali dalyvauti ir negavę rinkėjo pažymėjimo.</i>

balsas nu-balsuoti (-uoja, -avo už ką?) balsuoti paštu	<i>Dar nežinau, kam atiduosiu savo balsą per šiuos rinkimus. Visada balsavau už vieną ir tą pačią partiją. Jei negalite balsuoti rinkimų dieną, balsuokite iš anksto paštu.</i>
slaptas / atviras balsavimas iš-rinkti (-renka, -rinko ką? kuo?) laimėti (-i, -ėjo ką?) rinkimus pralaimėti (ką?) rinkimus	<i>Šis sprendimas buvo priimtas atviru balsavimu. Atkuriamojo Seimo pirmininku išrinktas Vytautas Landsbergis. Šiuos rinkimus laimėjome nedidele balsų persvara. Nesu pralaimėjęs nė vieno rinkimų.</i>
rinkimų apygarda: viena <i>daugiamandatė apygarda</i> (Seimo rinkimai – visa Lietuva) 71 <i>vienmandatė</i> ~	<i>Daugiamandatėje apygardoje balsuojama už partijas, t. y. už jų sudarytus sąrašus, ir taip išrenkama 70 Seimo narių; jei partija gauna mažiau nei 5 proc., į Seimą ji nepatenka. Vienmandatėje apygardoje balsuojama už asmenybes. Paprastai kandidatus iškelia ir remia politinės partijos.</i>
rinkimų apylinkė (iš viso jų yra 2 031)	<i>Kurioje rinkimų apylinkėje mes balsuosime?</i>
rinkimų komisija	<i>Ar toks rinkimų komisijos darbas yra Rinkimų įstatymo pažeidimas, Vyriausiosios rinkimų komisijos (VRK) pirmininkas atsisako komentuoti.</i>
stebėtojas (-a)	<i>Ieškome aktyvių žmonių stebėti rinkimų apylinkių darbą.</i>
valdžia	
valdžių padalijimo principas įstatymų leidžiamoji valdžia vykdomoji valdžia teisminė valdžia	<i>Valdžių padalijimo principas sako: niekas neturi visos galios spręsti, turi tartis tarpusavyje. Įstatymų leidžiamoji valdžia priklauso Seimui, vykdomoji valdžia – Vyriausybei, teisminė valdžia sprendžia teisinius ginčus.</i>
valdžios institucijos tarnautojas (-a); valdininkas (-ė)	<i>Lietuvoje draudžiama piketuoti prie valstybės valdžios institucijų. Kaip apsaugoti pilietį nuo valdininkų savivalės?</i>
valdančioji partija; valdančioji dauguma; valdančioji koalicija valdyti (-o, -ė ką?) šalį	<i>Kokios partijos sudaro valdančiąją Lietuvos koaliciją? Valdančiąją daugumą sudarys dešiniųjų jėgų atstovai. Kokia partija šiuo metu valdo šalį?</i>
savivalda savivaldybė: meras seniūnija: seniūnas bendruomenė: pirmininkas (-ė) savivalė	<i>Savivalda suteikia žmonėms galimybę dalyvauti sprendžiant jų pačių gyvenimo klausimus. Ne meras ar seniūnas turi spręsti, kaip mums tvarkytis. Mūsų rajono bendruomenė labai susitelkusi – pernai sustabdėme neteisėtas statybas parke. Valdžios savivalę tramdo tik pilietinė visuomenė.</i>
dauguma / mažuma vyriausybė: daugumos ~; mažumos ~; vaivorykštės ~	<i>Tik užsitikrinę daugumą galėsime sudaryti savo vyriausybę. Jau susitarta dėl „vaivorykštės“ koalicijos – nacionalinės santarvės vyriausybės, į ją kviečiamos ir kairiosios, ir dešinėsios politinės jėgos.</i>
mandatas	<i>Seimo nario mandatas panaikinamas apkaltos proceso tvarka.</i>
priesaika (kam?) prisiekti (-ia, -ė kas? kam?) prisaikdinti (-ina, -ino ką?)	<i>Už Seimo nario priesaikos sulaužymą gresia apkalta. Išrinkti parlamentariai visų pirma prisiekia Lietuvos Respublikai. Ketvirtadienį prisaiškinta laikinoji vyriausybė.</i>

eiti (eina, ėjo) pareigas laikinai teikti (-ia, -ė kam? ką?) kandidatūrą pritari (-ia, -ė kam?) kandidatūrai į (kokį?) postą	Ūkio ministrui pavesta laikinai eiti ir Ministro pirmininko pareigas. Prezidentas teikia Seimui Konstitucinio Teismo teisėjo kandidatūrą. Valdančioji dauguma pritarė jo kandidatūrai į generalinio prokuroro postą.
atsistatydinti (-ina, -ino) iš pareigų atstatydinti (ką?) iš pareigų	Aš atsistatydinu. Jis negali būti atstatydintas iš generalinio prokuroro pareigų – kol kas opozicija neturi tiek balsų.
įgaliojimai suteikti (-ia, -ė ką? kam?) įgaliojimus laikinai sustabdyti (-o, -ė ką?) įgaliojimus	Siūloma pripažinti, kad 1990–1992 m. V. Landsbergiui buvo suteikti prezidento įgaliojimai. Kol vyksta teismo tyrimas, Seimo narys laikinai sustabdė savo įgaliojimus.
apkaltos procesas per apkaltą nušalinti (-ina, -ino ką?) nuo pareigų	R. Paksas yra pirmasis ir kol kas vienintelis LR Prezidentas, nuo pareigų nušalintas apkaltos tvarka.
valstybės perversmas užgrobti (-ia, -ė ką?) valdžią pučas	Valstybės perversmas nebūtinai turi būti įvykdytas jėga, užtenka neteisėto politinio sprendimo ir valdžia bus užgropta. Maskvoje rugpjūtį įvykęs pučas paspartino Sovietų Sąjungos žlugimą.

PRATIMAI

1. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį.

<i>atstovauti</i>	<i>atstovauti</i>	<i>atšaukti</i>	<i>rinkti</i>	<i>rinkti</i>	<i>svarstyti</i>	<i>taisyti</i>
<i>turėti</i>	<i>tvarkyti</i>	<i>tvirtinti</i>	<i>vadovauti</i>	<i>vertinti</i>	<i>vykdyti</i>	

Svarbiausia institucija, kuri ..... *atstovauja* ..... tautai, – parlamentas (Lietuvoje – Seimas). Parlamentas ..... įstatymų projektus, priima įstatymus, juos ..... Kai kuriose šalyse (bet ne Lietuvoje) parlamentas turi teisę ..... prezidentą.

Kiekviena politinė sistema ..... svarbiausią valdžios organą – vyriausybę, kitaip tariant, Ministrų kabinetą, kuriam ..... premjeras. Šis valdžios organas ..... šalies ekonomiką, vidaus gyvenimą.

Prezidentą paprastai ..... arba visi valstybės piliečiai tiesioginiuose rinkimuose, arba parlamentas. Kaip šalies vadovas, prezidentas gali ..... ar atmesti naujai parlamento kuriamus įstatymus, yra vyriausiasis ginkluotųjų pajėgų vadas. Prezidentas ..... šaliai užsienyje, vadovauja užsienio politikai, t. y. kartu su užsienio reikalų ministerija ..... užsienio politiką. Vyriausybės teikimu skiria ir ..... Lietuvos Respublikos diplomatinis atstovus užsienio valstybėse.

Lietuvoje aukščiausias teisingumo organas yra Konstitucinis Teismas. Jis ..... valdžios veiklą, svarsto įvairias bylas.

Parengta pagal spaudą.

2. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Vienu žodžiu yra daugiau.

<i>apygarda</i>	<i>kandidatas</i>	<i>koalicija</i>	<i>narys</i>	<i>pilietis</i>	<i>referendumas</i>	<i>rezultatas</i>
<i>rinkėjas</i>	<u><i>rinkimai</i></u>	<i>paštas</i>	<i>sąrašas</i>	<i>Seimas</i>	<i>teisė</i>	<i>turas</i>
					<i>turas</i>	<i>vienmandatė</i>

..... *Rinkimai* ..... į Seimą įvyko. Vakar 20 valandą buvo balsavę apie 50 proc. ....
 Balsavimo teisę turi daugiau kaip 2 mln. 640 tūkst. Lietuvos ....., vyresnių kaip 18 metų.
 Rinkimai į Seimą laikomi įvykusiais, jeigu daugiamandatėje ..... dalyvauja 25 proc. visų rin-
 kėjų, o ..... apygardose – 40 proc. visų rinkėjų. Paštu balsavo 62 893 rinkėjai – 2,38 proc.
 visų balsavimo ..... turinčių Lietuvos piliečių.

Sekmadienį dėl 141 Seimo ..... vietos kovojo 1 351 kandidatas, susibūrę į 24 partijų
 ir politinių organizacijų bei vienos ..... sąrašus. 877 kandidatai balotiravosi 71 vienman-
 datėje apygardoje.

Palyginti su ankstesniais ..... rinkimais, norinčiųjų patekti į Seimą padvigubėjo. Tada
 varžėsi 857 ....., iš kurių 740 buvo įrašyti į 17 partijų, politinių bei visuomeninių organi-
 zacijų .....

Kartu su Seimo rinkimais vyko ir ..... keturiais visiems piliečiams svar-
 biausiais klausimais. Preliminarūs rinkimų ..... paaiškėjo vėlai naktį, o antrasis rinkimų
 ..... įvyks lapkričio 10 dieną.

3. Kursyvu pateiktus žodžius pakeiskite artimos reikšmės žodžiais (kai kur reikės pakeisti ir sakinio konstrukciją).

1. Opozicija suorganizavo mitingą savo kandidatui į prezidentus *palaikyti* / ..... *paremti* .....
2. Vilniuje *daugiausia balsų gavo* / ..... dešiniųjų partijų kandidatai.
3. Prezidentas pasinaudojo savo veto teise ir *vetavo* / ..... naujajį Seimo daugumos pa-
 siūlytą Medžioklės įstatymą.
4. Aš *atidaviau savo balsą už* / ..... Tremtinių sąjungos palaikytą kandidatą.
5. Tik kai kurios partijos ir jų lyderiai asmeniškai *ragino* / ..... nedalyvauti rinkimuose.
6. 71 vienmandatėje apygardoje šiuose rinkimuose *balotiravosi* / ..... 1 077 kandidatai.
7. *Aš esu nepriklausomas kandidatas* / ..... – šiuose rinkimuose į Seimą manęs neremia
 jokia partija.
8. Mes turime teisę svarbiausiais valstybės gyvenimo klausimais pasisakyti *visuotinėje visos valstybės piliečių
 apklausoje* / .....
9. Mes *palaikome jūsų partiją* / .....
10. Šie rinkimai mums suteikė teisę artimiausius ketverius metus *tvarkyti šalies politinį gyvenimą* /
 .....
11. Šiuo klausimu prašom kreiptis į *valstybinės įstaigos darbuotojus* / .....
12. Šiuos klausimus sprendžia ne savivaldybė, o *aukščiausioji valstybės valdymo institucija* /
 .....

13. Parlamentinėje respublikoje aukščiausia valdžia priklauso įstatymų leidžiamajai valdžiai / .....
14. Mūsų kandidatas šventė pergalę / ..... jau pirmajame ture.

4. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį.

<i>atmesti</i>	<i>eiti</i>	<i>grąžinti</i>	<i>paskelbti</i>	<i>pateikti</i>	<i>patvirtinti</i>	<i>priimti</i>
<i>prisiesti</i>	<i>pristatyti</i>	<i>pritarti</i>	<i>skirti</i>	<i>sušaukti</i>	<i>teikti</i>	

Vyriausybės formavimo tvarka pagal Konstituciją ir įstatymus

- **Iki spalio 31 d.** (t. y. per 7 dienas po Seimo rinkimų antrojo turo) Vyriausioji rinkimų komisija privalo ..... *paskelbti* ..... galutinius Seimo rinkimų rezultatus.
- **Ne vėliau kaip lapkričio 15 d.** (t. y. per 15 dienų nuo rinkimų rezultatų paskelbimo) prezidentas turi ..... Seimą į pirmąjį posėdį. Tą pačią dieną dabartinė Vyriausybė ..... prezidentui įgaliojimus ir prezidentas paveda jai pareigas ..... laikinai, kol bus sudarytas naujasis ministrų kabinetas.
- **Iki gruodžio 1 d.** (t. y. ne vėliau kaip per 15 d. nuo tada, kai Vyriausybė grąžino savo įgaliojimus) prezidentas Seimui privalo ..... naują ministro pirmininko kandidatūrą. Seimui naujoji premjero kandidatūra ..... artimiausiame Seimo posėdyje (gruodžio 2-ąją), o ne vėliau kaip per savaitę (iki gruodžio 9-osios) Seimas privalo ..... sprendimą dėl premjero skyrimo.
- **Iki gruodžio 24 d.** (t. y. per 15 dienų po paskyrimo) premjeras ..... Seimui savo sudarytą ir prezidento ..... Vyriausybės programą, taip pat prezidentui pristato ministrų kandidatūras. Ministrus dekretu ..... prezidentas.
- **Iki sausio 8 d.** (ne vėliau kaip per 15 dienų po pateikimo) Seimas turi ..... Vyriausybės programai arba ją ..... Seimui pritarus programai, Vyriausybė ..... ir gauna įgaliojimus veikti.

Parengta pagal spaudą.

5. Papasakokite, kaip Vyriausybė formuojama jūsų šalyje?

6. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį. Vienu žodžiu yra daugiau.

<i>apgailauti</i>	<i>atšaukti</i>	<i>dalyvauti</i>	<i>išėiti</i>	<i>išvaikyti</i>	<i>kilti</i>	<i>niokoti</i>
<i>nukentėti</i>	<i>paraginti</i>	<i>paralyžuoti</i>	<i>palaikyti</i>	<i>protestuoti</i>	<i>reaguoti</i>	<i>reikšti</i>

1. Prancūzų profesinės sąjungos ir studentų organizacijos ..... *paragino* ..... kovo 28 dieną dalyvauti visuotiniame streike dėl naujojo darbo įstatymo.
2. Vienos dienos streiku sieksime priversti vyriausybę ..... minimą darbo įstatymą.
3. Tikimės, kad streike ..... daug valstybinio sektoriaus darbuotojų, bet kol kas neaišku, kaip sureaguos privatus sektorius.
4. Protestuodami prieš Darbo kodekso pakeitimus į gatves ..... tūkstančiai protestuotojų.
5. Savaitgalį taikūs protestai vyko visoje šalyje. Protestų banga ..... visos šalies gyvenimą.
6. Po taikios protesto demonstracijos naktį sostinėje ..... keletas susirėmimų su policija.
7. Protestuotojai ..... kavines, knygynus, parduotuves.
8. Policija protestuotojus ..... ašarinėmis dujomis.
9. Per susidūrimus buvo sužeisti keli pareigūnai, ... ir protestuotojai.
10. Demonstrantai taikiai ..... savo tikėjimą demokratine ir laisva Baltarusija, ..., kad nebuvo užtikrinti laisvi, teisingi ir demokratiniai rinkimai.

7. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su duotuoju skliaustuose.

1. Referendumas yra tiesioginės demokratijos apraiška, kai ..... *balsuojant* ..... (*balsas*) visuotinėje šalies, regiono ar valstybės piliečių apklausoje koks nors klausimas patvirtinamas ar atmetamas.
2. 1991 m. vasario 9 d. plebiscite net trys ketvirtadaliai ..... (*balsas*) teisę turinčių Lietuvos piliečių pasisakė už Lietuvos ..... (*demokratija*) respubliką ir taip galutinai įtvirtino Lietuvos ..... (*nepriklausomas*).
3. Pilietinis dialogas yra ..... (*demokratija*) viešosios nuomonės formavimo procesas.
4. .... (*save + valdyti*) suteikia žmonėms galimybę dalyvauti sprendžiant jų pačių gyvenimo klausimus, pradedant banaliausiais – laiptinės tvarkymo – ir baigiant valstybiniais pasirinkimais.
5. Reikia įsidėmėti, kad teismai ..... (*ne + pavaldyti*) niekam, išskyrus – įstatymą.
6. Vakarų demokratijos nepripažino Lietuvos ..... (*okupuoti*).
7. Politikoje labai svarbu mokėti pripažinti savo ..... (*pralaimėti*).
8. Mūsų apygardose ir antrajame ture nelaimėjo nė vienas kandidatas, todėl po kelių mėnesių čia vyks ..... (*pakartoti*) rinkimai.
9. Mūsų judėjimas kilo iš pilietinio ..... (*pasipriešinti*) valdžios cinizmui, melui ir smurtui.
10. Apkaltos procesas pradėtas dėl kaltinimo sulaužius Seimo nario ..... (*prisiekti*).

8. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį.

<i>atstovas</i>	<i>baimė</i>	<i>delegacija</i>	<i>eiga</i>	<i>kampanija</i>	<i>lyderis</i>
<i>pareigūnas</i>	<i>prezidentas</i>	<i>stebėtojas</i>	<i>teisė</i>	<i>žiniasklaida</i>	

Europos Parlamento *delegacija* Baltarusijos rinkimams stebėti paskelbė pranešimą apie rinkimų ..... Jame sakoma, kad rinkimai vyko ..... ir grasinimų atmosferoje. Masinė opozicijos ..... ir juos palaikančiųjų areštų banga, nepriklausomos ..... puolimas, ... iš kaimyninių šalių neįleidimas į šalį aiškiai parodė, kad rinkimų ..... Baltarusijoje nebuvo sąžininga ir demokratinė. Todėl, pasak europarlamentarų, Aleksandras Lukašenka negali vadintis teisėtu .....

JAV administracijos atstovas perspėjo Baltarusijos valdžios ..... „nebauginti ir nesuiminėti asmenų, kurie naudojami savo politinėmis .....“ ir pareikalavo paleisti visus pastaruoju metu sulaikytus opozicijos .....

Parengta pagal spaudą.

9. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį.

- Baltijos kelio *politinėje* akcijoje Lietuvos, Latvijos ir Estijos ..... pasmerkė Molotovo-Ribbentropo paktą ir išreiškė siekį neprievartiniu būdu atkurti nepriklausomą .....
- Dalyvaujamoji demokratija yra ES ..... modelio dalis. Lisabonos sutartyje atstovaujamoji demokratija, kai veikiama ....., ir dalyvaujamoji demokratija, kai veikiama per išrinktus ....., viena kitą papildo.
- Rinkimų rezultatai rodo, jog antrasis ..... įvyks – nė vienas kandidatas negavo daugiau nei pusės rinkėjų balsų.
- Respublikoje valstybės vadovas yra nuolat ..... Į antrąjį turą išeis tie du kandidatai, kurie ..... daugiausia balsų. Toliau varžysimės antrajame ture.
- Vienmandatėse rinkimų ..... rinkimai laikomi įvykusiais, jei juose dalyvauja daugiau kaip 40 procentų ....., įrašytų į tos rinkimų apygardos rinkėjų sąrašus. Išrinktu laikomas tas ....., už kurį balsavo daugiau kaip pusė rinkimuose dalyvavusių rinkėjų.
- Negalintiems balsuoti rinkimų dieną sudaroma galimybė pareikšti savo valią anksčiau – balsuoti .....
- ..... ugdyimo pamokomis siekiama ugdyti veiklią respublikos meilę.
- Absoliutinėje monarchijoje valstybę valdantis ..... (karalius, imperatorius ir pan.) turi neribotas galias. Šių laikų monarchų galios varžomos įstatymais, kitų ....., dažniausiai – parlamento. Šiuolaikinių parlamentinių ..... pavyzdžiai: Didžioji Britanija, Švedija, Olandija, Belgija, Ispanija ir kitos šalys.
- ..... įsigali ten, kur valdančiųjų – vienos asmens ar grupuotės – galia neribojama nei Konstitucija, nei kitais įstatymais. Ji paprastai grindžiama jėga, siekiama asmeninių interesų.

10. Balsavimo ..... turi kiekvienas LR pilietis, kai jam sukanka 18 metų.
11. Laimėsime pirmajame ture, jei ..... daugiau kaip pusę rinkimų apygardoje atiduotų balsų.
12. Šioje šalyje tai jau ketvirtas ..... perversmas per dvejus metus – į valdžią vėl sugrįžo kariškiai.
13. Mano įsitikinimu, toks Seimo sprendimas pažeidžia demokratinę mūsų valstybės .....

10. Šiose iliustracijose užfiksuotos kelios svarbesnės jaunimo politikos problemos.

Kaip šios problemos sprendžiamos jūsų šalyje? Kaip jas spręstumėte jūs, jei būtumėte politikai?

10. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie socialinę rūpybą, paramą

parama	
bėda, nelaimė	<i>Kiekvieną gali ištikti bėda. Tikrą draugą pažinsi nelaimėje.</i>
parama, pagalba: pa-remti (-remia, -rėmė ką? kuo?): rėmėjas padėti (padeda, padėjo kam?) ištiesti (-ia, -ė kam?) pagalbos ranką labdara; labdaringa veikla šalpa su-šelpiti (-ia, -ė ką? kuo?)	<i>Ne visi išdrįsta paprašyti pagalbos. Valdžios paramos nesulaukėme. Paremsime, kas kuo galime. Kas jūsų akcijos rėmėjas? Kaip galiu, taip padedu. Kai šeima per gaisrą neteko namų, pirmieji pagalbos ranką ištiesė kaimynai. Mūsų fondas užsiima labdara. Siūlau įkurti savitarpio šalpos fondą – kiekvieną gali ištikti nelaimė. Pirmiausia mus sušelpė „Caritas“.</i>
auka pa-aukoti (-oja, -ojo kiek? kam?); suaukoti aukotojas (-a)	<i>Didžiausia auka – 9 000 litų. Paaukok 5 litus. Padovanok savo laiko – tai irgi gali tapti auka. Per labdaros koncertą suaukoti pinigai bus skirti vaikų globos namams.</i>
išmoka; pašalpa pa-skirti (-skiria, -skyrė ką? kam?) pašalpa	<i>Socialiai remtinios šeimos gauna valstybės pašalpą. Šiomet savivaldybė skyrė dar daugiau lėšų bedarbių išmokoms.</i>
lengvata (kam?) taikyti (-o, -ė ką? kam?) lengvatą	<i>Studentams Lietuvoje taikomos šios lengvatos: transporto, gyventojų pajamų mokesčio (GPM) lengvata, leidžianti susigrąžinti dalį už studijas sumokėtų lėšų, studentų draudimas privalomuoju sveikatos draudimu.</i>
socialiai remtinus žmogus: bedarbis (-ė); neįgalusis (-ioji); našlaitis (-ė); benamis (-ė)	<i>Deja, per ekonominę krizę socialiai remtinų žmonių padaugėjo, o lėšų, skirtų paramai, sumažėjo.</i>
MGL (minimalus gyvenimo lygis) bazinė socialinė išmoka (anksčiau – MGL)	<i>Minimali mėnesinė alga (MMA) turi būti ne mažesnė nei MGL. Gimus vaikui skiriama vienkartinė 11 bazinių socialinių išmokų (MGL) dydžio išmoka.</i>
socialinė atskirtis (-ies) integruotis (-uojasi, -avosi) socialinė visuomenės integracija	<i>Visi politikai turėtų kelti uždavinį – įveikti socialinę atskirtį. Speciali programa rūpinsis, kaip padėti pabėgėliams integruotis į visuomenę.</i>
socialinis darbas socialinis (-ė) darbuotojas (-a)	<i>Sunkiausia dirbti socialinį darbą su probleminėmis šeimomis. Socialinis darbuotojas teikia socialines paslaugas.</i>
socializacija socialus (-i); asocialus (-i) socialinis (-ė)	<i>Socializacijos procesas kai kada sutrinka. Kaip įvertinti asocialių asmenų keliamą riziką? Reikėtų įvertinti visas socialinės rizikos šeimų problemas.</i>
socialinis draudimas (Sodra): privalomasis ~; savanoriškasis ~ apdrausti (apdraudžia, apdraudė ką?) apsidrausti (kam? / nuo ko?) socialinio draudimo įmoka socialinio draudimo stažas socialinio draudimo (Sodros) pažymėjimas	<i>Asmenys, kurie nedraudžiami privalomuoju pensijų draudimu, gali draustis savanoriškuoju pensijų draudimu. Mane apdraudė tėvai. Gal esate savanoriškai apsidraudę ligos ar motinystės pašalpomis? Kas privalo mokėti socialinio draudimo įmokas? Koks jūsų socialinio draudimo stažas? Prašom parodyti Sodros pažymėjimą arba pasakyti jo numerį.</i>
parama šeimai	
motinystės / tėvystės pašalpa, išmoka nėštumo ir gimdymo atostogos	<i>Motinystės išmokos dydis pirmaisiais metais sudaro 90 proc. uždarbio. Kada planuojate išeiti nėštumo ir gimdymo atostogų?</i>

daugiavaikė šeima	<i>Šeima, kurioje auginami trys vaikai, Lietuvoje laikoma daugiavaike.</i>
nepilna šeima: vieniša motina / vienišas tėvas	<i>Daugėja vienišų motinų, auginančių vaikus. Vienišas tėvas kol kas dar reta kategorija – paprastai po skyrų vaikų augina motina.</i>
šeima: asociali ~; socialinės rizikos ~ piktnaudžiauti (-iauja, -iavo kuo?) kvaišalais: alkoholiu, narkotikais ir pan. apleisti (apleidžia, apleido ką?) vaikus neprižiūrėti (-i, -ėjo ko?) vaikų	<i>Kokios šeimos yra priskiriamos socialinės rizikos šeimų grupei? Kaip padaryti, kad piktnaudžiaujantys alkoholiu tėvai nepragertų vaikams skirtų pašalpų? Kaip pamatyti kiekvieną socialiai ir emociškai apleistą vaiką? Už vaikų nepriežiūrą tėvai baudžiami.</i>
apriboti (-oja, -ojo ką?) tėvystės, motinystės teises atimti (atima, atėmė ką?) tėvystės, motinystės teises	<i>Už vaikų nepriežiūrą jiems buvo apribotos tėvystės teisės. Laimei, tai sukretė tėvus ir jie padarė viską, kad susigrąžintų savo vaikus. Kai buvo nustatyta, kad vaikas susižalojo dėl girtos motinos, teismas galutinai nusprendė atimti iš jos motinystės teises.</i>
vaikų globa; rūpyba	<i>Vaikų globa šiuo metu užsiima kelios institucijos.</i>
kūdikių namai vaikų globos namai gyvybės langelis	<i>Laiptinėje paliktas vaikas nuvežtas į Vilniaus kūdikių namus. Kiek vaikų šiuo metu auga vaikų globos namuose? Kauno gyvybės langelyje rastas vienerių metų pamestinukas.</i>
globėjas (-a); globotinis (-ė) globoti (-oja, -ojo ką?) rūpintojas (-a) rūpintis (-inasi, -inosi kuo?); pasirūpinti įtėvis; įmotė į-si-vaikinti (-ina, -ino ką?)	<i>Kasmet parengiama beveik 7 kartus mažiau naujų globėjų, nei atsiranda vaikų, kuriems reikalinga globa. Be tėvų priežiūros likusiems vaikams nuo 15 iki 18 metų amžiaus skiriami nebe globėjai, o rūpintojai. Kad esu įvaikintas, sužinojau ne iš įtėvių – tai ir buvo skaudžiausia.</i>
alimentai: mokėti (-a, -ėjo ką?) alimentus vengti (-ia, -ė) mokėti alimentus	<i>Valstybė remia ir tuos vaikus, kurių tėvai nemoka jiems alimentų. Teismas vaiko tėvui priteisė mokėti lėšas vaiko išlaikymui, tačiau tėvas vengia mokėti alimentus, nuolat keičia darbovietes.</i>
našlaitis (-ė)	<i>Našlaičiams, kol sulauks pilnametystės, bus mokama pašalpa netekus maitintojo.</i>
parama senatvėje	
pensija pensininkas (-ė) senatvės pensija pa-senti (-sensta, -seno) išankstinė senatvės pensija	<i>Jau seniai galėčiau išeiti į pensiją, bet kad iš jos neišgyvensiu. Kai dviem dirbantiems teks vienas pensininkas, socialinės paramos sistema žlugs. Lietuvos visuomenė sparčiai sensta – tuoj senatvės pensiją gaus kas ketvirtas šalies gyventojas. Išankstinė senatvės pensija mokama, kai iki senatvės pensijos amžiaus lieka ne daugiau kaip 5 metai.</i>
našlys (-ė): našlio, našlės pensija	<i>Našlio pensija šiuo metu ištis labai menka.</i>
globos, slaugos, priežiūros įstaigos	<i>Mano dėdei reikia priežiūros visą parą, todėl šeima apgyvendino jį slaugos namuose prie parapijos.</i>
parama netekus darbo	
darbo rinka	<i>Ar galite apžvelgti, kokie yra darbo rinkos ir darbdavių poreikiai?</i>
nedarbas	<i>Ilgą laiką didėjęs nedarbas šiuo metu pradeda mažėti.</i>

bedarbis (-ė) ilgalaikis (-ė) bedarbis (-ė) nedarbo socialinio draudimo išmoka / bedarbio pašalpa	<i>Bedarbiais laikomi nedirbantys ir nestudijuojantys darbingo amžiaus darbingi asmenys. Sunku į darbo rinką grąžinti ilgalaikius bedarbius. Nedarbo socialinio draudimo išmoka skiriama tik tiems, kurie registruoti darbo biržoje.</i>
darbo birža persikvalifikuoti (-uoja, -avo)	<i>Esu užsiregistravęs darbo biržoje, kol kas negavau jokio pasiūlymo. Darbo birža pasiūlė persikvalifikuoti – įgyti paklausių specialybę.</i>
darbo vieta	<i>Vyriausybės socialinė politika visų pirma turi skatinti verslą kurti naujas darbo vietas.</i>
socialiai atsakingas verslas	<i>Socialiai atsakingą verslą visuomenė vertina kur kas palankiau.</i>
parama ligos atveju	
ligos pašalpa nedarbingas (-a) laikinas nedarbingumas	<i>Negaliu sirgti – gautos ligos pašalpos neužtenka vaistams įsigyti. Dėl ligos buvau nedarbinga dvi savaites. Susirgus gydytojas išduoda laikino nedarbingumo pažymėjimą.</i>
netekto darbingumo pašalpa; pensija netekti (netenka, neteko ko?) darbingumo	<i>Nedarbingu laikomas asmuo, netekęs 75–100 proc. darbingumo. Asmuo, netekęs 45–70 proc. darbingumo, laikomas iš dalies darbingu.</i>
ligonių kasa kompensuojamieji vaistai	<i>Šiuos tyrimus kompensuoja ligonių kasa. Ligonų kasa kompensuoja vadinamąją bazinę vaistų kainą.</i>
neįgalus (-i); neįgalusis (-ioji) negalia: įgimta ~; įgyta ~; proto ~; fizinė ~	<i>Neįgalieji – viena iš labiausiai atskirtų socialinių grupių. Ką daryti, kad žmonės, turintys proto ar fizinę negalią, būtų visaverčiai visuomenės nariai?</i>
specialieji poreikiai pritaikyti (-o, -ė ką? kam?) aplinką neįgaliųjų integracija	<i>Kad integruotume specialiųjų poreikių vaikus, turime pritaikyti aplinką jų galimybėms. Kaip integruojami žmonės su negalia?</i>
parama neturintiems būsto	
socialinis būstas išsinuomoti (-oja, -ojo ką? iš ko?)	<i>Mažas pajamas turintys asmenys ir šeimos gali nuomotis socialinį būstą iš savivaldybės.</i>
nakvynės namai priglausti (priglaudžia, priglaudė ką?) benamis (-ė)	<i>Nuolatinės gyvenamosios vietos neturintys asmenys gali prisiglausti nakvynės namuose. Lukiškių aikštės benamis savo suoliuko neapleido ir per šalčius.</i>
parama skurstantiems	
gyvenimo lygis: žemas ~; aukštas ~	<i>Kurį laiką kilęs gyvenimo lygis dėl krizės ir vėl smuko.</i>
skurdas; vargas; neturtas skurdžiai, vargingai skurdo riba	<i>Būsime kartu ir varge, ir skurde. Skurdžiai gyvenančių žmonių nemažėja. Kiek žmonių gyvena žemiau skurdo ribos ar ties skurdo riba?</i>
socialiai pažeidžiamas (-a) kęsti (kenčia, kentė ką?) skurdą skursti (skursta, skurdo) nuskursti; nusigyventi nu-skurdinti (-ina, -ino ką?)	<i>Socialiai pažeidžiamiausi – jaunos šeimos, auginančios vaikus, ir pensininkai – per krizę kentė skurdą. Labiausiai gaila skurstančių jaunų šeimų. Baisu susirgti – per metus nusigyventum. Ši ekonominė krizė nuskurdino daug šeimų.</i>

vargšas, vargeta elgeta: elgetauti (-auja, -avo) išmalda	<i>Kas trečias vargšas pasaulyje gyvena Indijoje. Šelpi elgetaujančius vaikus, vadinasi, skatini tokį gyvenimo būdą. Kai žmogus prašo išmaldos, negaliu neduoti, net jei žinau, kad ją išleis netinkamai.</i>
taupus (-i) su-si-taupyti (-o, -ė ką? kam?) santaupos gyventi (-ena, -eno) nuo algos iki algos atidėti (atideda, atidėjo ką?) juodai dienai susiveržti (-ia, -ė ką?) diržus	<i>Gyvename labai taupiai. Taupome kiekvieną centą. Norėčiau susitaupyti automobiliui. Jei kuris netektų darbo, kurį laiką gyventume iš santaupų. Negaliu susitaupyti – gyvenu nuo algos iki algos ir nieko negaliu atidėti juodai dienai. Per krizę diržus susiveržė socialiai pažeidžiamiausi: jaunos šeimos, auginančios vaikus, ir pensininkai.</i>
turtas pasiturintis, turtingas žmogus; turtuolis (-ė) praturtėti (-ėja, -ėjo) prasigyventi (-ena, -eno)	<i>Senelis per karą neteko viso turto. Nesame turtuliai, bet savo poreikiams užsidirbame. Seneliai praturtėjo prekiaudami su Lotynų Amerika. Prasigyvenome ne iš karto, žinome ir ką reiškia skaičiuoti centus.</i>
socialinės problemos	
badas badauti (-auja, -avo kas?) mirti (miršta, mirė) nuo / iš / dėl bado / badu	<i>JT duomenimis, kasmet badu miršta apie 6 milijonai vaikų. Šiuo metu pasaulyje badauja apie vienas milijardas žmonių. Pasaulyje yra šalių, kur žmonės dar miršta nuo bado.</i>
priklausomybės ligos: alkoholizmas, narkomanija	<i>Specialistai, gydantys vaikus ir paauglius nuo priklausomybės ligų – alkoholizmo, narkomanijos – kartais jaučiasi bejėgiai.</i>
užkrečiamos ligos, epidemijos ŽIV (žmogaus imunodeficito viruso) nešiotojas AIDS (įgytas imunodeficito sindromas)	<i>Pasaulyje plinta užkrečiamos ligos: tuberkuliozė, poliomielitas, kyla epidemijos. Paprastai viruso nešiotojai užkrečia kitus netyčia. AIDS diagnozė jau nėra mirties nuosprendis.</i>
vaikų ir kūdikių mirtingumas	<i>Jungtinių Tautų duomenimis, kai kuriose šalyse vaikų ir kūdikių mirtingumas vis dar išlieka labai didelis.</i>
vaikų išnaudojimas	<i>Čia klesti vaikų išnaudojimas – jie verčiami dirbti po dvylika valandų per parą.</i>
smurtas šeimoje: smurtauti (-auja, -avo)	<i>Smurtautojas verčia savo šeimą gyventi nuolatinėje baimėje.</i>
diskriminacija: rasinė ~; klasinė ~; ~ darbo rinkoje; ~ dėl amžiaus; ~ dėl lyties; ~ dėl seksualinės orientacijos	<i>Per savo gyvenimą daugelis yra susidūrę su vienokia ar kitokia diskriminacija. Darbo rinkoje dominuoja diskriminacija dėl amžiaus – darbdaviams nereikalingi nei senjorai, nei žalias jaunimas.</i>
neapykanta: rasinė ~; klasinė ~; tautinė ~ skatinti (-ina, -ino ką?), kurstyti (-o, -ė ką?) tautinę neapykantą	<i>Rasinė neapykanta lengvai virsta smurtu. Ar žinai, kad už neapykantos kurstymą yra numatyta baudžiamoji atsakomybė?</i>

PRATIMAI

1. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Dviem žodžiais yra daugiau.

<i>birža</i>	<i>darbas</i>	<i>draudimas</i>	<i>išmoka</i>
<i>kvalifikacija</i>	<i>mokestis</i>	<i>nedarbas</i>	<i>parama pašalpa</i>
<i>sistema</i>	<i>skyrimas</i>	<i>skurdas</i>	<i>stipendija</i>

Nors dirbantys dieninių studijų studentai moka ..... *mokesčius* ..... valstybei, praradę darbą jie negali pretenduoti į bedarbio ..... . Toks studentas gali pretenduoti į socialinę valstybės ..... , tačiau ji neskiriama vakarinių ar neakivaizdinių studijų studentams – praradę ..... jie paramos turi laukti 6 mėnesius. Kad dabartinė socialinių pašalpų ..... tvarka nebeatitinka jaunų žmonių lūkesčių, sutinka ir kai kurie politikai.

Šiuo metu dieninių studijų studentas draudžiamas valstybės – privalomojo sveikatos ..... (PSD) mokesčio jam savarankiškai mokėti nebereikia. Tačiau darbo ieškantis bedarbis iš darbo ..... turi gauti pasiūlymą dirbti. Jeigu tokių pasiūlymų darbo birža neturi, siūloma persikvalifikuoti, įgyti naują ..... . Be to, kurį laiką gali būti mokama nedarbo draudimo ..... – vadinamoji bedarbio pašalpa.

Vienas iš planuojamų dabartinės socialinės ..... pakeitimų – nepasiturintiems studentams skirti socialinę pašalpą ir socialinę ..... kaip paskatą sėkmingai užbaigti studijas.

Parengta pagal spaudą.

2. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su nurodytu.

- Teismas paskyrė mažamečiui **globą**. Mažylį ėmėsi ..... *globoti* ..... mokytas žmogus. Jis norėjo, kad ir jo ..... būtų išsilavinęs. Tačiau tada ..... dar nežinojo, kad vaikas susidomės ne mokslu, o kelionėmis.
- Kad surengtume koncertą, turėjome ieškoti **rėmėjų**. Pirmieji mus ..... Vilniaus savivaldybė ir Jaunimo teatras. Be jų ..... mes tikrai nebūtume surengę šitokio koncerto.
- Socialinės **rūpybos** centro darbuotojai labai nuoširdūs ir ..... žmonės. Jie ..... ne tik vaikų buitimi ir sveikata, bet ir jų laisvalaikiu. Tėvams kartais nepatinka toks socialinių darbuotojų ..... jų vaikais. Žinoma, jei tėvai patys ..... , socialiniai darbuotojai tik džiaugtųsi. Ypač daug ..... kelia nedarnios ar net asocialios šeimos ir mokyklų nelankantys vaikai.
- Šiuo metu viena rimčiausių socialinių problemų – suaugusių **neprižiūrimi** vaikai. Tokie vaikai iš juos ..... turinčių tėvų dažniausiai išmoksta tik asocialaus elgesio. Ir todėl be ..... palikti vaikai dažniausiai ima krėsti įvairias šunys: rūkyti, vagiliauti ir pan.

5. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Dviem žodžiais yra daugiau.

<i>atskirtis</i>	<i>globa</i>	<i>globėjas</i>	<i>globotinis</i>	<i>įstaiga</i>	<i>išmoka</i>
<i>namai</i>	<i>pajamos</i>	<i>paslauga</i>	<i>poreikis</i>	<i>priklausomybė</i>	
<i>rūpintojas</i>	<i>rūpyba</i>	<i>sistema</i>	<i>šeima</i>	<i>vaikas</i>	<i>vaikas</i>

Lietuvoje yra 10,6 tūkst. globojamų ..... vaikų ..... ir tai sudaro 2 proc. visų šalies vaikų. Kasmet tėvų ..... netenka apie 2,1 tūkst. vaikų. Reaguodama į tokią situaciją, Valstybės kontrolė analizavo, ar Lietuvoje vaikų globos ..... veikia efektyviai.

Tyrimas parodė, kad ši sistema neatitinka ..... poreikių ir kad globa stacionariose globos ..... lemia žemesnę gyvenimo kokybę nei šeimos aplinkoje ir dažnai – net socialinę ..... visam gyvenimui.

Stacionariose globos įstaigose globojamų ..... skaičius daugelį metų nemažėja (apie 4 tūkst.). Trečdalis įstaigų – perpildytos, pavyzdžiui, Alytaus globos ..... globojama 120 vaikų, nors turėtų būti ne daugiau 60.

Be to, nustatyta, kad esama sistema neskatina vaiko globos šeimoje: ji nemotyvuoja ..... , vaikus globojančioms šeimoms trūksta socialinių ..... . Iškalbingas ir tas faktas, kad vaiko globos ..... dydis (520 Lt) nesikeitė beveik 15 metų, o pati išmoka nėra diferencijuojama pagal vaiko ..... (amžių ir sveikatos būklę).

Didelių spragų turi ir vaiko globėjų atrankos procesas. Pavyzdžiui, dabar neprivalu atsižvelgti į tai, ar globėjų ..... nėra įtraukta į socialinės rizikos šeimų sąrašą, vertinti visus su vaiku gyvenančius asmenis. Todėl pasitaiko, kad su vaiko globėju gyvena asmenys, turintys ..... nuo alkoholio. Be to, tokie duomenys, kaip globėjo darbinės ..... , vertinami subjektyviai.

Parengta pagal spaudą.

6. Pavartokite tinkamą pagal prasmę posakį. Dviem posakiais yra daugiau.

Kaip būti galima pasakyti tą patį kitaip?

<i>ant kojų atsistoti</i>	<i>atidėti juodai dienai</i>	<i>Dievui skųstis</i>	<i>duonos kąsnį turėti</i>
<i>duoti labdarą</i>	<i>gyventi nuo algos iki algos</i>	<i>likti be kelnių</i>	<i>likti be stogo virš galvos</i>
<i>pasidalyti savo geru</i>	<i>pinigų maišas</i>	<i>prašyti išmaldos</i>	<i>susiveržti diržus</i>

1. – Reikėtų priimti tokį įstatymą, kad remti būtų naudinga.
– Bet norint ..... *duoti labdarą* / *sušėlpti* ....., reikia turėti iš ko. Vadinasi, reikia ir įstatymų, kurie skatintų verslą.
2. – Pasilik pas mus. Visiems duonos užteks. Juk neisi elgetauti!
– Tu teisus – aš nemoku ..... / ..... Ir kažin ar kada nors išmoksiu.
3. – Jei ir toliau taip blogai seksis, mes ..... / .....
– Aš jau seniau tau sakiau, kad nusigyvensime, jeigu nieko nedarysime.
4. – Susirasi, Eglute, kokį turtuolį ir mane pamirši...
– Be meilės už kokio ..... / ..... aš netekėsiu.
5. – Jei kiekvienas ..... / ....., nelaimingų ir skurstančių būtų mažiau.
– Taip, bet jei elgetaujantiems vaikams duotume išmaldos, jų atsirastų dar daugiau.
6. – Kad jūs žinotumėte, vaikai, kaip mes norime, kad jūs į žmones išeitumėte!
– Ir kaip mums gaila, kad jums reikės vieniems, be niekieno pagalbos, ... / .....
7. – Ir ko jums, vaikai, negana?.. Sveiki, gerai gyvenate – ..... / ..... negalite...
– Tikrai, visko užtenka – atrodo, tik gyvenk ir džiaukis, bet laimės tai nėra...
8. – Tada nors ..... / ....., o dabar...
– Taip, sutinku, pragyventi galėjome, bet vaikų mokslui ir tada neužteko.
9. – Vaikai, gyvenkite taupiau, ... / ..... – kas žino, kas rytoj gali nutikti...
– Mama, nesirūpink – santaupų mes turime, o be to, kada gyventi, jei ne dabar, kol jauni esame.
10. – Kas galėjo pagalvoti, kad senatvėje ..... / ..... ir turėsime gyventi nakvynės namuose?

7. Atsakykite į šią anketą patys ir apklauskite savo kolegas. Nuspręskite, ką galėtumėte nuveikti kartu.

- Jei būtumėte susitaupę 1 000 Lt ir norėtumėte juos skirti geram darbui, kam jūs juos paaukotumėte? Kodėl?

- *Mokslinių tyrimui institutui, ieškančiam vaistų nuo AIDS ar vėžio.*
- *Vaikui, gatvėje prašančiam išmaldos.*
- *„Caritas“ valgyklai.*
- *Potvynio, žemės drebėjimo ir t. t. aukoms.*
- *Draugui, kurio tėvai bedarbiai.*
- *Niekam (t. y. jūs juos išleistumėte savo reikmėms).*
- *Kita (konkretizuokite).*

- Kaip būtų galima „paskatinti“ žmones aukoti pinigų labdaringsiems projektams?
- Suroošti vaišes, surengti savo rankdarbių parodą, koncertą, spektaklį, sukviesti artimuosius, draugus, kaimynus ar...?

8. Maži geri darbai keičia pasaulį...

Parašykite straipsnį, kuriame pristatytumėte septintoje užduotyje aptartą grupės sumanymą imtis labdaringos veiklos.

11. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie nusikaltimą ir bausmę

nusikalstamumas	
įstatymas; viešosios tvarkos taisyklė nusikalsti (nusikalsta, nusikalto) pažeisti (pažeidžia, pažeidė ką?) įstatymą, viešąją tvarką pažeidinėti įstatymus, viešąją tvarką nusižengti (-ia, -ė kam?) įstatymams	<i>Nusikalte asmenys traukiami civilinėn, administracinėn arba baudžiamojon atsakomybėn. Jūs pažeidėte viešąją tvarką: triukšmavote, kalbėjote necenzūriškai, pasipriešinote patruliui. Jis taip elgiasi nuolat – jis nuolat pažeidinėja viešąją tvarką. Ar nenusižengsiu įstatymams, jei užsirūkyčiau?</i>
nusikaltėlis (-ė); pažeidėjas (-a) nusikaltimas; nusikalstama veika nusikalstamumas	<i>Nusikaltimų daugėja, jei nusikaltėliai lieka nenubausti. Už šią nusikalstamą veiką skiriama penkeri metai kalėjimo. Ar nusikalstamumas pastaruoju metu auga ar mažėja?</i>
viešosios tvarkos pažeidimas	<i>Gerti alų viešoje vietoje draudžiama, tai – viešosios tvarkos pažeidimas.</i>
vagystė	
vagis (-ies; -ių); vagilė; kišenvagis (-ė) pavogti (-vagia, -vogė ką? iš ko?) daiktą apvogti (ką?) žmogų, pastatą vagiliauti (-iauja, -iavo)	<i>Gaudykite vagį! Turguje būna kišenvagių – būkite atsargūs, saugokite savo daiktus! Nepagautas – ne vagis. Iš manęs pavogė piniginę. Mane apvogė! Vagiliauti pradėjo anksti.</i>
užpuolimas	
užpuolikas (-ė) už-pulti (-puola, -puolė ką?)	<i>Laimei, per užpuolimą niekas nebuvo rimtai sužeistas. Panaudojęs fizinę jėgą užpuolikas atėmė iš moters rankinę. Mane užpuolė gatvėje ir sumušė.</i>
apiplėšimas; ginkluotas apiplėšimas	
plėšikas (-ė) api-plėšti (-ia, -ė ką?) banką ginklas: legaliai į-si-gytas, laikomas ~ pa-grasinti (-ina, -ino kam? kuo?) ginklu	<i>Tėtis buvo apsaugininkas, jis žuvo per ginkluotą banko apiplėšimą. Plėšikų buvo du – aš negalėjau pasipriešinti. Iš kur man gauti pinigų – apiplėšti banką?.. Išplėšti seifą. Ar ginklų įsigijote legaliai? Pagrasinęs peiliu užpuolikas atėmė iš moters rankinę.</i>
įsilaužimas	
įsilaužėlis (-ė) įsilaužti (-ia, -ė kur?) į parduotuvę pagrobti (-ia, -ė ką?)	<i>Per įsilaužimą patyrėme daug nuostolių. Įsilaužėliai buvo sulaikyti nusikaltimo vietoje. Įsilaužę į verslininko namus planavo jį apiplėšti, bet, laimei, suveikė signalizacija. Įsilaužę į namus nusikaltėliai pagrobė seifą ir meno kūrinių kolekciją.</i>
įkaitas (-ė)	
paimti (paima, paėmė ką? kuo?) įkaitu paleisti (paleidžia, paleido ką?) įkaitą iš-vaduoti (-uoja, -avo ką?) įkaitą Stokholmo sindromas	<i>Banko plėšikai pabėgo paėmę įkaitais du banko darbuotojus. Gavę išpirką vaiko pagrobėjai įkaitą paleido. Policija įkaitą išvadavo ir suėmė nusikaltėlių gaują. Stokholmo sindromas būdingas tiems įkaitams, kurie įžvelgia savo pagrobėjo elgesyje „gerumo“ apraiškas.</i>
terorizmas	
teroristas (-ė) su-sprogdinti (-ina, -ino ką?) bombą su-sprogti (-sprogsta, -sprogo)	<i>Jūs esate kaltinamas terorizmu. Užgrobę lėktuvą teroristai pareikalavo skristi į Turkiją. Teroristai bandė susprogdinti šį pastatą jau antrą kartą, laimei, bomba nesprogo.</i>
reketas	
reketininkas (-ė) reketuoti (-uoja, -avo ką?)	<i>Greičiausiai jis gyvena iš reketo. Manau, jis – reketininkas, įtariamas ne vienu nusikaltimu. Nusikaltėliai verslininką reketavo keletą metų.</i>

šantažas šantažuotojas (-a) šantažuoti (-uoja, -avo ką?)	<i>Tai šantažas. Šantažuotoją sustabdyti gali tik viešumas. Mane šantažuoja, aš turiu padaryti, kaip jie reikalauja.</i>
chuliganizmas chuliganas (-ė)	<i>Pirmą kartą jis buvo nuteistas už smulkų chuliganizmą. Chuliganai išdaužė kavinės durų stiklą – nuostoliai tikslinami.</i>
vandalizmas vandalas (-ė)	<i>Už suniokotas kapines nuteista jaunų vandalų grupė.</i>
kūno sužalojimas sužaloti (-oja, -ojo ką?) su-mušti (-a, -ė ką? už ką?) su-si-mušti (su kuo?) užmušti (ką?)	<i>Dėl lengvo kūno sužalojimo per muštynes byla nebus keliamo. Kas jus taip sužalojo? Taip, aš jį mušiau. Porą kartų sudaviau. Dėl ko jūs susimušėte? Užmušti jo tikrai nenorėjau...</i>
riaušės susirėmimai: riaušininkas (-ė) iš-vaikyti (-o, -ė) riaušes pasi-priešinti (-ina, -ino kam?) policijai	<i>Kas sukėlė riaušes? Kaip kilo riaušės, niekas negali pasakyti. Per susirėmimus su policija nukentėjo keletas riaušininkų, lengvai sužeisti du policininkai. Riaušių policija išvaikė riaušes. Kodėl tu priešinaisi policijos pareigūnams?</i>
žmogžudystė: tyčinė ~; netyčinė ~ žudikas (-ė); žmogžudys (-ė) užsakyti (-o, -ė ką? kieno?) žmogžudystę pasikėsinti (-ina, -ino į ką?) nu-žudyti (-o, -ė ką?) būtinoji gintis (-ies) savigyna	<i>Tai tyčinė, iš anksto suplanuota žmogžudystė. Kol aš nenuteistas, niekas negali manęs vadinti žmogžudžiu. Tai užsakyta žmogžudystė. Kas, jūsų manymu, surengė šį pasikėsinimą į jūsų gyvybę, kas galėtų norėti jūsų mirties? Aš jį nužudžiau netyčia, aš tik gyniausi. Kaip advokatas, galiu pasakyti, kad tai buvo tik būtinoji gintis. Ginklą įsigijau savigynai.</i>
seksualinė prievarta prievartautojas (-a) išprievartauti (-auja, -avo ką?) per prievartą, prieš valią, sutikimą seksualiai išnaudoti (-oja, -ojo ką?) tvirkinti (-ina, -ino ką?) vaikus priekabiavimas priekabiautojas (-a) priekabiauti (-iauja, -iavo prie ko?)	<i>Seksualinės prievartos aukos dažnai nesikreipia į teisėsaugą. Į policiją kreipėsi išprievartauta nepilnametė. Mergaitė buvo verčiama santykiuoti per prievartą. Prekyba žmonėmis klesti – seksualiai išnaudojami ir nepilnamečiai. Jis buvo nubaustas už nepilnamečių tvirkinimą. Tyrimai parodė, kad seksualinis priekabiavimas dažniausiai patiriamas darbe. Ar prie tavęs jis nepriekabiavo?</i>
kvaišalai; narkotikai narkomanas (-ė) vartoti (-oja, -ojo ką?) svaigintis (-asi, -osi kuo?) kljais prekiauti (-iauja, -iavo kuo?) narkotikais	<i>Pareigūnai jo automobilyje aptiko didelį kiekį kvaišalų. Ar vartojate narkotikus ir kitokius kvaišalus? – Gal svaiginatės kljiais? – Ne, aš nesu narkomanas. – Tai gal jūs prekiaujate narkotikais?</i>
klastojimas; padirbinėjimas klastotojas (-a) su-klastoti (-oja, -ojo ką?) dokumentą	<i>Giminaičiai klasta išviliojo iš senutės visas santaupas. Svetimą turtą užvaldė apgaule, suklastoję senutės parašą.</i>
asmens duomenų vagystė	<i>Jis įtariamamas asmens duomenų vagyste – jo pasas yra suklastotas.</i>
sukčiavimas sukčius; apgavikas (-ė) sukčiauti (-iauja, -iavo)	<i>Jis tikras apgavikas – apgaule išviliojo iš manęs pinigus. Buvo sukčiaujama siekiant užvaldyti didelės vertės turtą.</i>
organizuotas nusikalstamumas nusikalstama grupuotė gauja	<i>Kovoti su organizuotu nusikalstamumu darosi vis sunkiau. Nuo 16 metų priklausote nusikalstamai „agurkinių“ grupuotei. Netiesa, aš nesu tos gaujos narys.</i>

teisė ir teisingumas	
teisė teisėtas (-a) teisinis (-ė); juridinis (-ė) niekinis (-ė) įteisinti (-ina, -ino ką?); į-si-teisinti	<i>Pagrindines žmogaus teises man garantuoja Konstitucija. Toks piliečių pasiklausymas yra visiškai neteisėtas. Valstybė garantuoja nemokamą teisinę pagalbą. Toks sprendimas yra niekinis. Šiuo įstatymu įteisinama kitokia šeimos samprata.</i>
teisės norma norminis aktas; teisės aktas įstatymas; poįstatyminis aktas potvarkis	<i>Lygiateisiškumas tik teisės norma ar kasdienė realybė? Norminiai teisės aktai, kitaip – valstybės institucijų sprendimai, skirstomi į dvi grupes: įstatymus ir poįstatyminius aktus. Visi turime laikytis įstatymo. Prieš įstatymą esame visi lygūs. Šis mero potvarkis neatitinka įstatymo ir todėl yra niekinis.</i>
teisingumas; teisėtumas teisėsauga teisėtvarka	<i>Teismai vykdo teisingumą. Pagrindinės teisėsaugos funkcijos – saugoti teisėtumą, ginti teises. Teisėtvarkos užduotis – užtikrinti teisės normų laikymąsi, viešąją tvarką ir saugumą.</i>
teisinininkas (-ė), juristas (-ė): teisėsaugininkas (-ė); teisėjas (-a); advokatas (-ė); prokuroras (-ė); notaras (-ė)	<i>Kuo pagrįstas teisininko profesijos prestižas? Tik budrių teisėsaugininkų dėka buvo užkirstas kelias dar vienam nusikaltimui.</i>
civilinio proceso šalys ieškovas (-ė); atsakovas (-ė) ieškinys atsakyti (-o, -ė už ką?) patraukti (-ia, -ė ką?) atsakomybėn	<i>Kas šioje byloje yra atsakovas? Ieškovas D. Š. kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl skolos priteisimo. Planuojame pateikti jums 3 000 eurų ieškinį. Už įstatymų nesilaikymą asmenys atsako įstatymų nustatyta tvarka. Už tokius veiksmus jis bus patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.</i>
gynėjas (-a); advokatas (-ė) kaltintojas (-a); prokuroras (-ė)	<i>Apeliaciniu skundu nuteistojo gynėjas prašo panaikinti Apygardos teismo sprendimą, tačiau kaltintojas su tuo nesutinka.</i>
įtariamasis (-oji) įtarti (-ia, -ė ką? kuo?) įtarinėti (-inėja, -inėjo ką? kuo?)	<i>Ar aš įtariamasis? Jei taip, tai kuo jūs mane įtariate? Jis įtariamasis pardavinėjęs narkotikus. Kodėl jūs mane įtarinėjate?</i>
policijos akiratis paieška	<i>Jis jau buvo ne kartą patekęs į policijos akiratį. Paskelbėme įtariamojo paiešką.</i>
tyrimas ikiteisminis tyrimas; tyrėjas (-a) iš-tirti (-tiria, -tyrė ką?) nusikaltimą išaiškinti (-ina, -ino ką?) nusikaltimą	<i>Tyrimas buvo nutrauktas – išsiaiškinta, kad įtariamasis žuvo. Per ikiteisminį tyrimą paaiškėjo, kad įtariamųjų yra ir daugiau. Anksčiau ar vėliau, bet nusikaltimas turi būti iširtas. Kas padėjo išaiškinti šį nusikaltimą?</i>
krata; kratos orderis	<i>Įtariamojo namuose atlikta krata leido surinkti įkalčius.</i>
areštas: arešto orderis sulaikyti (-o, -ė ką?) laikinai suimti (suima, suėmė ką?) areštuoti (-uoja, -avo ką?) areštinė antrankiai uždėti antrankius (uždeda, uždėjo ką? kam?)	<i>Jam buvo išduotas Europos arešto orderis. Ar jūs mane sulaikote? Jei taip, kokių pagrindų? Teismas leido jį suimti dviem mėnesiams. Jūs areštuojamas – uždėkite jam antrankius. Sulaikymo metu priešinosi pareigūnams ir buvo uždarytas į areštinę. Gal galime apsieiti be antrankių – aš neketinu bėgti. Uždėk jam antrankius.</i>
liudytojas (-a) pa-liudyti (-ija, -ijo ką?) liudytojų apsauga	<i>Kada pagrindinis liudytojas duos parodymus teisme? Aš būtinai liudysiu teisme tai, ką žinau. Kodėl pakeitėte parodymus? Jei jums grasina, suteiksime apsaugą.</i>

nukentėjusysis (-ioji)	<i>Nukentėjusioji kol kas negali duoti parodymų – ji be sąmonės.</i>
apklausa; tardymas; kvota akistata tardytojas (-a); kvotėjas (-a) apklausti (-ia, -ė ką?) iš-tardyti (-o, -ė ką?) iš-kvosti (-kvočia, -kvotė ką?)	<i>Po apklausos buvau išleista į namus. Per parengtinį tardymą nustatyta keletas įtariamųjų. Kada surengsite brolių akistatą? Kvotėjas atlieka tardymo veiksmus akivaizdaus nusikaltimo aplinkybėms įrodyti. Ar jau apklausėte liudytojus? Per tardymą mums pavyko surinkti duomenis apie kaltinamojo ryšius mūsų šalyje.</i>
kardomoji priemonė nusikaltimų prevencija už-kardyti (-o, -ė ką?) nusikaltimą užstatas namų areštas	<i>Jam paskirta kardomoji priemonė – rašytinis pasižadėjimas neišvykti. Policija turi užsiimti nusikaltimų prevencija ir užkardymu. Teisėtvarka turi ne tik tirti nusikaltimus, bet ir užkardyti. Prašyčiau paleisti mane iki teismo už užstatą. Teismas jam skyrė namų areštą.</i>
įrodymas; įkaltis su-rinkti (-renka, -rinko ką?) įrodymus pirštų atspaudai nuimti (nuima, nuėmė ką? nuo ko?); paimti (ką?) pirštų atspaudus	<i>Jei norite įrodyti jo kaltę, surinkite visus įkalčius. Nusikaltėliai nespėjo sunaikinti įrodymų. Nuimkite visus pirštų atspaudus nuo visų šio kambario daiktų. Norėtume paimti jūsų pirštų atspaudus.</i>
kaltė; kaltinimas kaltas (-a) ap-kaltinti (-ina, -ino ką? kuo?) pakaltinamas (-a)	<i>Jo kaltė neįrodyta, kodėl jūs jį laikote nusikaltėliu? Kol teismas manęs nepripažino kaltu, aš esu nekaltas. Mane kaltina nebūtais dalykais – savo kaltės aš nepripažįstu. Psichiatrai įtariamąjį pripažino nepakaltinamu.</i>
nekaltumo prezumpcija tariamai galimai neva esq	<i>Prašom laikytis nekaltumo prezumpcijos. Visi žino pasakojimą apie Salierį, tariamai nunuodijusį Mocartą. Darbuotojo galimai padarytą žalą turės įvertinti teismas. Jis neva pats prisipažino padaręs nusikaltimą. Visuomenininkai meta kaltinimus, esq Rokiškio savivaldybė neskuba pradėti ekologinės nelaimės Rokiškio rajone tyrimą.</i>
byla: baudžiamoji ~; civilinė ~; administracinė ~ iš-kelia (iškelia, iškėlė kam? ką?) bylą nutraukti (-ia, -ė ką?) bylą bylinėtis (-inėjasi, -inėjosi su kuo? dėl ko?)	<i>Byla perduota į teismą. Tau teks stoti prieš teismą. Jam iškelta baudžiamoji byla už šmeižtą. Byla buvo nutraukta dėl įrodymų stokos. Dėl šios žemės bylinėjusio jau penkti metai...</i>
teismas	
teismo salė teisiamųjų suolas teisiamasis (-oji); kaltinamasis (-oji)	<i>Į teismo salę atvedino kaltinamąjį. Į teisiamųjų suolą jis pateko už vagystę praėjusių metų pradžioje. Teisiamoji į teisėjo klausimus atsakinėjo nenoriai.</i>
teisėjas (-a); teisėjų kolegija teisti (-ia, -ė ką? už ką?) teisėjauti (-auja, -avo ką?) iš-nagrinėti (-ėja, -ėjo ką?) bylą (teisme), skundus, prašymus, pareiškimus nušalinti (-ina, -ino ką?) teisėją	<i>Bylą nagrinėja trijų teisėjų kolegija. Šioje byloje teisėjauja Vilniaus apygardos teisėjas N. L. Nagrinėjama palikimo byla. Byla nagrinėjama viešai. Skundų nagrinėjimą būtina kontroliuoti. Noriu nušalinti teisėją – iš jo interviu man aišku, kad jis yra šališkas.</i>
tarėjas (-a): tarėjų teismas prisiekusysis (-ioji): prisiekusiųjų teismas	<i>Siūlomos kelios teismų reformos: vieni siūlo įvesti tarėjų institutą, kiti – prisiekusiųjų teismą rezonansinėms byloms spręsti.</i>
teismo ekspertizė; teismo ekspertas (-ė)	<i>Teismo ekspertas paliudijo pagrindinio įkalčio patikimumą.</i>

teismo sprendimas: nuosprendis (kriminalinėje byloje) nutartis (-ies; -ių) (administracinėje byloje)	<i>Manau, nuosprendis yra netgi per švelnus – aš tikėjausi griežtesnio. Nuosprendis yra galutinis ir neapskundžiamas. Ši nutartis galutinė ir neskundžiama.</i>
nuteisti (-ia, -ė ką? už ką) teistas (-a); teistumas išteisinti (-ina, -ino ką?) priteisti (-ia, -ė kam? ką?) senatis (-ies)	<i>Kaip manai, teismas nuteis? Jis teistas du kartus. Kai teistumas išnyksta, asmuo laikomas neteistu. Kaltinamieji šioje byloje buvo išteisinti dėl įkalčių stokos. Teismas priteisė sumokėti 1 000 Lt baudą. Byla buvo nutraukta dėl senaties termino.</i>
įsiteisėti (-ėja, -ėjo) ap-skųsti (-skundžia, -skundė ką?)	<i>Teismo sprendimas dar neįsiteisėjęs. Ar skųsite teismo sprendimą?</i>
bausmė; laisvės atėmimo bausmė mirties bausmė; bausmė iki gyvos galvos lygtinė bausmė; nuteisti lygtinai atidėti (atideda, atidėjo ką?) bausmę	<i>Teismas jam skyrė laisvės atėmimo bausmę 7 metams. Lietuvoje mirties bausmė už labai sunkius nusikaltimus buvo panaikinta, t. y. pakeista bausme iki gyvos galvos. Antrosios instancijos teismas bausmę sušvelnino – skyrė lygtinę bausmę. Bausmės laikas buvo atidėtas metams.</i>
bauda nuobauda	<i>Už tokį nusižengimą skiriama 300–3 000 litų bauda. Nuobodos skiriamos už administracinės teisės pažeidimus.</i>
įkalinimo įstaigos kalėjimas; pataisos namai; kolonija	<i>Įkalinimo įstaigos yra perpildytos. Jis grįžo iš kalėjimo ir ieško darbo. Bausmę jį atliks kolonijoje.</i>
kalinys (-ė) atlikti (atlieka, atliko ką?) bausmę sėdėti (-i, -ėjo kur?) kalėjime kalėti (-i, -ėjo kur?) lygtinis paleidimas	<i>Kalinių Lietuvoje šiuo metu yra daugiau nei kitose ES šalyse. Jo sūnus sėdi kalėjime už vagystę. Kiek laiko jums dar liko kalėti? Seimas siūlo sugriežtinti lygtinio paleidimo sąlygas.</i>
kalėjimo prižiūrėtojas (-a); įkalinimo įstaigos darbuotojas (-a)	<i>Aš dirbu kalėjimo prižiūrėtoju.</i>
apeliacija; apeliantas (-ė) apeliacinis skundas; apeliacinis teismas	<i>Apeliaciją galima pateikti dėl neįsiteisėjusio pirmosios instancijos teismo sprendimo. Byla perduota į Apeliacinį teismą.</i>
kasacija; kasatorius (-ė) kasacinis skundas; kasacinis teismas ap-svarstyti (-o, -ė ką?) skundą pa-tenkinti (-ina, -ino ką?) skundą atmesti (atmeta, atmetė ką?) skundą	<i>Kasaciją pateiksime jau dėl įsiteisėjusio teismo sprendimo. Teismas priėmė mūsų kasacinį skundą. Kada jį svarstys? Tikiuosi, skundas bus patenkintas. Teismas nusprendė skundo netenkinti. Jei skundas bus atmestas, kreipsimės į Europos Žmogaus Teisių Teismą.</i>

PRATIMAI

1. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Tą patį žodį galima vartoti ne vieną kartą.

<i>apkaltinti</i>	<i>įkaltis</i>	<i>kaltė</i>	<i>kaltininkas</i>	<i>kaltas</i>	<i>kaltinamasis</i>
<i>nusikalsti</i>	<i>nusikaltėlis</i>	<i>nusikaltimas</i>	<i>nusikalstamas</i>	<i>nusikalstamumas</i>	

1. Nemaniau, kad teks gyvenime ir ..... *kaltinamųjų* ..... suole pasėdėti.
2. Aš nieko nepadariau... Patikėkite, aš tikrai .....
3. – Ar jis prisipažino padaręs šį .....? – Ne, jis neigia savo .....
4. Visi ..... prieš tave – kaip tu žadi įrodyti, kad esi nekaltas?
5. – Kuo tu jam .....? – Tikrai nežinau, nuo pat pirmos dienos nepatikau, tai ir kabinėjasi prie smulkmenų.
6. Prie Žaliųjų ežerų įvyko skaudi nelaimė – susidūrė du automobiliai, žuvo vieno automobilio vairuotojas, o avarijos ..... paspruko iš įvykio vietos.
7. Per metus ..... Lietuvoje sumažėjo 10 procentų.
8. Dėl šios ..... veikos gresia laisvės atėmimo bausmė iki septynerių metų.
9. – Kuo prokuroras jį .....? – Jis ..... pavogęs automobilį.
10. Teisiamasis pripažintas .....
11. Teisme jis visą ..... prisiėmė sau.
12. Toks jaunas, o jau .....: pavogė automobilį, sužalojo žmogų.
13. Argi nežinojai, kad anksčiau ar vėliau teks atsakyti už kiekvieną savo .....?
14. Prekyba žmonėmis – viena bjauriausių ..... veiklų, mano supratimu, už tai turi būti labai griežtai baudžiama.

2. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį.

1. Pamatę pareigūnus nusikaltėliai bandė pasprukti, bet buvo ..... *sulaikyti* .....
2. Jei priešinsitės, mes jus išsivešime surakintą .....
3. Teisme ruošiamasi nagrinėti plėšime dalyvavusio Tomo ..... bylą.
4. Kaip vertinate teismo nuosprendį? Ar žadate jį .....?
5. Visi ..... gaujos nariai yra neteisti ir iki šiol į policijos akiratį nepatekę jaunuoliai.
6. .... liudytojus paaiškėjo, kad nusikaltėlių buvo trys.
7. Policija surengė reidą, per kurį ..... keletą asmenų, platinusių kvaišalus.
8. Atlikus kratą įtariamojo namuose buvo rasta iš parduotuvės ..... daiktų.
9. Jei policija neras pagrindinio ..... – ginklo, kuriuo buvo nužudytas Tomas, teismo procesas neįvyks – jie negalės manęs niekuo .....
10. – Už ką mane sulaikėte? – Jūsų piniginiėje buvo ..... eurų.
11. Sugretinus ..... parodymus paaiškėjo, kad kažkuris iš jų meluoja.

12. Jei asmuo nuteistas už nesunkų ar apysunkį nusikaltimą, praėjus trejiems metams po bausmės ....., teistumas išnyksta ir asmenys laikomi .....
13. Apeliacinis teismas paliko galioti žemesnės instancijos teismo .....
14. Prokurorai siūlo skirti broliams lygtines .....: vyresniajam skirti 6 mėnesių, o jaunesniajam – 8 mėnesių bausmę lygtinai.
15. Išdaužus langą iš automobilio ..... magnetofonas.

3. Kursyvu pateiktus žodžius pakeiskite artimos reikšmės žodžiais (kai kur reikės pakeisti ir sakinio konstrukciją).

- Patiklūs senukai – lengvas *žmonių, kurie apgaulinėja* / ..... *apgavikų, sukčių* ..... grobis.
- Apklausę visus *asmenis, mačiusius įvykį* / ....., sudarėme nusikaltėlio fotorobotą.
- Svetimą turtą pasisavinę žmonės* / ..... iš nusikaltimo vietos pasišalino jų laukusiu automobiliu.
- Dėl tėvų žemės *į teismus vaikščiojau* / ..... penkerius metus.
- Teismas *pripažino jį kaltu ir paskyrė penkerių metų laisvės atėmimo bausmę* / .....
- Teismas *pripažino ją nekaltą ir paleido į laisvę* / .....
- Nepažįstami paaugliai iš mano sūnaus *jėga atėmė* / ..... mobilųjį telefoną.
- Pareigūnas *mirė ne savo mirtimi* / ..... vykdydamas savo pareigą.
- Kiek laiko *jis sėdėjo kalėjime* / .....?
- Teismo sprendimą baudžiamojoje byloje* / ..... mes skūsime.
- Pareigūnai *namie ieškojo daiktų, kurie galėtų įrodyti jo kaltę* / .....
- Jis buvo nušautas ginklu, kurį įsigijau *apsiginti nuo blogų žmonių* / .....

4. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį. Dviem žodžiais yra daugiau.

<i>apvogti</i>	<i>atskubėti</i>	<i>išdaužti</i>	<i>įtarti</i>	<i>nustatyti</i>	<i>pabėgti</i>
<i>pagrobtį</i>	<i>paslėpti</i>	<i>įsilaužti</i>	<i>pavogti</i>	<i>sudaužyti</i>	

Ketvirtadienio naktį per kelias minutes buvo ..... *apvogta* ..... parduotuvė. Į Šilo gatvėje įsikūrusią parduotuvę vagys ..... apie 1 val. nakties. Visa tai užtruko vos porą minučių: ..... vitrinos stiklą, jie ..... kasos aparatą ir spruko. Nors signalizacija suveikė laiku ir apsaugos policija į įvykio vietą ..... negaišdama, tačiau įsibrovėliai jau buvo .....

Parduotuvės patirti nuostoliai kol kas dar tikslinami. Po dienos dalį ..... policija surado. Jos buvo ..... Tauro gyvenvietės miške, tačiau įtariamieji iki šiol dar ..... Tai jau trečioji žaibiška vagystė šiame rajone.

Parengta pagal spaudą.

5. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį.

Lietuvos teismo nuosprendžiu, už prekybą žmonėmis Vilniaus gyventoja ..... praleis 14 metų. Jos broliui teismo ..... turėtų būti paskelbtas rugsėjį. Pareigūnai mano, kad jis sulauks didesnės laisvės atėmimo ..... nei sesuo. Trečiasis įtariamasis už tai, kad padėjo policijai išsiaiškinti šį nusikaltimą, teismo salėje buvo visiškai .....

Toje pat byloje buvo ..... dar trys asmenys: vienas iš jų dėl įkalčių stokos buvo ....., kitas nubaustas lygtinai, o trečiąjį policiją ..... dėl kito, tačiau panašaus nusikaltimo, tad jo teismas įvyks vėliau.

Parengta pagal spaudą.

6. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Vienu žodžiu yra daugiau.

<i>atlikimas</i>	<i>atsakomybė</i>	<i>bauda</i>	<i>bausmė</i>	<i>įstatymas</i>	<i>kaltė</i>
<i>nuobauda</i>	<i>nuosprendis</i>	<i>nuteistasis</i>	<i>pavojingumas</i>	<i>pažeidimas</i>	
<i>taisyklė</i>	<i>teisė</i>	<i>teismas</i>	<i>teistumas</i>	<i>tyrimas</i>	<i>veika</i>

Klausimas prokurorui

„Pernai padariau keletą avarių – jose žmonės nenukentėjo. Už kelių eismo taisyklių pažeidimus buvau nubaustas administracinėmis ..... Praėjusią savaitę vėl sukėliau autoavariją, šįkart nesunkiai nukentėjo žmogus. Teismo skirta bausmė – 990 litų ..... Ar tai reiškia, kad esu teistas? Kas yra ..... ir kada jis išnyksta?“

Į redakcijos klausimą atsako Klaipėdos apygardos prokuratūros Sunkių nusikaltimų ikiteisminio ..... organizavimo skyriaus prokurorė L. R.

– Teistumas – tai teisinė asmens padėtis, kurią sukelia ..... paskirtos bausmės atlikimas. Ši teisinė pasekmė yra būdinga tik baudžiamajai ..... Tai reiškia, kad teistumo sąvoka vartojama tik baudžiamojoje ..... Taigi teistumas atsiranda nuo apkaltinamojo ..... įsiteisėjimo iki išnykimo ar panaikinimo dienos. Savime teistumas išnyksta priklausomai nuo nusikaltimo ..... (nesunkus, apysunkis, sunkus, labai sunkus), nuo ..... formos (tyčinis nusikaltimas ar neatsargus) ir bausmės vykdymo atidėjimo taikymo.

Mano atsakymas būtų toks: asmeniui įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu paskyrus ..... – baudą, pripažįstama, kad jis yra teistas. Padaryta nusikalstama ..... – kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonės eksploatavimo taisyklių ..... – priskiriama neatsargių nusikaltimų kategorijai. Už tokius nusikaltimus nuteistiems asmenims teistumo terminas tęsiasi tik bausmės ..... laikotarpiu – jūs būsite laikomas teistu, kol atliksite bausmę, t. y. iki bausmės sumokėjimo dienos. Sumokėjus baudą, teistumas išnyks savime ir pagal ..... Jūs būsite laikomas neteistu.

Parengta pagal spaudą.

7. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su duotuoju skliaustuose.

1. Sulaikytieji įtariami ..... *pagrobę* ..... (*grobis*) mažiausiai tris automobilius.
2. Noriu jus informuoti: jei ..... (*bendradarbis*) su policija, teismas jums sumažins bausmę.
3. Šiuo metu jis atlieka bausmę už ..... (*sukčius*) stambiu mastu.
4. Gerbiamas ieškove, jūsų ..... (*ieškoti*) surašytas netinkamai, prašome kartu su advokatu jį patikslinti.
5. Aš, kaip ..... (*kaltinti*) nesutinku su advokatu, kad tuos pačius įrodymus galima traktuoti ir kaip nors kitaip.
6. .... (*teisė + saugoti*) institucijos atstovai atsisako komentuoti tyrimą.
7. Kodėl mane suimate? Aš juk nekalta! Tai buvo būtinoji ..... (*gynyba*)!
8. Policijos komisariate pradėtas ..... (*iki + teismas*) tyrimas dėl sukčiavimo.
9. Iš matymo pažįstamas jaunuolis ..... (*grėsmė*) padegti namą, jei negaus reikalaujamų pinigų.
10. .... (*užpulti*), išdaužęs vitrinos stiklą, pagrobė 4 mobiliuosius telefonus.
11. Pranešęs apie dukters neva padarytą avariją ..... (*sukčiauti*) iš klaipėdietės pensininkės išviliojo 5 tūkst. litų.
12. Jaunuolis ketvirtą kartą įkliuvo ..... (*vagis*) automobilius.

8. Parašykite trumpus spaudos pranešimus apie praėjusią savaitę įvykusius ir policijos išaiškintus nusikaltimus: kas, kur ir kada įvyko, kaip policijai pavyko tai išsiaiškinti.

12. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie karą ir taiką

krašto apsauga	
karinės pajėgos: oro ~; jūrų ~; sausumos ~ kariuomenė; armija tarnauti (-auja, -avo kur?)	<i>Partizanai susirėmė su didesnėmis priešo pajėgomis. Išeinu į kariuomenę. Ar tu tarnavai armijoje?</i>
karinė tarnyba: privaloma ~; alternatyvi ~ atsarga: atsarginis (-ė); atsargos karys (-ė) mobilizuoti (-uoja, -avo ką?) demobilizuoti	<i>Vis daugiau jaunuolių pripažįstami netinkami karinei tarnybai. Nors esu išėjęs į atsargą, bet kada stoisiu ginti tėvynės. Dėl sudėtingos situacijos buvo paskelbta mobilizacija – į tikrąją karo tarnybą buvo pašaukta ir keli tūkstančiai atsargos karių.</i>
kariškis (-ė); karys (-ė) šauktinis (-ė); naujokas (-ė) savanoris (-ė) dezertyras; dezertyruoti (-uoja, -avo)	<i>Jis civilis, ne kariškis. Esu karys, atlieku tikrąją karo tarnybą. Kodėl Lietuvoje buvo atsisakyta šauktinių kariuomenės? Mano senelis užsirašė savanoriu. Karo lauko teismas dezertyrams yra negailestingas.</i>
eilinis (-ė) puskarininkis (-ė); karininkas (-ė): jaunesnysis (-ioji) ~; vyresnysis (-ioji) ~ karvedys (-ė) adjutantas (-ė)	<i>Prastas tas eilinis, kuris nesvajuoja tapti generolu. Kol kas esu tik puskarininkis, bet tikrai tapsiu karininku – tėvas didžiutųsi, jei tapčiau majoru. Kadaise didysis karvedys Aleksandras Makedonietis buvo mano herojus. Be adjutanto aš kaip be rankų.</i>
štabas vadovybė	<i>Generalinis štabas pavaldus Krašto apsaugos ministerijai. Areštavus karinę vadovybę vadovauti ėmėsi jaunesnieji karininkai.</i>
daliny; padaliny: karinis laipsnis	<i>Kuriame dalinyje tarnauji? Koks tavo laipsnis? Kiek žvaigždžių antpečiuose užsitarnavai? Armiją sudaro 2–4 korpusai (60 000 ir daugiau karių). Korpusą sudaro 2 ir daugiau divizijos (iki 50 000 karių). Diviziją sudaro 2–5 brigados (iki 20 000 karių). Brigadą sudaro 2–5 pulkai. Pulką, karinį taktinį dalinį, sudaro 2–5 batalionai (iki 2 000 karių). 2–8 kuopos sudaro batalioną (apie 700 karių), jau turi savo štabą. 3–4 būriai (100–200 karių) sudaro kuopą – pagrindinį taktinį padalinį. 3–4 skyriai sudaro būrį (25–60 kareivių). Skyriui (8–12 kareivių) vadovauja seržantas.</i>
pėstininkas (-ė): jūrų ~; motorizuotas (-a) ~ desantininkas (-ė); parašiutininkas (-ė) šaulys (-ė); snajperis (-ė) artilistas (-ė) pasienietis (-ė) jūreivis (-ė) tankistas (-ė) ryšininkas (-ė)	<i>Pėstininkai – tai sausumos kariuomenės branduolys. Desantininkai išsilaipina prieš teritorijoje. Šauliai aprūpinti šautuvais su optiniu taikikliu. Kaip buvęs artilistas pasakysiu, artilerijos pabūklas – ne patranka. Jūsų pareiga – saugoti pasienį šiame pasienio poste. Tarnavau jūreivių povandeniniame karo laive Šiaurės karo laivyne. Tanko įgulą sudaro 2–3 žmonės, ginkluoti pabūklu ir kulkosvaidžiais. Mūšio sėkmė priklauso nuo galimybės palaikyti ryšį su kitais daliniais.</i>
kavaleristas (-ė); raitelis (-ė)	<i>Raitelių armija, arba kavalerija, būdavo pagrindinė smogiamoji jėga.</i>
sargyba; sargybinis (-ė) konvojus patrulis (-ė): patruliuoti (-iuoja, -iavo)	<i>Šį vakarą sargybą eisi tu. Sargybini, būkite budrus sargybos poste. Partizanai užpuolė konvojų saugojusį belaisvius. Įvedus komendantą valandą patruliuodavome visame mieste.</i>

partizanas (-ė); miško brolis rezistentas (-ė); pasipriešinimo dalyvis (-ė) sukilėlis (-ė): sukilti (sukyla, sukilo prieš ką?) sukilimas	<i>Be partizanų, veikiančių prieš teritorijoje, ši pergalė negalima. Pasipriešinimo sovietų okupacijai dalyviai tikėjo, kad Lietuva bus laisva net tada, kai tai atrodė neįmanoma. Dėl caro valdžios smurto sukilo ir valstiečiai. Ginkluotas sukilimas buvo žiauriai numalšintas.</i>
karinė padėtis (-ies) komendanto valanda	<i>Norint numalšinti tarpusavy kariaujančias gentis įvesta karinė padėtis. Nuo kada prasideda komendanto valanda?</i>
bazė; įgula stovykla; kareivinės	<i>Duotas įsakymas grįžti į bazę. Viena įgula buvo įkurta Alytuje. Įsirenkime stovyklą, į kareivines grįšime greitai.</i>
manevrai; manevruoti (-uoja, -avo) kolona; eisena: žygiuoti (-iuoja, -iavo) pratybos; mokymai poligonas	<i>Prasideda manevrai „Gintarinė viltis“. Kariai, žygiuodami pro tribūną su karo vadais, atidavė jiems pagarbą. Sunku pratybose, lengva kare. Šiuose mokymuose bus imituojami karo veiksmai. Per pratybas draudžiama artintis prie poligono.</i>
priesaika: prisiekti (-ia, -ė kam?) su-laužyti (-o, -ė, ką?) priesaiką	<i>Prisiekiu: kovosiu iki paskutinio kraujo lašo ir savo priesaikos nesulaužysiu, savo draugų neišduosiu.</i>
rikiuotė: iš-rikiuoti (-iuoja, -iavo ką?) raportas: raportuoti (-uoja, -avo ką? kam?)	<i>Išrikiuok būrį. Karių rikiuotėje aš stoviu pirmas. Grandini, raportuok.</i>
komanda: komanduoti (-uoja, -avo kam?) įsakymas: įsakyti (-o, -ė kam? ką?)	<i>Klausyt mano komandos. Rankas aukštyn! Lygiuot! Ramiai! Išsirikiuot! Žengte marš! Man davė įsakymą ir aš jį įvykdžiau – aš karys, negalėjau rinktis.</i>
civilis (-ė) evakuacija: evakuoti (-uoja, -avo ką?) pabėgėlis (-ė); pabėgėlių stovykla	<i>Per karą labiausiai nukenčia civiliai gyventojai. Skelbkime sostinės gyventojų evakuaciją. Spėjome evakuoti tik vaikus. Pabėgėlių stovyklos jau priglaudė dešimtis tūkstančių civilių.</i>
belaisvis (-ė): belaisvių stovykla patekti (patenka, pateko) į nelaisvę	<i>Visą karą praleidau belaisvių stovykloje. Į nelaisvę patekau pirmosiomis karo dienomis.</i>
kapituliacija kapituliuoti (-iuoja, -iavo) pasiduoti (pasiduoda, pasidavė kam?)	<i>Paskelbkite kapituliaciją ir ugnis liausis. Dar vienas toks mūšis ir priešoji armija pati kapituliuos. Nešaukite! Pasiduodu! Iškelkime baltą vėliavą.</i>
ginklas	
konvencinis ~; masinio naikinimo ~; cheminis ~; branduolinis ~; biologinis ~	<i>Nuolat kuriami nauji ir tobulinami tradiciniai ginklai, skirti ir gynybai, ir puolimui.</i>
ginkluotė; arsenalas ap-/nu-si-ginkluoti (-uoja, -avo ką?) ginkluotas (-a) / beginklis (-ė)	<i>Sutartis dėl įprastinės ginkluotės sumažinimo nebuvo pasirašyta. Kai visi aplinkui ginkluojasi, nusiginkluoti būtų savižudiška. Nejaugi kariuomenė kovos su beginkliais?</i>
šaukiamasis ginklas; šautuvas; automatas, automatinis šautuvas; revolveris; pistoletas; kulkosvaidis; minosvaidis; granatsvaidis	<i>Ar moki užtaisyti šautuvą? Kadaise mokiausi išardyti automatą ir jį surinkti, bet niekada nesu šaudžiusi. Imk pistoletą, jis jau užtaisytas – šauk, jei nebus kitos išeities.</i>
uniforma neperšaukama liemenė šalmas	<i>Ir iš uniformos galima pažinti, kas kokiame padalinyje tarnauja. Karo zonoje neperšaukiamą liemenę būtina vilkėti visą laiką. Jei ne šalmas, šiuo metu su jumis nekalbėčiau.</i>
šūvis; salvė	<i>Šūviai buvo girdėti visą naktį. Į vado ženklą partizanai atsakė salve.</i>

šauti (šauna, šovė) šaudyti (-o, -ė) šaudmuo šovinys kulka apkaba gilzė; tūta / tūtelė	<i>Nusitaikyk ir šauk. Sulaikytas snaiperis, kuris šaudė iš bažnyčios bokšto. Baigiasi šaudmenys – šovinių ir granatų užteks parai, sviedinių – ne. Kodėl tiek žuvusių? Mes šaudėme ne koviniais, o tuščiais šoviniais. Kulkos trajektorija rodo, kad jis mirė nuo draugiškos kulkos. Turiu pasikeisti apkabą – pridenk. Surinkite visas gilzes – jos padės išsiaiškinti, kas buvo tas šaulys.</i>
sprogmuo bomba su-bombarduoti (-uoja, -avo ką?) sviedinys granata mina už-/iš-minuoti (-uoja, -avo ką?) raketa	<i>Jei šie sprogmenys detonuotų, j orą išlėktų pusė miesto. Tiek bombų būtų sugriovę ne vieną miestą. Miestas buvo negailestingai subombarduotas – tiesiog sulygintas su žeme. Statybininkai rado nesprogusį karo laikų aviacinį sviedinį. Jį nušovė nespėjęs nusviesti granatos ir jį sprogo šalia apkaso. Išminuotojas užlipo ant minos, jį išgelbėjo apsauginiai drabužiai. Karas baigsis, kai bus išminuoti paskutiniai minų laukai. Pirmiausia miestas buvo apšaudytas raketomis.</i>
šarvuotis; tanketė; tankas	<i>Lietuva turi įsigyti šiuolaikinių judrių šarvuočių.</i>
laivynas; flotilė; laivas kreiseris; minininkas; povandeninis laivas; lėktuvnešis	<i>Pratybos atskleidė karinio laivyno galią. Į Juodąją jūrą NATO siunčia dar vieną lėktuvnešį.</i>
eskadrilė bombonešis; naikintuvas; sraigtasparnis	<i>Eskadrilė – tai pagrindinis taktinis karinės aviacijos dalinys. Nuo bombonešių gausmo užgulė ausis.</i>
karas	
šaltasis karas kilti (kyla, kilo kas? dėl ko?) sukelti (sukelia, sukėlė ką? dėl ko?) karą	<i>Šaltasis karas geriau nei tiesiog karas, bet tai irgi karas, ne taika. Dėl ko kilo Antrasis pasaulinis karas, tarsi ir aišku, bet panašu, kad tos pačios priežastys gali sukelti ir trečiąjį pasaulinį karą.</i>
kova kautynės mūšis kautis (kaunasi, kovėsi su kuo? už ką?) nukauti (ką?) kariauti (-iauja, -iavo) kovoti (-oja, -ojo su kuo? už ką?) už-pulti (-puola, -puolė ką?) trauktis (-iasi, -ėsi iš kur?); atsitraukti	<i>Be kovos aš nepasiduosiu. Tose kautynėse žuvo triskart daugiau sribų nei partizanų. Mūšis dar nesibaigė, tuoj sulauksime pastiprinimo. Mums teks susikauti su didesniu, geriau ginkluotu priešu. Kalniškės mūšyje partizanų žuvo 44, o priešų buvo nukauta 400. Kariaujame visiškai kitokį karą nei iki tol buvę. Priešo pusėje kovoja ir samdiniai. Aš kovoju už Tėvynės laisvę, o tu? Mus užpuolė ir mes turėjome gintis. Traukimės – baigiasi šoviniai.</i>
sutriuškinti (-ina, -ino ką?) įsiveržti (-ia, -ė į kur?) užimti (užima, užėmė ką) miestą už-kariauti (-iauja, -iavo ką) šalį užgrobti (-ia, -ė ką?) teritoriją, šalį prijungti (-ia, -ė ką? prie ko?)	<i>Tame mūšyje armija buvo tiesiog sutriuškinta. Pirmiausia į miestą įsiveržė tankai. Užimtą miestą kariai nusiaubė, o po to ir padegė. Aleksandras Makedonietis, atrodo, užkariavo visą pasaulį, bet pralaimėjo pagrindinę kovą. Po karo užgrobtos teritorijos grįžo Prancūzijai. Lietuva buvo prijungta prie Sovietų Sąjungos.</i>
ataka; kontrataka atakuoti (-uoja, -avo ką?); kontratakuoti atremti (atremia, atrėmė ką?) puolimą	<i>Mūsų ataka buvo galingesnė. Pereikime į puolimą – kiek galime tik gintis? Gerai, kontratakuokime. Puolimą atrėmėme su mažiausiais nuostoliais.</i>
gynyba ap-ginti (-gina, -gynė ką? nuo ko?)	<i>Geriausia gynyba – puolimas. Jeį apginsime miestą, priešas sustos. Už mūsų civiliai, jie</i>

gynėjas (-a) žūti (žūna / žūsta / žūva, žuvo už ką?)	<i>neapsigins. Gynėjai kovėsi atkakliai, bet jėgos buvo nelygios. Daug gynėjų žuvo, niekas nenorėjo pasiduoti.</i>
pasala tykoti (-o, -ojo ko?) pasaloje apsuptis (-ies) apsupti (-a, -o ką?)	<i>Prie pagrindinio kelio mūsų laukė pasala. Priešas užpuolė iš pasalų. Partizanai kantriai tykojo pasaloje. Mus apsupo iš visų pusių! Iš apsupties išsiveržėme, bet praradome daug kovos draugų.</i>
apkasas; tranšėja slėptuvė; bunkeris	<i>Išsikaskime apkasus ir sutvirtinkime savo pozicijas. Partizanų įrengto bunkerio NKVD nerado keletą metų.</i>
žvalgyba; žvalgas (-ė) šnipas (-ė): šnipinėti (-ėja, -ėjo kam?)	<i>Šiandakt eisime į žvalgybą. Sugavome šnipą, kuris rinko medžiagą apie įgulą. Kam šnipinėjote?</i>
frontas užnugaris	<i>Visą karą kovojau priešakinėse fronto linijose. Kovoti dviem frontais. Priešo užnugaryje veikė kelios partizanų grupuotės.</i>
pergalė (prieš ką?); pergalingas (-a) laimėti (-i, -ėjo ką?) mūšį, karą nugalėti (-i, -ėjo ką?) pralaimėti (ką?) mūšį, karą (kam?)	<i>Tai buvo Pyro pergalė. Ar jūsų dalinys žygiuos pergalės parade. Galima laimėti mūšį, bet pralaimėti karą. Visi žinome, kas nugalėjo Pirmajame pasauliniame kare. Tas pralaimėjimas buvo neišvengiamas.</i>
išvadavimas iš-vaduoti (-uoja, -avo ką?) miestą iš-vyti (-veja, -vijo ką) priešą (iš kur?)	<i>Išvadavimas jau arti – girdite, kaip frontas artėja? Miestą išvadavome po įnirtingų mūšių dėl kiekvienos gatvės. Pergalę švęsime, kai išvysime visus priešus iš savo žemės.</i>
didvyris (-ė)	<i>Tu tikras didvyris – tu atlikai tikrą žygdarbį, išgelbėjai visą būrį.</i>
išdavikas (-ė)	<i>Jį išdavė bendražygiai, daugel metų kovoję kartu.</i>
medalis, ordinas, apdovanojimas	<i>Jis buvo apdovanotas už drąsą, o ji – už žūstančiųjų gelbėjimą.</i>
taika	
taikos balandis	<i>Biblijoje baltas balandis su alyvmedžio šakele reiškia taiką.</i>
santarvė; taika susitaikyti (-o, -ė su kuo?)	<i>Atkurti santarvę užtruks ilgiau nei laimėti karą – susitaikyti su buvusiais priešais nelengva. Sakoma: nori taikos, ruoškis karui.</i>
taikdarys (-ė)	<i>„Palaiminti taikdariai – jie bus vadinami Dievo vaikais“ (Mt 5, 9).</i>
taikus (-i); taingas (-a)	<i>Mūsų tauta taiki, tikrai nekaringa, bet jei reikės, kovosime.</i>
demilitarizacija demilitaruota zona sunaikinti (-ina, -ino ką?) ginklus nusiginkluoti (-uoja, -avo)	<i>Šią zoną reikia demilitarizuoti. Demilitaruotoje zonoje įsikūrė taikos palaikymo pajėgos. Viena iš taikos sutarties sąlygų – sunaikinti cheminio ginklo atsargas. Ar mes sutiksime nusiginkluoti?</i>
derybos: taikos ~; ~ dėl paliaubų paliaubos: pa-skelbti (-ia, -ė ką?) paliaubas	<i>Derybos dėl paliaubų vyko nuo 1917 gruodžio 3 d., sutartis pasirašyta gruodžio 15 d. Nutraukite ugnį – vyriausybė paskelbė paliaubas.</i>
taikos sutartis (-ies; -ių) sudaryti nepuolimo, savitarpio pagalbos karo atveju sutartį sulaužyti (-o, -ė ką?) sutartį	<i>Lietuvos ir Sovietų Rusijos taikos sutartis buvo pasirašyta 1920 m. liepos 12 d. Nors buvo pasirašyta savitarpio pagalbos sutartis su daugeliu Europos šalių, kai prasidėjo Antrasis pasaulinis karas, pagalbos nesulaukėme.</i>

taikos palaikymo pajėgos iš-saugoti (-o, -ojo ką?) taiką „mėlynieji šalmai“	<i>Kad būtų išvengta karo, prašome JT pasiųsti taikos palaikymo pajėgas. Kartais norint išsaugoti taiką, reikia nebijoti kariauti. Karo nusiaubtoje šalyje taiką palaiko tik „mėlynieji šalmai“.</i>
neutralitetas: neutralus (-i)	<i>Šveicarija laikosi neutraliteto, bet turi stiprią armiją.</i>
pacifizmas; pacifistas (-ė)	<i>Aš esu pacifistas, smerkiu bet kokį karą, bet kokį smurtą.</i>
nesmurtinis pasipriešinimas paskelbti (-ia, -ė) bado streiką	<i>Karui galima priešintis ir nesmurtiniu būdu – tai gerai įrodė Gandis. Viena iš tokios kovos priemonių – bado streikas.</i>
NATO aljansas politinis ir karinis bendradarbiavimas sąjunga: sąjungininkas (-ė)	<i>NATO aljanso nariai yra įsipareigoję ginti laisvę, saugoti bendrą palikimą ir civilizaciją, siekia politinio ir karinio bendradarbiavimo. Sąjungininkai yra įsipareigoję užtikrinti saugumą, ginti vieni kitus.</i>

PRATIMAI

1. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Vienu žodžiu yra daugiau.

<i>apkasas</i>	<i>apsuptis</i>	<i>ataka</i>	<i>derybos</i>	<i>frontas</i>	<i>kova</i>
<i>mina</i>	<i>mūšis</i>	<i>naujokas</i>	<i>paliaubos</i>	<i>patrulis</i>	<i>postas</i>
<i>pozicija</i>	<i>pratybos</i>	<i>priešas</i>	<i>snaiperis</i>	<i>šautuvas</i>	<i>žūtis</i>

- Tik mūsų kapitono sumanumo dėka atrėmėme dvi ..... *atakas* ..... iš eilės.
- ..... pamanė, kad mes norime pasiduoti, ir paliko savo .....
- Sunku kovoti dviem .....
- Kaip tu žadi praeiti sargybos .....? Prie miesto jų yra net keturi.
- Užlipęs ant ..... jis liko gyvas, bet neteko abiejų pėdų.
- Tame ..... žuvo daug karių – dauguma jų buvo ....., parako dar neuostę.
- Yra dalykų, kurių jokiose ..... neišmoksi.
- Prie draugų ..... priprasti neįmanoma.
- ....., kuris slėpėsi bažnyčios bokšte, nukovė daug karių.
- Dar pakentėk – iki artimiausio ..... šliaužti liko visai nedaug.
- ..... krikštą mes patyrėme antrą karo dieną, kai kartu su draugais veržėmės iš .....
- Nenorėčiau, kad mano vaikams kada nors tektų paimti ..... į rankas.
- Pranešė, kad paskelbtos ..... ir bus apsikeista belaisviais. Gal net bus pradėtos ..... dėl taikos.

2. Pavartokite tinkamą duotų veiksmažodžių formą.

<i>apšaudyti</i>	<i>atlikti</i>	<i>atsišaudyti</i>	<i>imti</i>	<i>įsiveržti</i>	<i>kovoti</i>
<i>neiššauti</i>	<i>nevykdyti</i>	<i>nusitaikyti</i>	<i>pasiduoti</i>	<i>slėptis</i>	<i>sprogti</i>
<i>sudėti</i>	<i>sušaudyti</i>	<i>sutriuškinti</i>	<i>šauti</i>	<i>tarnauti</i>	<i>trauktis</i>

1. Kuriame dalinyje tu ..... *tarnavai* .....
2. Mums labai pasisekė, kad prieš armija, ... iš užimtų pozicijų, nespėjo susprogdinti tilto.
3. Traukėmės paskubomis, ..., netekome dviejų karių, dar du buvo nesunkiai sužeisti.
4. Nuleiskit ginklus arba aš .....!
5. Aš blogai girdžiu kairiąja ausimi – granata ..... netoli manęs.
6. Kažkodėl lemiama akimirka užsikirto šautuvas, ir aš .....
7. Iš pradžių priešas miestą ..... raketomis, po to į miestą ..... tan-
kai.
8. Yra žmonių, kurie ..... net nepradėję kovos.
9. Kol mus bombarduodavo, ... apkasuose.
10. Aš šio įsakymo ..... ir savo karių į tą mėsmašę nesiųsiu – galite mane
.....
11. Aš atsisakau ..... ginklą į rankas ir prašau sudaryti man sąlygas
..... alternatyvią karinę tarnybą.
12. Iš šių pozicijų nesitrauksime – ..... iki paskutinio kraujo lašo.
13. Jei mes dabar ..... ginklus, mus apskelbs dezertyrais – tai didelė gėda.
14. Karas baigsis, kai bus ..... paskutinis prieš būrys.
15. Gerai ..... ir šauk. Ugnis!

3. Su šiais veiksmažodžiais sugalvokite savo sakinių.

- iššauti .....
- neiššauti .....
- pašauti .....
- peršauti .....
- nušauti .....
- šaudyti .....
- apšaudyti .....
- sušaudyti .....

- susišaudyti .....
- atsisaudyti .....

4. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiniais ryšiais susijusį su duotuoju.

1. Mano senelio brolis išėjo į karą ..... *savanoriu* ..... (*savo + noras*) – jis dar buvo vaikas, tad tarnavo ..... (*ryšys*).
2. Šiąnakt tavo eilė eiti ..... (*sargas*).
3. Laikytis ..... (*neutralus*) labai brangu, tai gerai žino šveicarai, ... (*ginti*) skiriančys labai didelę savo biudžeto dalį.
4. Mano pažįstamas šveicaras turi savo name įsirengęs ..... (*slėpti*).
5. Jis tarnauja ..... (*desantas*) batalione.
6. Kaip mes ..... (*karas*), kai baigsis ..... (*šaudyti*) atsargos?
7. Palei kelią driekėsi minų laukai – ..... (*mina*) dar keletą metų turės darbo.
8. Į ..... (*ne + laisvas*) gyvas aš nepasiduosiu ir draugų neišduosiu.
9. .... (*sukilti*) būriai pirmuosiuose mūšiuose buvo labai prastai ..... (*ginklas*) – dauguma vyrų į miškus išėjo vien su šakėmis ir dalgiais.
10. .... (*be + ginklas*) civiliai buvo apšaudyti iš pravažiuojančių tankų, yra nušautų ir sužeistų.
11. Nuo ..... (*bomba + nešti*) gausmo mums net užgulė ausis.
12. Kiekvienais metais mes apsilankome ..... (*kautis*), kuriose žuvo visi mano draugai, vietoje.
13. Tik kas antras ..... (*šaukti*) tinka karinei tarnybai – dauguma jaunuolių skundžiasi įvairiais sveikatos sutrikimais.
14. Priešo ..... (*už + nugara*) veikė keletas diversantų grupių.
15. Valstybę galima ..... (*karas*) ne tik ginklu.
16. Pailsėsite ..... (*kareivis*), o dabar – žengte marš!
17. Kur vyksta ..... (*naujas*) pratybos?
18. Mūsų ..... (*ginklas*) labai prasta – tenka kovoti plikomis rankomis.
19. Ypač gėdinga kariauti su ..... (*taika*) civiliais gyventojais.

5. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį.

1. Tada buvo aišku, kad tuoj bus ..... *karas* ....., nes vyriausybė planuoja skelbti visuotinę .....
2. Norėčiau, kad mano sūnus karinę ..... galėtų atlikti baigęs mokslus.
3. Prastas tas ....., kuris nesvajoja tapti generolu.
4. – Koks tavo karinis .....? – Dabar esu kapitonas, bet laikiu paaukštinimo – tikiuosi, netrukus būsiu leitenantas.

5. Susitikime su būsimaisiais karininkais prisiminėme ..... už laisvę.
6. Jei nepaklusi mano ..... ir tavo būrys neatsitrauks, stosi prieš karo lauko tribunolą.
7. Karo pabaigos sulaukiau ..... stovykloje.
8. Visi žinome, kad vienas lauke – ne .....
9. Naujų teritorijų galima užkariauti ne tik ....., bet ir ideologija.
10. Reikia mokėti ir pralaimėti – kas iš to, jei laimėsi ....., o pralaimėsi .....
11. Aš visada norėjau kovoti pirmosiose ..... linijose, bet visą karą praleidau štabe.
12. Tik karo ..... pamatai, kas yra kas: kuris tavo draugas didvyris, o kuris .....
13. Prie kaimo mes patekome į ..... – mus apmėtė granatomis, vienos skeveldra mane nesunkiai sužeidė.
14. Mums trūksta šaudmenų, daug žuvusių ir sužeistų – jei neatvyks ....., atsilauksime pusvalandį, ne ilgiau. Po to aš įsakysiu kariams .....
15. Aš už tai, kad ir vėl grįžtume prie ..... kariuomenės – blogai, jei užaugs karta, taip ir nesupratusi, jog ginti tėvynę – kiekvieno mūsų pareiga.
16. Sukilimas prasidėjo spontaniškai, tačiau neilgai trukus jis apėmė visą kraštą. Ir nors ..... būriai buvo menkai ginkluoti, jie laimėdavo mūšį po mūšio.

6. Pavartokite tinkamą duotų daiktavardžių formą. Dviem žodžiais yra daugiau.

<i>apšaudymas</i>	<i>apsauga</i>	<i>civilis</i>	<i>karys</i>	<i>kovotojas</i>	<i>operacija</i>
<i>pasala</i>	<i>pavojus</i>	<i>sraigtasparnis</i>	<i>stovykla</i>	<i>sukilėlis</i>	
<i>taika</i>	<i>ugnis</i>	<i>užduotis</i>	<i>užnugaris</i>	<i>žvalgyba</i>	

Afganistano pietuose ..... **taikos** ..... palaikymo misiją atliekantys Lietuvos specialiųjų operacijų pajėgų (SOP) eskadrono ..... po mūšio evakavo du sukilėlių ugnies sužeistus .....

Krašto ..... ministerija (KAM) pranešė, kad SOP kariai trečiadienį su Afganistano nacionalinės policijos pareigūnais vykdė .....

Jos metu eskadroną šalia vieno kaimo apšaudė priešiški pajėgų ..... SOP kariams atsakius ....., kovotojai pasitraukė.

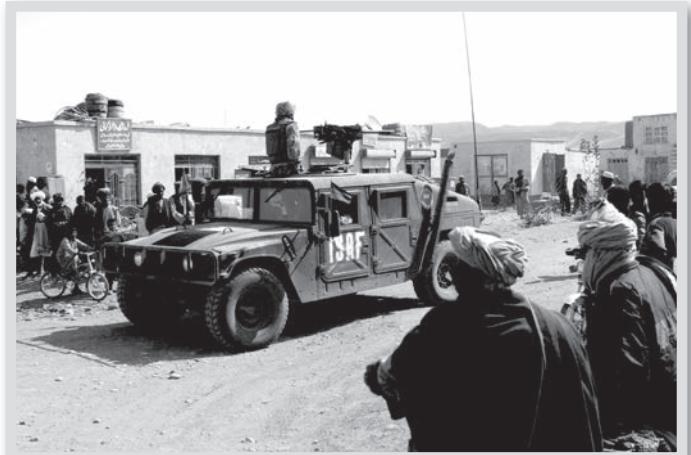
Po apšaudymo kariai ir policininkai rado du ..... ugnies sužeistus civilius asmenis, jiems suteikta skubi medicinos pagalba. Iškvietus medicinos evakuacinį ....., sužeistieji nugabenti į artimiausią ligoninę. Sužeistų afganistaniečių gyvybei ..... negresia.

Per priešų surengtą ..... nei Lietuvos kariai, nei Afganistano nacionalinės policijos pareigūnai nenukentėjo. Pasak KAM spaudos atstovo, po operacijos jie sėkmingai grįžo į .....

Lietuvos SOP kariai moko vietos pajėgas, vykdo specialiąją ....., sukilėlių identifikavimo, sulaikymo ir neutralizavimo bei kitas aukšto intensyvumo kovines ..... Afganistano pietuose.

Parengta pagal spaudą.

7. Kiekvieną situaciją, pavaizduotą nuotraukose, aprašykite 3–5 sakiniais.

13. Kad nepritrūktų žodžių, kai kalbame apie tikėjimą ir religiją

religijos	
budizmas: budistas (-ė) pagoda	<i>Budizmo pradininku laikomas Buda. Budos mokymas propaguoja žmogaus tobulėjimą ir moko, kad žmogus pats kuria savo likimą.</i>
induizmas: induistas (-ė)	<i>Induizmui būdingas savitas monoteizmas (vieno dievo, turinčio daugybę pavidalų, kultas), tikėjimas karma ir reinkarnacija.</i>
islamą: Koranas; Talmudas musulmonas (-ė) mečetė mula imamas	<i>Islamą skelbia tikėjimą Alachu, pranašais (svarbiausias jų – Mahometas), paskutiniu teismu, bausme arba atpildu po mirties. Mečetės, islamo šventyklos, vidus išklotos kilimais. Mulomis vadinami ir musulmonų dvasininkai, ir mokytojai, religinės teisės ir islamo doktrinos aiškintojai. Vyriausiasis mula vadinamas imamu, vadovauja bendrai maldai mečetėje.</i>
judaizmas: Tora (Penkiaknygė) judėjas; žydas (-ė) rabinas sinagoga	<i>Žydų tautinė tapatybė susiformavo religijos pagrindu, todėl žydu galima ir gimti, ir tapti. Judaizmas dar vadinamas Toros religija. Rabine, koks judaizmo požiūris į sėkmę? Vilniaus sinagoga – vienintelė išlikusi iš 105–110 Vilniaus sinagogų ir judėjų maldos namų.</i>
karaitai karaimai kinesa	<i>Karaitai, palyginti nedidelė etninė ir religinė grupė, yra judaizmo sekta. Šiai grupei priklauso ir karaimai – tiurkų grupės tauta, gyvenanti Ukrainoje, Lietuvoje, Lenkijoje. Karaimų maldos namai vadinami kinesa.</i>
krikščionybė: Šventasis Raštas, Biblija: Senasis Testamentas, Naujasis Testamentas; evangelija krikščionis (-ė)	<i>Kai žmogus pasisako esąs krikščionis, jis pasako, ne kuriai bažnyčiai priklauso, o kad yra Kristaus pasekėjas. Šios dienos skaitiniai yra iš Evangelijos pagal Morkų. Krikščionis tiki: Kristus atpirko jo nuodėmes.</i>
katalikybė: Romos katalikai Romos apeigų katalikas (-ė)	<i>Romos katalikų popiežius pakvietė visus melstis už krikščionis, kurie ir šiuo metu persekiojami dėl savo tikėjimo – tarsi pirmieji krikščionys.</i>
stačiatikybė: Rytų krikščionybė stačiatikis (-ė); sentikis (-ė) cerkvė; soboras	<i>Sentikiai nepripažįsta XVII a. patriarcho Nikono įvykdytos reformos ir saugo senąsias religines tradicijas ir apeigas. Cerkvė – rytų apeigų krikščionių – stačiatikių ir unitų – šventykla, kulto namai.</i>
reformacija; protestantizmas reformatas (-ė); evangelikas (-ė); protestantas (-ė)	<i>Reformacija prasidėjo 1517 m., kai Martynas Liuteris Vitenberge paskelbė savo garsiąsias 95 tezes, prikalęs jas prie bažnyčios durų. Reformacijos šalininkai kurį laiką vengė vadintis protestantais.</i>
liuteronybė: liuteronas (-ė)	<i>Liuteris pripažino tik du Sakramentus – krikštą ir komunią, neigė Popiežiaus neklystamumo dogmą, atsisakė celibato, vertė Bibliją.</i>
kalvinizmas: kalvinistas (-ė)	<i>1536 m. Jonas Kalvinas propagavo predestinacijos doktriną. Calvinistai gali būti tapatinami su evangelikais reformatais.</i>
anglikonybė: anglikonas (-ė) pastorius; maldos namai	<i>Jos pradininkas – karalius Henrikas VIII, 1534 m. atskyręs Anglijos bažnyčią nuo Romos Katalikų bažnyčios. Susitikimas su naujuoju pastoriumi įvyko ne maldos namuose.</i>

stabmeldystė; pagonybė stabmeldys (-ė); pagonis (-ė) krivis, žynys vaidila; vaidilutė ramovė, romuva aukijimo vieta: aukuras; alkas	<i>Stabmeldystė – tam tikros dievybės statulos, arba stabo, garbinimas. Pagonybė visų pirma yra gamtinė religija. Krivis, senovės baltų vyriausias žynys, prižiūrėjo šventąją ugnį, vadovavo religinėms apeigoms, laidotuvėms. Vaidila – prūsų kunigas, žynys, o vaidilutė saugojo šventąją ugnį, degančią ramovėje. Alkas – pagonių maldos vieta, čia melstasi ir aukota dievams.</i>
tikėjimas	
tikėjimo bei religinių apeigų laisvė	<i>Lietuvoje religija atskirta nuo valstybės, kartu pripažįstama kiekvieno žmogaus tikėjimo bei religinių apeigų laisvė.</i>
tikėti (-i, -ėjo ką? / kuo? / į ką): tikėjimas tikyba; konfesija įtikėti atsiversti (atsiverčia, atsivertė)	<i>Aš tikiu Dievą. Ar gali mąstantis žmogus tikėti Dievo Apreiškimu? Esu tikybos mokytojas. Augau netikinčiųjų šeimoje, tai, kad įtikėjau, tikras stebuklas. „Atsiverskite ir tikėkite Evangelija“ (Mk, 1, 15).</i>
išpažinti (išpažįsta, išpažino ką?) tikėjimą išpažinėjas (-a) praktikuoti (-uoja, -avo ką?) tikėjimą liudyti (-ija, -ijo ką?) skelbti (-ia, -ė ką?) Dievo žodį apaštalauti (-auja, -avo ką?); apaštalas iš-pranašauti (-auja, -avo ką?); pranašas	<i>Tikėjimas nėra nuopelnas, tikėjimas – tai malonė, dovana. Sukalbėkime tikėjimo išpažinimą (Credo). Monoteistinių religijų išpažinėjai tiki vienatinį Dievą. Kaip rodo apklausos, praktikuojančių katalikų Lietuvoje mažėja. Jei tikintys liudytų Evangeliją savo gyvenimu, įtikėtų ir kiti. „Eikite į visą pasaulį ir skelbkite Evangeliją visai kūrinijai“ (Mk 16, 15). Kiekvienas pakrikštytasis gali apaštalauti. Kristaus atėjimas buvo paskelbtas pranašų. Pranašas Izaijas išpranašavo, jog mergelė pradės ir pagimdys sūnų.</i>
pasaulietis (-ė) pasaulietinis (-ė) / religinis (-ė)	<i>Būtų įdomu aptarti, koks yra pasauliečių pašaukimas Bažnyčioje. Pasaulietinėje valstybėje Bažnyčia atskirta nuo valstybės.</i>
gyvenimas po mirties; pomirtinis gyvenimas; amžinasis gyvenimas	<i>Pagrindinis klausimas, neduodantis žmogui ramybės: ar mūsų gyvenimas yra baigtinis, ar yra gyvenimas po mirties?</i>
amžinybė: amžinas (-a) / laikinas (-a)	<i>Gyvenimas čia, žemėje, yra laikinas. Ilsėkis ramybėje.</i>
paskutinis teismas rojus; dangus skaistykla pragaras	<i>Paskutiniojo teismo – antrojo Kristaus atėjimo – tikintis žmogus laukia viltingai, su pasitikėjimu. Apie Dangaus karalystę Evangelijoje kalbama palyginimais. Skaistykloje esančios sielos jau išgelbėtos. Pragarą žmonės įsivaizduoja kaip bausmės už nuodėmes vietą.</i>
malda už mirusįjį	<i>Amžinąjį atilsį duok mirusiems, Viešpatie, ir amžinoji šviesa jiems tešviečia.</i>
išganymas: išganyti (-o, -ė ką?) sielą	<i>Ne kunigas turi rūpintis tavo sielos išganymu.</i>
siela vėlė dvasia: dvasingas (-a); dvasinis (-ė) Šventoji Dvasia	<i>Žmogus ne tik kūniškas – mirtingame kūne gyvena nemirtinga siela. Mišias už velionio vėlę aukojo jo studijų draugas kunigas Alfonsas. Vienas iš prigimtinių gyvenimo uždavinių – augti dvasiškai. Šiandien švenčiame Sekmines – Šv. Dvasios atsiuntimo šventę.</i>
nuodėmė; nusidėjėlis (-ė) nusidėti (nusideda, nusidėjo kam?)	<i>Viešpatie, pasigailėk manęs, nusidėjėlės. Nusidėti galima ir mintimis, ne tik darbais ar žodžiais.</i>

žaltys; gundytojas; piktasis, nelabasis su-gundyti (-o, -ė ką? kaip? / kuo?) gundymas	<i>Kaip atpažinti blogio jėgos – ją galima įvairiai pavadinti – veikimą savo gyvenime? Kuo žmogus arčiau Dievo, tuo piktasis jį labiau puola. Visi esame gundomi, tik vieni su tais gundymais kovoja, o kiti pasiduoda.</i>
artimo meilė veikli meilė	<i>Didysis Dievo įsakymas yra Meilės įsakymas: „Mylėk Viešpatį Dievą visa širdimi, visa siela, visu protu, visomis jėgomis; mylėk kiekvieną žmogų taip, kaip save“. Tai yra ir artimo meilės mokymas.</i>
kankinys (-ė) palaimintasis (-oji); šventasis (-oji) šventas (-a): šventumas	<i>Trijų Kryžių kalnas – tai atmintis apie kankinius, mirusius už tikėjimą. Netrukus po mirties Jonas Paulius II buvo paskelbtas palaimintuoju. Visi esame pašaukti siekti šventumo, būti šventi.</i>
dogma; dogmatika; dogmatikas (-ė) dogmatinis (-ė); dogmatiškas (-a); davatka, šventeiva	<i>Dogmatika – tai sistemingas kurios nors religijos dogmų išdėstymas. Nebūk dogmatiškas – netvirtink to, ko neišmanai. Perdėtai pamaldžių žmonių niekas nemėgsta, tuo labiau – davatkų.</i>
šventvagystė šventvagis (-ė); šventvagiškas (-a)	<i>Nepagarbus kalbėjimas apie mūsų pranašą yra šventvagystė. Tokios tavo mintys šventvagiškos.</i>
erezija; klaidatikystė eretikas (-ė); klaidatikis (-ė)	<i>Erezija laikomas mokymas, kuris prieštarauja oficialiajam. Anksčiau eretikus degindavo ant laužo ar kitaip persekiojo.</i>
sekta; sektantizmas; sektantas (-ė)	<i>Jaunas žmogus ypač neatsparus sektų poveikiui.</i>
kitatikis (-ė) tikratikis (-ė)	<i>Išpažinti ne vyraujančią tikybą kartais yra grėsminga. Kad būtum kitatikiu tarp tikratikių reikia turėti drąsos.</i>
nekrikštas	<i>Anksčiau nekrikštytus žmones vadindavo nekrikštais, cicilikais ir pan.</i>
bažnyčia; apeigos	
bažnyčia	<i>Einu į bažnyčių ne tik sekmadieniais</i>
Išganytojas ganytojas; šventikas; kunigas	<i>Kristus – Gerasis Ganytojas. Jėzaus Kristaus, mūsų Išganytojo, auka. Katalikų Bažnyčios kunigai turi laikytis celibato.</i>
popiežius; šventasis tėvas šventasis sostas	<i>Popiežius Pranciškus pakvietė tikinčiuosius melstis už pašaukimus. Lietuvos ambasadorius prie Šventojo Sosto susitiko su Popiežiumi.</i>
vyskupas; arkivyskupas; kardinolas vyskupija; arkivyskupija	<i>Katalikų kunigai dėvi juodą sutaną, vyskupai – violetinę, kardinolai – raudoną, o popiežius – baltą.</i>
misija: misionierius (-ė)	<i>Išvykstu į misijas.</i>
vienuolis (-ė); brolis; sesuo; vienuolija vienuolynas: vienuolyno vyresnysis (-ioji) celė regula įžadai: neturto, klusnumo ir skaistumo atsiskyrėlis, eremitas ābitas	<i>Kiek vienuolijų šiuo metu veikia Lietuvoje? Norėjau įstoti į vienuolyną, bet vyresnioji paprašė metus palaukti. Grįžtu į savo celę. Kokios regulos laikosi jūsų sesės? Tai tik laikinieji įžadai, amžinuosius įžadus duosiu po trejų metų. Kaip galėčiau susitikti su broliu Pijumi? – Jis tapo atsiskyrėliu. Kokios vienuolijos nariai vilki baltus abitus?</i>
Dievo namai; šventykla; šventovė: bažnyčia; kopyčia, kopyltėlė; katedra; bazilika altorius; kryžius; taurė; Švenčiausiasis Sakramentas; klauptas; klausykla; sakykla	<i>Užsukite pasimelsti į mūsų kopyltėlę. Kiekviena religija turi savo kulto ir apeigų vietą – šventyklą. Po II Vatikano Susirinkimo altoriai atsukti į tikinčiuosius. Prie klausyklos prieš Velykas susidarė eilė.</i>

atlaidai parapija; bendruomenė: parapijietis (-ė) šventorius	<i>Važiuojame į Šv. Onos atlaidus – mūsų parapijos šventę. Mūsų parapijos bendruomenė užsiima ir sielovadine, ir socialine veikla. Per atlaidus susirenka pilnas šventorius žmonių.</i>
dvasios tėvas; nuodėmklausys klebonas; vikaras klebonija	<i>Ar tu turi savo dvasios tėvą? Mūsų parapijoje vaikų sielovada užsiima ne klebonas, o vikaras. Kleboną rasite klebonijoje.</i>
zakristijonas; zakristija patarnautojas (-a) vargonininkas (-ė); vargonai; choras varpininkas (-ė); varpas; varpinė	<i>– Noriu užsakyti Šv. Mišias. – Užeikite į zakristiją, ten užrašys jūsų intenciją. Vaikystėje kelis metus buvau patarnautojas, patarnavau mišioms. Kas pas jus groja vargonais? Kodėl skambinate varpais?</i>
maldininkas (-ė), piligrimas (-ė)	<i>Su kitais maldininkais išvykstu į piligriminę kelionę po šventas vietas.</i>
apeigos	<i>Man atrodo labai prasmingos Didžiojo ketvirtadienio apeigos – kojų mazgojimas, aliejaus šventinimas.</i>
kultas, liturgija, pamaldos	<i>Jau prasidėjo vakarinės pamaldos.</i>
šventosios Mišios; Šv. Mišios aukoti (-oja, -ojo ką?) Mišias	<i>Šias Mišias aukoju už amžiną atilsį Juozo vėlę. Sekmadienio sumos Mišias laikysiu jūsų intencija.</i>
malda; poteriai; giesmė maldynas; maldaknygė; giesmynas; katekizmas	<i>Sukalbėkime „Tėve mūsų“ ir „Sveika, Marija“ maldas. Maldaknygę palikau namie. Galiu paskolinti maldyną. Jei nori susipažinti su krikščionių tikybos pagrindais, skaityk katekizmą.</i>
melsti (ką? ko? kam?); išmelsti (ko? kam?); melstis (meldžiasi, meldėsi už ką?) maldauti (-auja, -avo ką? ko? kam?) pamaldus (-i); dievobaimingas (-a)	<i>Meldžiu Dievą palaimos savo artimiesiems. Šį stebuklą išmeldė motina. Pasimelsk už mane. Už tave meldžiuosi kiekvieną vakarą. Kieta jo širdis – nepaveiksi jo nei prašymais, nei maldavimais. Užaugau pamaldžioje, dievobaimingoje šeimoje.</i>
persižegnoti (-oja, -ojo): žegnonė pa-laiminti (-ina, -ino ką?) pa-garbinti (-ina, -ino ką?) pa-šlovinti (-ina, -ino ką?) pa-šventinti (-ina, -ino ką?) klauptis (-ias, -ėsi); atsiklaupti klūpėti (-i, -ėjo) / klūpoti (-o, -ojo)	<i>Žegnodamasis sakyk: vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus, ir Šv. Dvasios. Tegul Dievas tave laimina! Garbė Jėzui Kristui! Garbė Dievui! Šlovė Viešpačiui! Pašlovinkime Viešpatį! Tėve, prašom pašventinti šį paminklą ir kryželį. Atsiklaupiau priešais paveikslą ir meldžiausi. Kiek klūpėjau, nebepreisimenu.</i>
rožinis litanija	<i>Už atgailą sukalbėkite rožinį. Birželio mėnesį kalbame Šv. Juozapo litaniją.</i>
pamokslas: pamokslauti (-auja, -avo kam?) pamokslininkas skaitiniai	<i>Kas sakė pamokslą: vikaras ar klebonas? Mama, nepamokslauk. Jis garsėjo kaip geras pamokslininkas. Šie skaitiniai skirti apmąstyti Švenčiausiosios Trejybės paslaptį.</i>
pasninkas: gavėnia, adventas pasninkauti (-auja, -avo) ramadanas	<i>Katalikams privalomas pasninkas kiekvieną penktadienį, ne tik advento ar gavėnios. Vaikystėje pasninkaudavome griežčiau. Per ramadaną musulmonai 30 dienų nuo aušros iki sutemų nei valgo, nei geria.</i>

sakramentai	<i>Per sakramentus, Jėzaus Kristaus įsteigtus regimus ženklus, išgyvename Dievo artumą.</i>
krikštas	<i>Noriu pasikrikštyti. Krikštas – tai tikėjimo sakramentas.</i>
pirmoji Komunija	<i>Šį savaitgalį mūsų parapijoje vaikai priims pirmąją Komuniją.</i>
sutvirtinimas	<i>Šiomet sutvirtinimo sakramentą suteiks naujasis kardinolas G. N.</i>
išpažintis (-ies; -ių); atgailos sakramentas; susitaikymo sakramentas išpažinti (išpažįsta, išpažino ką?) gailėtis (-isi, -ėjosi ko? / dėl ko?)	<i>Noriu prieiti išpažinties. Kur galėčiau atlikti išpažintį? Ar galite išklausti mano išpažintį? Noriu išpažinti sunkią nuodėmę. Gailiuosi dėl nuodėmių, kurias prisimenu ir kurių neprisimenu, ir prašau išrišimo.</i>
atleidimas atleisti (atleidžia, atleido kas? ką?) atgaila: atgailauti (-auja, -avo dėl ko?)	<i>Suteikiu tau nuodėmių atleidimą. Tavo nuodėmės tau atleistos – eik ir daugiau nenusidėk. Kaip atgailą, apmąstyk Kalno pamokslą. Atgailaudamas už savo jaunystės nuodėmes grafas pastatė bažnyčią.</i>
Komunija, Švč. Sakramentas	<i>Seniai buvau išpažinties, ar galiu priimti Komuniją?</i>
ligonių patepimas	<i>Nereikia atidėlioti suteikti ligonių patepimo sakramentą.</i>
santuokos sakramentas	<i>O kokia yra santuokos sakramento prasmė?</i>
kunigystės sakramentas seminarija: seminaristas; klierikas pašaukimas: kunigystė šventimai: įšventinti (-ina, -ino ką?) į kunigus	<i>Kunigystės sakramentu suteikiama malonė tarnauti Kristaus vietoje. Šiuo metu Vilniaus kunigų seminarijoje studijuoja dešimt seminaristų. Kaip atpažinti savo pašaukimą? Kunigystės šventimus jis gavo lageryje. Kada tave įšventins į kunigus?</i>

PRATIMAI

1. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį ar žodžių junginį. Tas pats žodis gali būti vartojamas ne vieną kartą.

<i>melsti</i>	<i>melstis</i>	<i>pasimelsti</i>	<i>maldininkas</i>	<i>malda</i>	<i>maldauti</i>
<i>maldaknygė</i>	<i>maldos namai</i>	<i>pamaldus</i>	<i>pamaldumas</i>	<i>pamaldžiai</i>	

1. Prieš pradėdami valgyti mes kaskart sukalbėdavome „Tėve mūsų“ ..... *malda* .....
2. .... Dievą ir jus, mano broliai ir seserys, atleidimo – būkite man gailėstingi!
3. Mūsų šeimoje bendrajai ..... paprastai vadovaudavo tėvas, bet kartais jį pavaduodavo ir motina.
4. Aš užaugau ..... šeimoje. Mes ..... ir prieš darbą, ir susėdę prie stalo.
5. Romos gyventojai labai rūpinosi į Popiežiaus laidotuves susirinkusiais .....
6. .... jus, pone, pasigailėkite mūsų – mes neturime, kur gyventi!
7. Kai kurių maldų dar nemoku, tad visur nešiojuosi .....
8. Dailininkas ją nutapė susimąsčiusią, ... sudėtomis rankomis.
9. Mano močiutės ..... buvo labai paprastas, bet nuoširdus.
10. Vaikai, dabar visi ..... tyliai, ne iš maldaknygės, o kiekvienas savo mintimis.

2. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį, darybiškai susijusį su duotuoju skliaustuose.

1. Ar jūs jau ..... *pakrikštijote* ..... (*krikštas*) savo dukrą?
2. Visi žinome pasakymą „Kas iš jūsų be ..... (*nusidėti*), tegul pirmas sviedžia akmenį“.
3. Norėčiau ..... (*auka*) šiuos pinigus naujos bažnyčios statybai.
4. .... (*gaila*) dėl nuodėmių, kurias prisimenu ir kurių neprisimenu, ir prašau ..... (*atleisti*).
5. Ar žinai, kada ji duos amžinuosius ..... (*žadėti*)?
6. Spalio mėnesį aš kasdien kalbu ..... (*rožė*).
7. Gal galite ..... (*šventas*) šį kryželį?
8. Kai ..... (*pasninkas*), atsisakau ne tik mėsos ir saldumynų, bet ir pasilinksminimų.
9. Prieš didžiąsias krikščionių šventes prie ..... (*klausyti*) susidaro eilės tikinčiųjų – visi nori prieiti išpažinties, ... (*taika*) su Dievu.
10. Galima ..... (*nuodėmė*) ne tik darbais ar žodžiais, bet ir mintimis.
11. Mama, nustok vieną kartą man ..... (*pamokslas*) – tu juk mane pažįsti, aš vis tiek gyvensiu savo galva...
12. Kunige, ... (*palaima*) šį maistą.
13. Ar galite išklausti mano ..... (*išpažinti*)?
14. Be ..... (*nuolankus*) nėra tikrojo tikėjimo.

15. Jėzuitai turi šmaikštų posakį: „Esama dviejų rūšių jėzuitų: šventųjų ir su jais gyventi turinčių ..... (kankinti)...“
16. Didžiausia nuodėmė – ..... (išpuikti).
17. Kai nuo sunkios ligos mirė 35-erių metų visų labai mėgstamas jėzuitas, ... (pamokslas) liūdintiems broliams tepasakė tik tiek: „Edis buvo Dievo draugas“...

3. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Dviem žodžiais yra daugiau.

Apreiškimas	apsireiškimas	atsivertimas	dvasininkas	įsitikinimas	karalystė
kardinolas	krikščionis	krikštas	kultas	parapija	klebonas
stačiatikis	Švenčiausiasis	šventorius	Tėvas	tikėjimas	vyskupija

- Melskimės, broliai ir seserys, už ..... krikščionių ..... vienybę ir už taiką visame pasaulyje.
- Kas palaidotas jūsų bažnyčios .....? – Po didžiuoju kryžiumi ilsisi mūsų ..... įkūrėjas, o prie Angelo skulptūros – mūsų bažnyčios mecenatas.
- Koks tavo dukters ..... vardas? – Teresė.
- Žemaičių ..... 1413 m. įsteigė Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas.
- Dėl amžiaus iš arkivyskupo pareigų atsistatydino ir ..... A. J. Bačkis.
- Jei neturi sunkios nuodėmės, ... priimti gali.
- Dabar žodis „.....“ vartojamas perdėto garbinimo prasme – sakome „asmenybės kultas“, „daiktų kultas“ ir pan.
- Kas yra Šventoji Dvasia? Į šį klausimą krikščionys, remdamiesi ....., atsako taip: tai – Švč. Trejybės trečiasis asmuo.
- Apie Danguos ..... Evangelijoje kalbama palyginimais.
- Gerbkime vienas kito ....., religinius jausmus ar simbolius.
- ..... paskatina žmones peržiūrėti savo gyvenimą, keistis.
- ..... ir atgailą Jėzus nuostabiai pateikė pasakojime apie sūnų palaidūną, kurio pagrindinis veikėjas yra gailestingasis .....
- Ilgus sovietinės okupacijos dešimtmečius katalikų ..... ir vienuoliai buvo pagrindiniai disidentinio judėjimo organizatoriai.
- Prie Gedimino 1316 ar 1317 metais buvo įkurta ir pirmoji Lietuvos ..... metropolija.

4. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį. Dviem žodžiais yra daugiau.

apsireikšti	atleisti	atsiminti	atsiversti	melstis	maldauti	nenusidėti
palaidoti	pamokyti	pamokslauti	pavalgydinti	priimti	susitaikyti	
		sušėlpti	taisytis	žegnotis		

- Gerieji darbai sielai: nemokantį ..... pamokyti ....., abejojančiam patarti, liūdintį paguosti, pikta darantį sudrausti, įžeidimus ....., nuoskaudas nukęsti, ... už gyvuosius ir

mirusiuosius. Gerieji darbai kūnui: išalkusį....., ištroškusį pagirdyti, pavargusį aprengti, keleivį priglausti, kalinį....., ligonį aplankyti, mirusį.....

2. Senajame Testamente Dievas..... kaip tas, kuris iš meilės sukūrė pasaulį ir žmogų.
3. Tomas įtikėjo ir..... po avarijos, kai iš automobilio liko tik metalo laužo krūva, o jis pats atspirko keliomis mėlynėmis. Jau tą patį vakarą jis..... su tėvais, su kuriais nesikalbėjo keletą metų. Ėmė lankyti bažnyčią, netrukus..... Sutvirtinimo sakramentą.
4. Sentikiai tradiciškai..... dviem pirštais.
5. Kad atgaila būtų gera, reikia..... savo nuodėmes, gailėtis dėl jų, tvirtai pasiryžti....., atlikti išpažintį, atsilyginti ir.....

5. Pavartokite tinkamą pagal prasmę žodį.

1. Viena svarbiausių tikėjimo tiesų – žmogaus..... *siela*..... yra nemirtinga.
2. Šias šventąsias Mišias kunigas..... prašydamas Tomui sveikatos ir Dievo malonės.
3. Visi žino, už ką leva ir Adomas buvo išvaryti iš.....
4. V. Getė yra pasakęs: „Tas, kas netiki būsimu..... gyvenimu, ir šiandien jau yra lavonas“.
5. Stačiatikių architektūroje..... kupolų skaičius turi tam tikrą reikšmę. Vienas kupolas įrengiamas..... Tėvo garbei, trys – Švenčiausiosios Trejybės, penki – Išganytojo ir keturių evangelistų garbei, septyni – dėl septynių stebuklų, trylika – Išganytojo ir dvylikos..... garbei.
6. Paprastai..... žmonės būna iš anksto nusiteikę tikėti stebuklais, o mokslo žmonės – jais.....
7. Garsas apie Vilniaus Gailestingumo..... ir joje esantį stebuklingą paveikslą sklinda vis plačiau. Kasmet jį aplanko kelios dešimtys....., norinčių savo akimis pamatyti ir..... prie Gailestingąjo Jėzaus paveikslo originalo, nutapyto 1934 m. pagal sesės Marijos Faustinos regėjimus.
8. Dauguma tikrų šventųjų nežinojo, jog jie ar jos buvo tokie....., kaip žmonės dabar juos vaizduoja. Paprastai jie laikė save dideliais.....
9. Jei jaunuolis tampa kunigu neturėdamas tam....., vargas ir jam, ir tikintiesiems.
10. Sausio 18 dieną prasideda maldos savaitė už..... vienybę. Šių metų ekumeninių..... tema „Kur du ar trys susirinkę mano vardu, ten ir aš esu tarp jų“ (Mt 18, 20). Šią savaitę visame pasaulyje kartu..... katalikai, stačiatikiai, protestantai – jie sieks apmąstyti vienybę Kristuje, apmąstyti tai, kas buvo nuveikta, kokios problemos liko atviros.
11. 2011 m. gyventojų surašymo duomenimis, 77 proc. Lietuvos gyventojų..... Romos katalikų tikėjimą.

6. Pavartokite tinkamą pagal prasmę daiktavardį. Trim žodžiais yra daugiau.

<i>aktas</i>	<i>apreiškimas</i>	<i>argumentas</i>	<i>įsitikinimas</i>	<i>liudijimas</i>	<i>paslaptis</i>
<i>pažadas</i>	<i>priežastis</i>	<i>protas</i>	<i>religija</i>	<i>teisybė</i>	<i>tiesa</i>
					<i>tikėjimas</i>
					<i>viltis</i>

Tikėjimą galėtume apibūdinti kaip tvirtą .....*įsitikinimą*....., jog kažkas, dėl ko negalime būti abso-
liučiai tikri, vis dėlto yra tikra. Visos ..... reikalauja tikėjimo, kadangi tikėjimo tiesa nėra tokia
....., kurią galima įrodyti. Vis dėlto tikėjimas grindžiamas kokiu nors .....
tikinčiam atstojančiu įrodymu. Daugumai žmonių proto ..... pranašesni už tikėjimą, mat pro-
tas atrodo tikresnis, o ..... miglotas ir neaiškus. Tačiau ir kasdieniame gyvenime nuolat
vyksta tikėjimo ..... pavyzdžiui, kai lipame į tam tikro maršruto autobusą, tikime, kad jis
mus nuveš į reikiamą vietą, kai su draugu pasidalijame ..... tikime, kad jis mūsų neapvils,
kai tuokiamės, tikime savo vieninteliu ir jo ..... Žinoma, mūsų tikėjimą greičiausiai nule-
mia vienos ar kitos ..... tačiau pirmiausia reikia tikėti. Kasdieniame gyvenime tikėjimas ir
..... neatskiriami.

Parengta pagal spaudą.

7. Pavartokite tinkamą pagal prasmę veiksmažodį. Trim žodžiais yra daugiau.

<i>argumentuoti</i>	<i>grįsti</i>	<i>įrodyti</i>	<i>įsitikinti</i>	<i>manyti</i>	<i>nebesireikšti</i>	<i>neigti</i>
	<i>neįrodyti</i>	<i>sukurti</i>	<i>tikėti</i>	<i>tvirtinti</i>	<i>žiūrėti</i>	<i>viltis</i>

Tikėjimas ir netikėjimas

Į Dievo egzistencijos problemą .....*žiūrima*..... įvairiai. Pavyzdžiui, *ateistai*
..... Dievo buvimą ir todėl ateistas pasakytų, kad net racionalūs argumentai dar
....., jog Dievas yra. *Agnostikai* teigia, kad neįmanomas nei vienoks, nei kitoks tvirtas
įsitikinimas šiuo klausimu – jie ..... , jog nepakanka argumentų nei Dievo buvimui
....., nei jo nebuvimui pagrįsti. *Fideistai* yra įsitikinę, jog religinio pažinimo negalima
..... protu – jų nuomone, religija yra gyva tikrai tikėjimu. *Panteistai* .....
kad Dievas yra Visata, o Visata ir yra Dievas, t. y. kad Dievas ir jo kūrinija yra tapatūs: Dievas yra visur, visame
kame, Dievas yra visa. *Deistų* ..... , Dievas, sukūręs pasaulį, pasitraukė iš jo ir aktyviai jame
..... : Dievas yra tarsi laikrodininkas, suderinęs laikrodžio mechanizmą ir nugrimzdęs į neži-
nomybę.

Parengta pagal Williamą Raeperį ir Lindą Smith.

8. Šie tikėjimo žmonės savo gyvenimais, pasiaukojimu keitė pasaulį, įkvėpė daugelį netikintųjų žmonių. Kartu su draugu aptarkite jų pasirinktą artimo meilės kelią.

Palaimintoji Motina Teresė

Šventasis Jonas Paulius II

9. Yra klausimų, į kuriuos skirtingo tikėjimo ir netikintys žmonės pateikia skirtingus atsakymus. Pasirinkite vieną iš jų ir parenkite pranešimą – skirtingų požiūrių apžvalgą.

Kas yra visa ko pradžia? Ar žmogus yra laisvas? Visata amžina ar sutverta? Ar kančia turi prasmę? Iš kur pasaulyje nuostabi tvarka, kurią atskleidžia mokslas? Ar istorija turi prasmę? Iš kur žmogus turi sąžinę?

Literatūra

1. *Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys*. Vilnius: Firidas, 2008.
2. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
3. Lyberis, A. *Sinonimų žodynas*. Vilnius: Mokslas, 1981.
4. Naktinienė, G. et al. *Lietuvių kalbos žodynas, Elektroninis variantas*, 2005.
5. Norkaitienė, M., Šepetytė, R., Šimėnaitė, Z. *Mokomasis lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Baltos lankos, 2000.
6. Paulauskas, J. *Sisteminis lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslas, 1987.
7. Pribušauskaitė, J. et al. *Aukštuma*. Vilnius: Presvika, 2000.
8. Pribušauskaitė, J. et al. *Lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymas. Keletas metodikos klausimų*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009.
9. Ramonienė, M. et al. *Slenkstis*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2002.
10. Seymour, D., Popova, M. *700 Classroom Activities*. Oxford: Macmilian, 2005.
11. Sližienė, N. *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas* T. 1: A–M. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1994.
12. Sližienė, N. *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas*. T. 2 (1): N–R. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.
13. Sližienė N. *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas*. T. 2 (2): S–Ž. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2004.
14. Stumbrienė, V., Vilkienė, L., Roebuck, W. *365 lietuvių kalbos veiksmažodžiai*. Vilnius: Tyto alba, 2008.
15. Šeilsas, Dž. *Komunikacija kalbos pamokoje*. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Leidybos centras, 1995.

Ramutė Bingelienė

KAD NEPRITRŪKTŲ ŽODŽIŲ

B2 / C1 lygių lietuvių kalbos
leksikos mokymosi sąsiuvinis (II)

Redagavo
Monika Grigūnienė

Korektūrą atliko
Rita Urbonaitė

Viršelio dailininkas ir maketuotojas
Laimis Kosevičius

Nuotraukų autoriai
Alfredas Pliadis ir Paulius Mudėnas

Tiražas 200 egz.
Išleido UAB „Eugrimas“
Gedimino pr. 21/2, LT-01103 Vilnius
Tel./faks. (8 5) 273 3955, (8 5) 275 4754
El. paštas info@eugrimas.lt
www.eugrimas.lt

Spausdino UAB „Ciklonas“
J. Jasinskio g. 15, LT-01111 Vilnius